

Az orosz agrárreform.

Írta: Dr. Kadosa Marcel.

I.

A nagy számokkal a közhasználatban csak úgy dobálózik az ember anélkül, hogy fogalma volna a szó tartalmáról. Sőt még a szám-szakember is újból és újból megfedekezik róla, hogy mi van tulajdonképen a számjegy mögött, amelyet használ és megannyiszor újra utána kell gondolnia, ha valóságos képzetet akar magának alkotni a számról, amellyel operál. Gino Loria, a híres matematikus írja, hogy egy fürdőhelyen olyan rengeteg embertömeget látott a kurpromenádon, hogy azt hitte, bizonyosan lesz 100.000 ember. Érdeklődött az igazgatósnál és megtudta, hogy a vendégek száma a legerősebb években se több tízezernél és hogy ő legföllebb 5000 embert láthatott a sétányon. Azóta – mondja Loria – respektusom van az ötezres számtól.

De amint a számok tartalmát fölfelé túlozza az ember képzelete, akként zsugorítja is a túlnagy számokét. Egy-egy ország lakosságát a gondolkozás oly kis tömeggé szorítja össze, hogy az ember egy szempillantás alatt fejek szerint áttekinthetőnek véli az egészet. Csak a vele való foglalkozás, a részletezés tárja azután föl az igazi méreteket, amelyek előtt néha mint valami tüneményes meglepetés előtt, ámulva áll meg az ember.

Beszélünk Oroszországról, különösen az utóbbi időben, nagyon is sokat beszélünk és csak kevés embernek közülünk van igazi fogalma róla, hogy mi is az az Oroszország? Ez az örökkön-örökké megisméltlődő káprázata az embernek talán még a történelemben is nagy szerepet játszik. Nagyon könnyű elképzelni pl., hogy az ellenség számáról alkotott helyes fogalom elvette volna a Makkabeusok kedvét a szembeszállástól és talán három századdal előbb bomlott volna föl teljesen és veszett volna bele a környezetbe az a nép, amelyből évszázadok multán a kereszténység fakadt. Lehet, hogy a világ egész mai társadalma teljesen más volna, ha Makkabeus Judának igazi fogalma lett volna a szembenálló erőszámnak a nagyságáról. És vajjon a japánok elhatározását nem befolyásolta volna-e, ha apróra elgondolták volna, hogy mi az az Oroszország, amellyel mérkőzni készülnek?

Oroszország nem állam, hanem világ. Magyarország területe 325 ezer négyszögkilométer, Oroszorszáé 22 millió négyszögkilométer! Az egész földgömbnek a hatodrésze Oroszország. Európának két harmadrészét foglalja el és csak a megmaradó egyharmadrészen osztozkodnak a többi nemzetek, amelyek között oly sok a „hatalmas” „nagy” nemzet. Ázsiának, a legnagyobb világrésznek is még teljes egyharmadrésze Oroszország. És ez a horribilis terület, amelyen heteken keresztül száguld a leggyorsabb expressz-vonat, amíg egyik végétől a másikig ér: nem a világ másik végein szétszórt gyarmatokból tevődik össze, hanem egyetlen összefüggő birodalmat alkot, amelynek az egyes elemek külön szempontjai dacára is közös gyújtó, közös törekvése, egységes célja van! Megdöbbentő méretek ezek!

És ha nem a területet, hanem az embereket vesszük szemügyre, akkor is szinte lesújtó számokat fogunk találni. 1700-ban még csak 12 millió ember élt az orosz földön, ma pedig 170 millió, amely minden évben két és fél millióval szaporodik úgy, hogy tíz év múlva már a 200 milliónál fognak tartani. Hetenként 40.000 ifjú kerül a katonasorba: minden héten egy egész hadsereg, amely ellenállhatatlanul nő ki a földből!

Ezek a mesés számok azonban nemcsak kifelé félelmetesek, hanem befelé is óriási nehézségek és komplikációk forrásai. Évente két és fél millió embert elhelyezni ott, ahol az elosztás és elhelyezkedés már adva van: olyan probléma, amelynek a súlyosságát nem kell bővebben fejtegetni. És ezt az önmagában is végtelenül nehéz problémát még nehezebbé tette a birtoklásnak az a rendszere, amely Oroszországban a föld tekintetében dívott és részben még ma is dívik.

Az orosz paraszt eredetileg itt is, mint mindenütt szabad volt. A föld mindenütt a koronáé volt, amely azt hadi- és egyéb szolgálatok ellenében a nemeseknek engedte át haszonélvezetül, a nemesek pedig ugyancsak szolgáltatmányok fejében a parasztnak. A parasztot kizárólag ez a magánjogi viszony kötötte a földesúrhoz, akitől bármikor megválhatott és más földesúrral szerződhetett. Az idők folyamán azonban ez a szabadság mindinkább csökkent. A nagy földbirtokosok jobb feltételek biztosításával elszedték a parasztnak a kurtanemesektől, akiknek a panasza állandó volt a paraszt hálátlansága miatt. És mert a központi hatalomnak a kialakulás századaiban és a tatársággal való küzdelem korszakaiban mindegyre nagyobb szüksége volt a nemességre és annak az áldozatkészségére és hűségére, egyre bőkezűbben osztogatta néki azt az ajándékot, amely a legkevesebbe került és a legtöbb értéket képviselt: a parasztnak szabadságának a megszorítását. Amíg azon az óriási területen, amelyet ma Oroszországnak nevezünk, nemcsak egyetlen központi hatalom, hanem

számos, egymással a hatalomért versengő hatalmasság volt, addig a nemességnek is megvolt adva a mód arra, hogy egyik úrtól a másikhoz pártoljon. A központosítás orthodox etikájában ezért a leggyalázatosabb fogalomná vált: az urat cserélni. Urat változtatni és árulóvá lenni, azonos fogalmakká lettek, mondja Rambaud. Az orosz izmienity (változtatni) szóból származott az izmiennik szó, amely árulót jelent. A cár tehát, ha igazán akarta, hogy a nemes el ne pártoljon tőle, akkor a paraszt elpártolását a nemestől ugyanolyan szemekkel kellett néznie és ugyanolyan megítélés szerint kezelnie.

A legnagyobb küzdelmet az orosz egység megalapítása körül III. Iván vívta, a történelem Nagy Ivánja, ez a csodálatos egyéniség, aki győzelmet aratott minden ellenségén Livlandtól Szibériáig és teljesen lerázta a tatár jármot anélkül, hogy a Kremlből kimozdult volna. Óriási koncepciói előtt nem volt semmi akadály, amint – miként a kortársai írják – egy pillantása ájulásba ejtette a nőket, úgy omlott össze előtte minden ellenállás és „úgy tűnt fel az oroszok szemében, mint egy félelmes Isten”, mondja Karamzin.

Ez a Nagy Iván adta meg az első dőfést az orosz paraszt szabadságának. Nem kobozta el a szabad költözködés jogát, csak elrendelte, hogy költözködni csupán egyszer egy évben lehet a parasztnak, Szt. György-napkor, de csak az esetben, ha 14 napra felmondja a bérletét és tartozásait kifizeti. Ez már hatalmas méretű lekötést jelentett, mert 14 nap alatt ilyen viszonyt nem lehetett tisztába hozni és a földesúr gondoskodott róla, hogy minél kevésbé lehessen. Teljes lekötöttség azonban mégse volt ez az állapot, mert a szabad költözködés elvi lehetősége azért megvolt és különösen ott, ahol a kisebb hatalmasságú nemestől nagyobb úrhoz akart a paraszt elszereződni, könnyű volt leküzdeni az akadályokat, amelyek a szabad költözködés elé tornyosultak.

Teljesen jogfosztott csak 1592-ben lett a parasztság az ájtatos Ivanovics Feodor uralkodása alatt. Ezt az ajándékot az udvarnál mindenható és saját személyében is trónra törekvő Gudunov Borisnak köszönhette a nemesség, akinek a politikájához nélkülözhetetlen volt, hogy ne csak az udvarnál legyen úr, hanem magában a nemzetben teremtsen magának pártot. És mivel a hercegek és bojárok gyűlöletét jól ismerte, a kismemességre és a papságra igyekezett támaszkodni. Így létesült a nagy reform, amely teljesen a nemességnek ajándékozta, tökéletesen a röghöz kötötte a parasztságot, amely ettől kezdve az állat jogi helyzetébe került.

De bármennyire igavonó állattá, a vásáron adott-vett jószággá vált is a paraszt, ha megvannak ma is még régi orosz hírlapok hírdetései, amelyek szerint „felhajtottak . . . -ből egy egészséges parasztleányt, megtekinthető az . . . -utca . . . szám alatt”, vagy

„X úr udvaráról *kiment* egy kutya” és „. . . *kiszabadult* egy paraszt”^{*} azért egy óriási különbség mégis volt a barom és a baromnak tartott paraszt között, az, hogy a paraszt nem nyugodott a sorsába bele soha. A népdalok és népmesék telve vannak az elnyomottak sóhajával és bizakodó reménységével. A keserőséget bizonyára csak fokozhatta az a tudat, hogy a szolgaság nem valamely győzelmes idegen fajnak a hódításából származott, mert az oroszok által meghódított tartományokban, a finn és tatár vidékeken nem is volt jobbágyság, hanem éppen a hódítóoroszság között fejlődött ki a legszigorúbb formáiban. De a paraszt jól tudta és a századok múlása nem mosta el emlékezetéből azt a tudatot, hogy a rabszolgaság, amelyben van, csak jogi tény, nem pedig szükségszerűség. Naiv meséi és tréfái, amelyekkel önmagát vigasztalgatta, mind arra mennek ki, hogy a paraszt okosabb, erősebb az úrnál és példabeszédei, közmondásai csak az erőhatalom előtt való meghajtásnak tüntetik fel a paraszt kényszerű viselkedését. De a földet ő művelte és azt a magáénak ismerte minden törvény és minden hatalom dacára. „Hátunk az úré, de a föld a mienk”, az orosz parasztnak ez a csodálatosan lapidáris mondása többet beszél minderről, mint amit egy egész kötetben lehetne mondani.

Mint valami egészen természetes és okvetlenül elkövetkezendő dolgot, úgy várta a parasztság a fölszabadulását egyik évszázadról a másik évszázadra. Amikor III. Péter fölszabadította a nemességet a kötelező államszolgálat alól, az egész parasztság, mint teljesen bizonyos dolgot, várta ennek az intézkedésnek a logikai folytatását, hogy a parasztokat is fel fogja a cári ukáz szabadítani a jobbágyság és az úrbér alól. És amidőn ez a fölszabadítás késett, az egész országban zavargások törtek ki. A Pugacsev-féle forradalom a történelem legimpozánsabb lázadásai között foglal helyett. De az idő még nem volt teljes. Még majdnem egy évszázadnak kellett elmúlnia, amíg ütött a szabadulás órája.

A francia forradalom eszméi nem maradtak egészen viszhang nélkül Oroszországban sem. Már I. Sándor cár enyhített I. Pál zsarnoki rendszabályain a közszabadságok területén és enyhíteni igyekezett a paraszt helyzetét is. Legalább annyit megengedett, hogy a földesúr és a jobbágy szerződésileg intézhessék el a fölszabadítást egymás között, amely joggal azután az európai áramlatokhoz közelebb lévő nyugati tartományokban elég sűrűn éltek is a földesurak, hogy megelőzzék az új kor követeléseit és maguk szabják meg, mennyit teljesítsenek belőlük, nehogy valamennyit kénytelenek legyenek majd teljesíteni. Megtiltotta I. Sándor azt is, hogy a parasztot árverésen

* L. Bonkáló Sándor: A jobbágy az orosz irodalomban. Budapesti Szemle 1914. február.

adják és vegyék, de ennek a tilalomnak nem sok fogantja volt s mint Turgenyev Miklós állítja, csaknem a cári palota ablakai alatt tartottak emberárveréseket. I. Miklós cár 1845., 1846., 1847. és 1848-ban kiadott ukázaiban folytatta I. Sándor törekvéseit. Elismerte az egyéneknek és községeknek azt a jogát, hogy maguknak ingatlan vagyont szerezhetnek és egész életében foglalkozott a jobbágyak felszabadításának az eszméjével, amely már Oroszországban is döngette a kapukat.

A nagy művet azonban csak II. Sándor cár valósította meg. A krími és dunai háborúk veresége után egyszerre mindenki előtt nyilvánvaló volt, hogy Oroszország jövője a parasztok fölszabadításától függ, II. Sándor cár pedig belátta, hogy ez a felszabadítás csak a cári hatalom erélyes kezdeményezésével lesz keresztülvihető. A földesurak várható ellenállását előre lefegyverezte a közvélemény, amelyet a hírlapok, könyvek, tudósok formáltak. „Az irodalom hazafias és gyakorlati jelleget öltött; nem civakodtak most már a romantikusok és classikusok, nem beszéltek többé egyébről, mint vasútról, bankokról, fölművelésről, nevelésről, községi intézményekről, helyi önkormányzatról, törvények reformjáról” – írja Rambaud* és a parasztok felszabadításának nélkülözhetetlenségét szinte a vérébe vitték át az embereknek. Amint az ilyen időkben mindig újra észlelhető, a tudományos világ minden osztálya tudott valamit hozzátenni a lelkek átformálásához. Mint Mackenzie Wallace írja: „a moralisták azt mondták, hogy minden uralkodó bűn a szolgaság következménye és hogy a rabszolgaság légkörében az erkölcsi haladás lehetetlen; a törvénytudók azt állították, hogy a földbirtokosok önkényes hatalma jobbágyaik fölött nem nyugszik törvényes alapon: a nemzetgazdák azt magyarázták, hogy a szabad munka képezi múlhatatlan feltételét az ipari és kereskedelmi jólétnek; a történelembölcselek kimutatták, hogy az ország sorsának logikai fejlődése követeli a barbár korszak e maradványainak azonnal való eltörlését; érzelmős írók vég nélkül áradoztak a testvéri szeretetről, amellyel épen a gyöngék és elnyomottak iránt tartozunk.”

Így már minden elő volt készítve, amikor megjelent az 1861 február 19-iki (március 3) cári ukáz, amely kihirdette az orosz jobbágyságot felszabadító törvényt és amely nem csupán Oroszország történetének, de talán a világtörténelemnek is egyik legnevezetesebb dokumentumát képviseli.

Az 1861-iki reform alapelvei röviden ezek:

1. Az eddig röghöz kötött parasztok szabad földművelőkké válnak; a törvényben meghatározott bér fejében beltelküknek és

* Rambaud Alfréd: Oroszország története II. 351.

bizonyos mennyiségű szántóföldnek szabad haszonélvezőivé válnak, amely örök haszonélvezet megváltás útján teljes tulajdonjoggá változtatható.

2. A földesurak kötelesek átengedni a parasztnak vagy a faluközösségnek azt a földet, amelyet ezek tényleg bírhatnak, de bizonyos maximum és minimum mindenütt megállapított.

3. A kormány gondoskodik hitelről, amely lehetővé tegye, hogy a parasztek kifizethessék uraikat és az államnak legyenek adószói.

4. A földhöz nem kötött szolganépség, a dvorovuj, szabadoknak nyilváníthatnak és két év elteltével tetszésük szerint elköltözhetnek uraiktól.

5. Az urasági és paraszti földek megállapítása, az örökbér nagyságának a megállapítása, a megváltás feltételeinek fixirozása stb. céljából *békeközvetítőket* állítottak föl. Ezek az osztzkodás dolgában évszázadokon keresztül beidegződött orosz becsületességgel és türelemmel teljesítették feladataikat.

A türelemre valóban nagy szükség is volt. A parasztek nem tartották igazságosnak, hogy pénzen váltsák meg a földet, amelyet már őseik is műveltek és a viskót, amelyben már az öregapjuk is született. Mint már említettük, az évszázadok nem mosták el tudatából azt a meggyőződést, hogy ezek a földek a paraszteké és hogy egyszer vissza kell azokat kapniok. Most csalódottnak érezték magukat és azokban a földekben, amelyek az úrnak lettek kiosztva, meg a váltságdíjakban, megrövidítésüket látták. Nem akartak a nekik biztosított joggal élni és földjüket megváltani, mert elterjedt köztük a hír, amelyet szájról-szájra adtak, hogy az urak és hivatalnokok meghamisították a cár ukázatát és hogy az igazi felszabadító okirat csak ezután fog még jönni. Sok tartományban forrongás támadt, sőt Kazán kormányzóságban nyílt fölkelést szervezett egy Petrov Antal nevű paraszta, akit azután a lázadás vérbefojtása után főbelölttek. Csak nehezen ült el a lelkek forrongása és ment teljesezésbe a jobbágyfelszabadítás munkája.

II.

A jobbágyfelszabadítás természetesen nem hozta meg mindjárt az eredményeket, amelyet tőle vártak. Ez még csak az első lépés volt a nagy reform terén és még nagyon sok kívánnivalót hagyott hátra.

A legnagyobb baj az volt, hogy a parasztek általában nagyon kevés földet kaptak és az elosztás máskülönben is rendkívül egyenetlen volt. A maximum 48-szorosa is volt a minimumnak és a

minimum túlságosan kicsiny volt. Általánosságban 5 deszjatinra* (öt és fél ha.) teszik azt a minimumot, amiből a jóminőségű földeken egy kis földművelő orosz család megélhet** de az első felosztás alkalmával ötmillió paraszt kevesebbet kapott, mint egy deszjatint egy lélekre.*** Pedig a rosszabbminőségű földeken, tehát nagy általánosságban 10 deszjatin kell egy család eltartásához. Az idők folyamán ez a hiány természetesen egyre nagyobb lett a népességszaporodás következtében. Mert a jobbágyság utolsó évtizedeiben mutatkozó népességszaporodási pangást a felszabadulás után óriási termékenység váltotta fel és az új rétegek ipar hiányában nem tudtak másutt elhelyezkedni, mint a földeken.

Fokozta a nyomorúságot a „mir” rendszere és a parcellaelosztás ősi szokása. A „mir” a községi birtokosok összességét jelenti. Ez az összesség lett közös tulajdonosa az uraktól megváltott földnek, az egyes parasztok csak az udvarnak és ahhoz tartozó belsőségnek voltak önálló tulajdonosai, míg az időközönként új felosztás alá kerülő szántóföldeknek minden családfő csak haszonélvezője volt. Egyéni felosztásnak csak ott volt helye, ahol azt a birtokosság kétharmada kívánta. Az összesség tagjai között való kisorsolásnál a legkínosabb aggodalommal örködtek az igazságosság fölött. Voltaképpen olyan igazságosság volt ez, amelynél el lehet mondani, hogy mindenki rosszul járt, nehogy valaki jobban járjon, mint a másik. A község határát minőség és távolság szerint dülőkre osztották és minden családnak minden dülőben volt földje, még pedig a dülő egész hosszában kimérve, hogy még itt se legyen semmi igazságtalanság. Ennek a következménye volt azután az úgynevezett szíjparcellák rendszere, amely helyenként a tragikomikum jellegét öltötte magára. Egészen hihetetlen adatokat tártak fel ezekről a szíjparcellákról a tagosítás véghezvitelére kiküldött bizottságok. Ezekből néhányat illusztráció kíséretében hoz fel Wieth-Knudsen említett könyvében. A község határa például ötven-hatvan parasztcsalád között van felosztva, úgy, hogy egy-egy család a reá eső öt-hat-tíz deszjatin földet 50-60 különféle helyen szétszórt parcellákban kapja ki, amely parcellák között némelyik egy méter széles és egy kilométer hosszú. Az ilyen parcellák nem közelíthetők meg másként, mint a többi parcellákon keresztül, ami a „munkakényszer”-t (Flurzwang) vonja maga után. Hogy tudniillik mindenki ugyanegy időben végezze ugyanazt a minőségű munkát.

* 1 deszjatin = 1*09 ha.

** Lásd *Dr. K. A. Wieth-Knudsen: Bauernfrage und Agrarreform in Russland*. 66. old.

***Lásd: *N. Organovsky: Die Agrarfrage in Russland seit 1905. Archiv für Socialwissenschaft und Socialpolitik* 37 bd. 702. old.

Ilyen körülmények között eredményes gazdálkodást folytatni lehetetlenség, hanem csak a legkülterjesebb és legelnagyoltabb földművelés áll módjában azoknak, akik ilyen viszonyok között élnek. A gazda úgyszólván kénytelen elhanyagolni a földjét, mert az egy-egy parcella nem fizeti ki a reá fordított munkát. Természetes, hogy az így művelt föld azután nem volt képes felvenni a népszaporulatot, amely nemzedékről-nemzedékre nagyobb nyomorba sülyedt.

Hogy az évszázados állapotok milyen vakká és süketé teszik az embert a megszokott dolgokkal szemben, arra alig lehetne jobb példát találni, mint azt, hogy Oroszországban alig jutottak ennek az égbekiáltó anomáliának a tudatára. A látszólagos igazság, amely ebben az ősi módszerű elosztásban megnyilvánult, magától értetődővé tette mindenki előtt, hogy csak így jó és helyes a dolog, ahogyan az ősoktól tanulták. Egy külföldi származású embernek kellett jönnie, aki végre felnyitotta az illetékes faktorok szemét.

Ez az ember a dán születésű *A. A. Koefoed* volt, aki a parasztságnak alkalmaztatásában állott és hivatalából kifolyólag állandóan az országban utazgatott földek megbecsülése stb. érdekében. Amit látott és tapasztalt, azt hírlapokban, revükben, könyvekben hozta nyilvánosságra és nagyszabású irodalmi akciót kezdett a közösségek és a szijparcellák ellen. Írásai óriási feltűnést és nagy visszhangot keltettek; egész Oroszország kezdett a dologgal foglalkozni. Jórészen *Koefoed*-nek köszönhető az egész reform, amely az utóbbi évtizedben megkezdette és rohamléptekben folytatta Oroszország átalakítását.

De persze előbb az akadályokat kellett elhárítani, amelyek hatalmas erővel álltak minden reform útjába. Az első akadály a japán háború volt, amely alatt nem lehetett agrárreformok véghezvitelére gondolni. A japán háború után pedig az első *duma* fecsegő idealistái – mint ahogy *Wieth-Knudsen* nevezi őket – állták útját a reformnak, mert ezekkel nem lehetett praktikus dolgokról beszélni. Pedig a földinség nyomora már forradalmi méreteket öltött. Voltak tartományok, amelyekben a földművelő lakosság kilencven százaléka földnélküli proletár volt, akik a fejletlen ipar mellett semmiféle kenyérkeresetre nem tudtak szert tenni. Így jöttek létre 1906-07-ben a rablásokra, gyűjtogatásokra szervezett egész seregek, amelyek rettegést keltettek a földesurak soraiban.

A nehézségek azonban nem csupán a személyiek voltak, hanem pénzügyiek és technikaiak is. Nemcsak hogy nem igen volt pénz a háború után, de a pénzügyi műveletek és számítások is leküzdhetetlen akadályként jelentkeztek. A megváltási összegek hátralékai az egész községet egyetemlegesen terhelték volt és a még nem törlesztett részleteket a közösségből kiváló tulajdonosokra megfélelő

módon szétesztani, ez a bonyodalmak végtelen sorozatát torlaszolta volna a reform útjába. A kormány ennek a tudatában radikális elhatározásra szánta el magát: egyszerűen elengedte az egész megváltási hátralékot, amely tőkeértékben még mintegy 4 milliárd koronát képviselt. Ezzel a nagyszerű aktussal egyszersmint tanúságot tett a kormány amellelt, hogy komoly feladatának tekint az agrár-reformot.

És ezzel megkezdődött a nagy munka. Mindenelőtt helyi bizottságok alakultak, amelyek szakemberekkel, mérnökökkel, hydrotehnikusokkal és agronomokkal kiegészítve a helyszínen tanulmányozzák a viszonyokat és legyenek segítségre a reform keresztülvitelében. Fölöttük minden kormányzóságban kormányzósági bizottság szerveztetett és harmadik foknak létesült Szt.-Pétervárott a Mezőgazdasági Tanács.

Az eredeti terv még nem mert a „mir”-ekhez nyúlni, de már 1906. november 22-én (nov. 9.) megjelent a cári ukáz, amelyet az első дума szétkergetése után mintegy engesztelésül és a komoly reformtörekvés bizonyítékául bocsáttatott ki a kormány és amely feljogosít minden parasztot, hogy kiléphet a „mir”-ből és kikövetelheti magántulajdonul azt a földet, amelyet a közösségben művelt. A szavazásra jogosult községbeliek $\frac{2}{3}$ -ad része pedig kívánhatja a közösség megszüntetését és a földek tagosítását.

Ez a „mir”-nek a halálraítélését jelentette volna, föltéve, hogy a parasztok is úgy akarják. Közben azonban összeült a második дума, amelyben a cári ukáz a leghevesebb támadások tárgya volt. Úgy a szélső konzervatívek, mint a munkások pártja (Trudoviki) a mir védelmére kelt és a kormány nem lett volna képes magát más-képen védelmezni, mint azzal a közvéleménnyel, amely a parasztok viselkedésében nyilvánult meg. Ez pedig a kormányt igazolta. Néhány év alatt a parasztok százezrei léptek ki a mirből és a földek millió deszjatinjai mentek át a korlátlan magántulajdonba. A dumának végre is bele kellett nyugodnia a változhatatlanba és 1910 június 14-én csekély változtatással törvényerőre emelte az 1906-iki ukázt. Sőt még tovább ment, mint az ukáz, amennyiben kimondotta, hogy ahol a jobbágyfelszabadítás óta nem volt újrafelosztás, ott minden paraszt a törvénynél fogva magántulajdonának tekintheti az általa birtokolt földet. Ez is több százezer parasztnak ipso facto kiszabadulását jelenti a közösségből.

Látjuk azonban, hogy eddig még mindig csak a faluközösségek felosztásáról, a mir-ek jogi és politikai felbontásáról van szó. Az igazi reform: a földek tagosítása, amely egyedül volt képes a modern földművelést lehetővé tenni, még hátra volt. Ezt a korszakalkotó munkát a helyi és kormányzósági bizottságok vezették be és az ő

sürgetésükre tért rá a kormányzat is. Ezek a bizottságok a praxisban győződtek meg felőle, hogy minden hiábavaló, ha a tagosítás meg nem történik és hogy ez az első sorban elvégzendő teendő, minden egyéb csak alárendelt fontosságú. És hogy itt milyen munka előtt állott Oroszország, annak bővebb fejtegetése helyett legyen elegendő felemlíteni, hogy csak a közösségben levő földeket tekintve egy olyan földterület újraméréséről, értékeléséről és átcserébereléséről volt szó, amely nagyobb mint Németország, Franciaország és Angolország együttvéve. Ennek dacára rászánta magát a kormány erre a gigászi munkára és 1911. május 29-én (június 11.) kihirdetett a tagosítási törvény, amely minden részleteiben szabályozza a nagy átalakítás teendőit. Most már a lakosság, amely eleinte a legnagyobb bizalmatlansággal nézte a földmérők munkáját, szintén követelte a tagosítást. Helyenként ugyan még felütötte a fejét a babonás félelem mindentől, amit az urak csinálnak, sok helyen kemény küzdelme volt a bizottságnak mindenféle badar pletyka ellen, például hogy a földet a franciáknak akarják eladni, mert azok segítették Oroszországot a japán háborúban és sok ilyen felfelbukkanó és gyorsan terjedő rögeszme ellen, de általában nagy örömmel üdvözölték és kívánták a tagosítást. Rövid idő alatt majdnem három millió kérvény futott be a bizottságokhoz, amelyben mindben az új rend megvalósítását követelték. A munka lázas és ügyszólván minden számítást megcsúfoló gyorsasággal halad előre de miután több mint egy millió négyszögkilométerről van szó, könnyű elképzelni, hogy a legsebesebb munka mellett is évtizedek fognak elmúlni, amíg be lesz fejezve a nagy mű.

III.

Ami eddig történt: az a többtermelés ideájában gyökerezett. Modern gazdálkodást folytatni, okszerűen művelni a földet, kihozni belőle azt, amit a földművelés tudományának mai állása szerint lehetséges, ez csak a mirek felosztása és a földek tagosítása mellett képzelhető el. Nem kell több föld a parasztnak, hanem többtermelés kell. A termés megduplázása – mondta Csuprov – hetven millió deszjatinnal több földnek felel meg. Pedig az európai országokban nem kétszer, hanem háromszor, négyszer annyit is produkálnak, mint Oroszországban. Ezen az alapon dolgozta ki Sztolypin a maga agrárreformtervezetét. Meggyilkoltatása után azonban megint a földszaporítás gondolata lett az uralkodó eszme, mert meggyőződtek róla, hogy ipar és városi lakosság híján a többtermelés nem tarthat lépést a népszaporodással. A többtermelés nagyon lassú folyamat, a népszaporodás ellenben rohamos és évről-évre ijeszteőbb méreteket ölt a földínség, a falvak proletárizálódása.

Így nyomult előtérbe a nagybirtok mobilizálásának és a kolonizációnak a gondolata.

Már az 1906-iki ukáz két millió deszjatin kiterjedésű korona-uradalmat adott át a parasztnak elárúsítás céljából, a forradalom éveiben pedig a nagybirtokosok pánikszerűen adták oda földjeiket ugyancsak a parasztnak, hogy az ossza fel és adja el a parasztnak. 1913-ig majdnem hat millió deszjatin új föld ment a parasztnak kezén keresztül a parasztnak tulajdonába. Emellett nagyméretű kolonizáció vette kezdetét. A forradalom letörése után a reményvesztett parasztnak eddig még soha nem tapasztalt tömegekben hagyták el szülőföldjüket és mentek új hazát keresni. Ezt a kivándorlást a kormány minden módon megkönnyíteni igyekezett. Egyedül 1908. és 1909-ben több mint $1\frac{1}{4}$ millió ember fogott vándorbotot, hogy másutt keressen magának hazát és földet. A kormány ezt a vándorlási kedvet politikai célokra is ki akarta használni. Szibériába, Turkesztánba és a kirgizek földjére terelte a népvándorlási folyamatot annak a meggondolásnak az alapján, hogy egy széles és erős orosz parasztréteg a legjobb bástya azokon a fenyegetett végeken. Szibériába több mint négy millió lélek vándorolt ki és telepedett le az ott nekik kiosztott földeken. Tovább azonban alig lehetett folytatni a szibériai átültetést, mert a jó föld csakhamar elfogyott, ami pedig még rendelkezésre állott volna, azt csak költséges meliorizáció útján lehetne használatba venni. Jobbnak látszott tehát egyelőre a kirgiz földön kolonizálni. Expedíciót küldött ki a kormány, amely megállapította, hogy a még nomád állattenyésztés állapotában élő kirgizeknek egy-egy családra számítva hány baromra van szükségük és a barmoknak mennyi földet kell meghagyni. A többit azután elvették a bevándorló oroszok számára, így 22 millió deszjatin termőföldhöz jutottak. Ebből 5 milliót már be is telepítettek, a többi nem igen alkalmas a rendszeres földművelésre. Turkesztánra az amerikai konfliktus után terelődött a kormány figyelve, hogy gyapotot saját határain belül termesszen. Tényleg az utóbbi évben már több mint félmillió deszjatin földön termeltek orosz gyapotot Turkesztánban.

Apránként rájött a kormány arra is, hogy nem a rendőri intézkedések a legcélravezetőbbek a mai világban és elkezdett nemzetgazdasági rendszabályokkal operálni. Különösen a szibériai kolonizáció érdekében követ el az állam mindent. Utóbbi időben már 100-400 rubel pótlékot kapnak az államkincstártól azok a gyarmatosok, akik a nekik kiosztott földeken még nem tudnak a saját erejükből megélni.

IV.

A nagy koncepciójú Sztolypin számításai talán nem mentek úgy teljesebbé mindezekkel a reformokkal, ahogyan ő kigondolta. Az ő terve volt: a földesúr és a kisparaszt közé különálló középgazdaságokat ékelni, amelyeknek tulajdonosai, hogy javaikat védjék: konzervatívek lesznek és a kormány politikáját szolgálják. Emellett pedig a magántulajdonban levő középbirtokon a gazdálkodás is megfelelőbb lesz és ez kihatással lesz a környezetre, a kisparasztokra is. Ezt a kettős célt szolgálta a mirek felbontása és az ezáltal teljesen föld nélkül maradt és a jövőben föld nélkül maradó tömegeknek kolonizálása. Sztolypin számításait azonban ha nem is borította föl teljesen, de sokban illuzoriussá tette az a körülmény, hogy a mirekből inkább a törpebirtokosság vált ki, míg a középbirtokosság éppen annál a konzervatívizmusnál fogva, amelyre Sztolypin politikai koncepciójában számított, benne maradt a mirekben, illetve azok a mirek oszlanak fel inkább, amelyek túlnépesek és így földszegényebbek, míg az aránylagosan néptelenebb és gazdagabb közösségek továbbra is tartják magukat. Sztolypin terve talán majd csak azon a közvetett és hosszabb úton fog megvalósulni, hogy a magántulajdonosokká váló törpebirtokosok eladják művelésre alkalmatlan piciny birtokaikat az erősebbeknek és ez a lassú koncentráció létrehozza idővel a Sztolypin középbirtokos-osztályát.

Voltak egyes kifogások is az agrárreform ellen. Legteljesebb gyűjteményét ezeknek az ellenvetéseknek A. S. Csuprov írásai tartalmazzák, aki a tanulmányok egész sorozatát írta aggodalmainak kifejezésére. Szerinte az orosz parasztnak még nincs elegendő kultúrája és ismeretköre az újonnan kapott szabadság elviseléséhez, pláne kihasználásához. A szabad elidegenítési és megterhelési jog a visszatérő rossz termékek és éhínségek következtében az elszegényedéshez és eladósodáshoz fog vezetni.

Hogy mennyire válnak be ezek a jóslatok, azt ma még – pláne megfelelő statisztikai adatok hiányában – nem lehet megállapítani. A paraszthitbizomány intézményével, ha szüksége fog mutatkozni, Oroszországban is lehet majd védekezni a végtelen eldarabolás és elszegényedés ellen, viszont pedig a szükségszerűleg fejlődő ipar nemcsak hogy könnyen abszorbeálja a földjüket veszített proletárokat, de bizonyos tekintetben direkte kívánatosá teszi ezt az elföldtelenedési folyamatot

Annyi bizonyos, hogy a reform évtizede óriási pluszokat mutat fel Oroszország gazdagságában és termelésében. Tíz év alatt egy harmadával több búza és burgonya, felével több kukorica és cukorrépa termett Oroszországban, amelynek a kivitele évente egy milliárddal emelkedik, a kőszén-, vas-, réz-, ólom-, acélfogyasztás pedig

úgy növekedik, mint alig másutt. Ezzel lépést tart a kulturális emelkedés is. A kultúra céljaira 1¹/₄ milliárd korona van már az évi költségvetésbe beállítva. A népesség szaporodása pedig olyan méretű, hogy három évtized múlva, tehát az egész közeli jövőben több lakosa lesz Oroszországnak, mint Németországnak, Ausztriának, Magyarországnak, Angliának Olaszországnak és Franciaországnak együttvéve.

Akár tetszik, akár nem: a jövő Oroszországé és az oroszoké vagy mondjuk a szlávoké. Kokovcev költségvetéseinek kommentárjait és gróf Witte lelkesítő írásait aki olvasta, az úgy áll Oroszország jövődjének a perspektívája előtt, mint valami káprázat előtt; csak tegnap tért át egy egész világ a magántulajdon rendszerére és máris ilyen méretű eredmények! Mi lesz itt az orosz kapitalizmus korszakában? Európa szívszorongva gondolhatja végig ezt a problémát.

A magam részéről egy pillanatig se kételkedem benne, hogy sok-sok véren és könnyön keresztül ezen az úton fog Nyugateurópa eljutni az egységhez és a békéhez.

A munkanélküliség elleni biztosítás.

Írta: Mandl Imre.

I. *A biztosítás gazdasági rendszerünk keretében:*

Minden kor biztosítása hű képe- az uralkodó gazdasági rendszereknek. Amilyen a termelésünk, fogyasztásunk, kereskedelmünk és általában, amilyen egész életmódunk, olyan a biztosítási rendszerünk is. A biztosítás minden gazdasági rendszer objektív követelménye és bátran állíthatom, hogy fejlődése mindig összeesik az általános gazdasági fejlődéssel. Csírái feltalálhatók a legprimitívebb gazdálkodásnál is és, hogy a biztosítási technika fejlődése mennyire összeforrott az általános gazdasági evolúcióval, azt a legjobban bizonyítja az a tény, hogy a kezdetleges gazdálkodás és technika idején, amikor a legnagyobb veszély és bizonytalanság rettegte állandóan gazdálkodóinkat, a biztosítás is a legalacsonyabb fejlődési fokon állott, holott az általános nagy veszély és bizonytalanság a biztosításnak a legválszóbb talajt szolgáltathatta volna. A gazdálkodás legrégebbi formája a család, mely termelő és fogyasztó is egyszemélyben. Amilyen primitív a családok zárt gazdálkodása, éppolyan fejletlen a biztosítás is. Az egyes családok közötti gazdasági érintkezés hiányával, a mai értelemben vett biztosítás – mely a kölcsönösségen és a tömegszolgáltatáson alapszik – gyermekkorát élte. A termelés- és fogyasztásbeli közösség, a szerzett javak együttes védelme, egymás kölcsönös segítése, kétségkívül a biztosításra emlékeztető tényezők, melyek azonban soha sem lépték túl a zárt családi gazdaság határait. De nemcsak itt, hanem az ezt követő bármely más gazdasági rendszerénél is, a biztosítási technika mindig az illető rendszer fejlettségének mértékadója és viszont, de primár csak az illető gazdasági rendszer lehet, a biztosítás csak sekundár tényező, mert fejlődésének határait mindig az a gazdasági rendszer szabja meg, amelyben mozog.

A ma fennálló biztosítási technikánk, egy olyan gazdasági rendszer milieujében működik, melynek legfőbb princípiumai, *a mennél nagyobb profit, a racionalizmus és a szabad verseny*. Ezek a kapitalizmus gazdasági vezérei, melyek ledöntötték a mesterségszerű gazdálkodás szűk korlátait és a gazdasági subjektumok számára megnyitották a szabad fejlődés útját. Az új gazdasági rendszer, eddig ismeretlen üzlet- és üzemmódot, új megélhetési ágakat hozott létre; az emberiség bámulatos gyors tempókban való szaporodása, a tőkésnek objektumot adott, mely gazdasági objektum, a mai modern proletárság; a modern technika oly gépeket juttatott a termelés és

közlekedés szolgálatába, melyek eddig teljesen ismeretlenek voltak. Nagyon természetes, hogy eme új és eddig nem létező faktorok, a biztosításnak is újabb, meg újabb táplálékot nyújtottak.

Hosszadalmas lenne modern gazdasági rendszerünket jellemző összes tényezőt felsorolni; lássuk inkább azt a fejlődést és ezzel észlelhető tendenciákat, melyeket a kapitalizmus keretében fennálló biztosításunk tár elénk. Felesleges ezek után kifejtenem, hogy mai ! biztosítási technikánk ép annyira kapitalisztikus, mint az a gazdasági rendszer, amely őt táplálja. *Werner Sombart*, a kapitalizmus nagy kutatója „Die Deutsche Volkswirtschaft im XIX. Jahrhundert” című munkájában összeállította, a mai kapitalisztikus termelést, árukereskedelmet és bankipart jellemző összes fontosabb fejlődési irányzatot. Ezek a fejlődési irányvonalak túlnyomó részben érvényesek a modern biztosításra is. Vegyünk csak elő egynéhány ilyen fontosabb fejlődési tendenciát és akkor világosan látjuk majd, hogy a legújabb biztosítási problémák – melyek közül mi a társadalmi biztosítás – egyik legfontosabb ágát, a munkanélküliség biztosítását fogjuk szemügyre venni – elválaszthatatlanul összeforrottak az általános gazdasági és társadalmi problémákkal, melyek viszont a tendenciális fejlődés természetszerű következményei.

A statisztikából olvashatjuk, hogy a magánbankok részvénytársaságokká alakulnak át, hogy a bankipar a nagyvárosokat keresi fel és a banküzletekkel foglalkozó egyének száma évről-évre hatalmas arányokban növekszik. Ugyanez a fejlődés észlelhető a biztosításnál is. Lassankint eltűnnek a magánbiztosító intézetek és kölcsönösségi egyletek, helyüket óriási tőkével bíró részvénytársaságok foglalják el; e fejlődéssel természetszerűleg együtt jár, a nagyobb városokba való agglomeráció és az alkalmazottak (különösen ügynökök) számának rohamos növekedése is. A nagy vállalatok mindig nagyobbak lesznek és az újabb alapítások száma csökken; a bankoknál ép úgy, mint a biztosító társaságoknál az alaptőkék rohamos emelkedést mutatnak.

A bankipar és a biztosítás parallel fejlődésével analóg az árukereskedelem, valamint az ipari termelésnek a biztosítással való együttes haladása is. Itt is észlelhetők a fejlődés – hogy úgy mondjam – ama nagy aktusai, amelyek az utolsó pár évtized leforgása alatt egészen új alapokra fektették gazdasági életünket. A kapitalisztikus ipari termelés egyik legszembeütőbb karakterisztikumai: a kartellképződés, a biztosításnál is feltalálható. „Valamint az ipari termelésnél, úgy a biztosítási üzletben is egyesültek a vállalkozók, hogy közös megállapodásra jussanak, mely különösen a biztosítás árára és a biztosítási szerződés pontozataira nézve alapvető fontosságú.” A termelők karteiljével szemben a fogyasztók szöveteit találjuk fel, a biztosítók egyesülése után, a biztosítottak is kartellbe lépnek. Az óriási gyártelepek mellett, rátalálunk a falusi mesteremberre és a nagyvárosok ragyogó árúházaival szemben megtaláljuk a külvárosok olesó bazárait és a greizlerájokat is. *Sombart* szavaival élve, nem más ez, mint az üzemek közti specializáció („Spezialisatio zwischen den Betrieben”), mely a biztosításnál ép úgy feltalálható, mint akár az ipari termelésnél, vagy az árukereskedelemben; a nagyüzem ezrekre menő alkalmazottjaival, milliókat számoló biztosítottjaival, az óriási nemzetközi társaságokkal szemben, ott

dolgoznak a kisüzemek is, melyek a legkülönbébb biztosítási üzletekkel képesek magukat fentartani.

De a biztosítás belső organisációja is teljesen megfelel, a kapitalisztikus ipari- és kereskedelmi vállalatok szervezetének. A munkamegosztás és a kooperáció („Spezialisation innerhalb des Betriebs.”) legnagyobb mértékben való kihasználása jellemzi legjobban a modern biztosítási vállalat belső organisációját.

De nemcsak a magán-, hanem a társadalmi biztosítás is teljesen hozzáilleszkedik korunk szelleméhez és kapitalisztikus gazdasági rendszerünkhöz. A kapitalizmus elengedhetetlen feltétele, a gazdasági objektum, vagy a proletárság. A modern proletárok ez az új és ma már hatalmas társadalmi osztály születése összeesik a modern technika fejlődésével, mely két tényező legfontosabb alkotórésze a tőke uralmának. A ma már milliókat számláló új társadalmi osztály, kénytelen-kelletlen, mint gazdasági objektum, az új gazdasági rendszer szolgálatába szegődött, miáltal a tőke birtokosai; a mai gazdasági subjektumok egyesítve a tőkét: a személyes termelési tényezővel, a munkával, elérhettek a mai gazdasági rendszerhez, a kapitalizmushoz. Az a bémunkásság, mely úgyszólván a semmiből jött létre, ma a modern államok népességének hatalmas százalékát képviseli. Kapitalisztikus gazdálkodással bíró államainkat, egy olyan munkáselem népesíti be, mely munkaerején kívül semmivel sem rendelkezik, melyet a munkája után kapott bér táplál máról-holnapra és ha ettől bármely oknál fogva is elesik (munkanélküliség, baleset, betegség, aggság), egzisztenciája, a legnagyobb mértékben veszélyeztetve van. Így lesz mai gazdasági rendszerünk a biztosítás egy új és eddig ismeretlen (legalább mai értelemben ismeretlen) részének, a társadalmi biztosításnak közvetett létrehozója. Láttuk milyen összefüggésben van mai biztosítási technikánk, a tőkés gazdálkodással, mely tehát, a társadalmi biztosítás kifejlődésénél is alapvető fontosságú tényező. Amikor mi tehát mai gazdasági rendszerünk keretében fennálló biztosításról beszélünk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a társadalmi biztosítást sem, melynek létezése, mai gazdasági rendszerünkkel a legszorosabb kapcsolatban, mondhatnám ok és okozati összefüggésben van.

„A társadalmi biztosítás” – mondja *Manes* – „egy olyan kölcsönösségen nyugvó intézmény, mely a munkásság és középosztály (magánhivatalnokok biztosítása) baleset, betegség, aggság és munkanélküliség következtében beálló vagyoni szükségleteit fedezi.” A szociális biztosításnak, ennél azonban még sokkal továbbmenő céljai is vannak, amit legjobban illusztrálhatunk az első német társadalombiztosítási törvényjavaslatból, mely szerint a biztosítás legkimagaslóbb céljai, a következő pontokban foglalhatók össze:

„1. *Szociális cél*: a szorult helyzetben lévő néposztályok anyagi helyzetének javítása.

2. *Belpolitikai*: a biztosítás által anyagilag jobb helyzetbe jutott osztályok, államfentartó elemekké fejlődnek (adó).

3. *Néphygiéniai*: A biztosítás tetemesen hozzájárul a nép egészségügyi viszonyainak föllandulásához (racionális orvosi ápolás, gyógyintézetek alapítása stb). De a jelen generáció egészségének ápolása, a jövő nemzedék javára is szolgál (a munkáslakásügy előmozdítása, a társadalmi biztosítás eszközeivel.)

4. *Külpolitikai:* A hadsereg fő alkatrésze, a nagy néptömeg, sokkal inkább alkalmas lesz a véderő emelésére, mert a társadalmi biztosítás megjavítja az alsóbb néposztályok egészségi állapotát.

5. *Ethikai:* Mint minden biztosítás, úgy a társadalmi is, előmozdítja a családi életet.

6. *Népnevelési:* A biztosítás, a szervezett önszegély és a jövőről való racionális gondoskodás eszméjét olyan társadalmi osztály viseli melynél ez az eszme, eddig teljesen idegen volt, vagy amelyet eddig alig ismertek.

7. *Iparpolitikai:* A biztosítási gondolat népszerűsítése által folyton nő a kereslet, a vagyoni szükséglet lehető nagy mértékben való fedezésére; mivel azonban a társadalmi biztosítás csak minimális szolgáltatásokat nyújt és nyújthat, emelkedni fog az önkéntes biztosítás utáni kereslet, mely a magánbiztosítási ipar fellendülését vonja maga után.

II. *A munkanélküli biztosítás problémája:*

Láthatjuk mindebből, hogy a sociális biztosítás, nemcsak a biztosítottak, hanem ép olyan mértékben az állam érdekeit is szolgálja és így nagyon természetes, hogy a cél elérésére legjobb eszköz a törvényes kényszer.* De a társadalmi biztosítás bármely ágáról legyen is szó, a legfontosabb azoknak a kérdéseknek az eldöntése hogy az illető biztosítási ág milyen alapon legyen szervezve, vajjon öorvényes kényszer alatt álljanak-e a biztosítottak vagy nem; részese-e a munkásság állami, vagy provinciális segélyben, ha a biztosítás nem kötelező, vagy egyáltalán keresztülvihető-e bizonyos biztosítási ágaknál az állami kényszerbiztosítás elve, vagy ha nem, úgy milyen eszköz volna a legcélszerűbb, a munkásosztály mai gazdasági, rendszerünk következtében beálló vagyonszükségletének fedezésére?

Későbbi fejtegetéseink folyamán látni fogjuk, hogy a társadalmi biztosítás terén felmerülő problémák sikeres megoldása e fentemlített kérdések eldöntésétől és a szervezési formák helyes *megválasztásának lehetőségétől* függnek.

A sociális biztosítás bármely ágáról is legyen szó, a fő cél mindig a munkásság vagyonszükségletének fedezése, szóval bizonyos veszély elleni biztosítás, mely rendszerint a biztosított akaratán kívül következik be, vagy legalább is az ő személyes érdekei ellen irányú. Valamint minden veszély elleni biztosítás, úgy a társadalmi is, ebből a föltevésből indul ki, erre építi egész organisációját, de ami a legfontosabb, ettől teszi függővé az illető biztosítási ág megvalósításának és karsztülvitelének lehetőségét is. Hogy e föltevés mily nagy szerepet játszik a társadalmi biztosítás bármely ágánál, azt legjobban igazolja a sociális biztosítás mai állása. A baleset, betegség és aggság elleni biztosítás feltalálható ma már az összes modern államok-

* Társadalmi biztosítás a szó legszorosabb értelmében csak a törvényileg szabályozott kényszerbiztosítás, de tágabb értelemben, társadalmi biztosításról beszélünk akkor is, ha a munkásság nagy magánbiztosító részvénytársaságoknál biztosítja magát (Angliában, Németországban, Amerikában fennálló ú. n. népbiztosítás, Industrial Insurance), vagy akkor is, ha a munkások önálló szervezete önkéntesen biztosítja magát a segély egy letéknél (Angliában a Friendly Societies).

ban, míg a munkanélküliség, mindeztideig nem találhatott, legalább némileg is kiterjedt és racionális biztosításra.

Miért nem tudja a biztosítás a munkanélküliség következtében beálló vagyonszükségletet fedezni, mi az oka annak, hogy a munkaképes, dolgozni akaró, de munkát nem találók nagy száma, a biztosítás hiánya miatt nem támaszthat *jogos* igényt a segílyezésre? A fentebb mondottak figyelembevételével, nem lesz nehéz a munkanélküliség elleni biztosítás hiányának, vagy kezdetleges állapotának okait megfejtenünk.

A munkanélküli biztosítás a veszély elleni biztosításhoz tartozik ép úgy, mint a baleset, vagy a betegség elleni biztosítás. Hogy élet-erős és hasznos biztosítás fejlődhesék ki, ép úgy megkívántatik itt is, hogy a munkanélküliség veszélye, a biztosított akarata és érdekei ellen következzenek be. A baleset és betegség veszélyét tekintve, e föltevés minden körülmények között helyes, a munkanélküliségnél azonban, *megvan a lehetősége annak*, hogy a munkás gyakran befolyásolhatja a munkanélküliség időtartamát, sőt a veszély bekövetkezésének időpontját is. Ha e tény nem is felel meg mindig a valószínűségnek, a biztosításnak mégis számolnia kell e körülménnyel, mely – mint még látni fogjuk – a veszély elhárításának egyik legnagyobb akadályá.

A munkanélküliség a kapitalisztikus többletermelés egyik természetes következménye és így könnyen megérthető, hogy egy-egy krízis alkalmával a veszély hirtelen, úgyszólván minden átmenet nélkül, óriási arányokban lép fel. Egyszerre esedékkessé válnak a biztosítás szolgáltatásai a vagyonszükséglet fedezésére, míg a baleset, vagy betegség veszélyét, a statisztika és a valószínűség számítás eszközeivel, kisebb-nagyobb pontossággal értékelni tudjuk.

Már pedig *a veszély hirtelen és általános bekövetkezése* homlok-egyenest ellenkezik a biztosítás jellegével és tulajdonképeni céljával. Hogy biztosítás létrejöhesen, ahhoz szükséges, hogy a veszély *véletlenül*, minden *önkéntes kizárásával* következzenek be és fontos továbbá az is, hogy az a *vagyonbeli szükséglet*, amely ellen biztosítjuk magunkat, *ne egyszerre lépjen fel*, másszóval *ne valljon egyidőben esedékkessé* az összes biztosítottnál, a vagyonbeli szükséglet fedezése, *a biztosított összeg*, hanem a veszély csak szórványosan forduljon elő (mint a baleset, vagy betegség veszélye). Ha százan tűz ellen biztosítják magukat és ha mind a száz biztosított ház leég, úgy e tűzbiztosítás teljesen értéktelen.

Láttuk, hogy a munkanélküliség nem mindig ment a veszély önkényes létrehozásától, mert ennek időtartama, a biztosított által igen könnyen befolyásolható, nem is szólva arról a lehetőségről, hogy a munkás a biztosítás tudatában lanyhaság, vagy nemtörődöm-ség miatt nem keres újabb munkát, vagy elmulasztja a kínálkozó munkaalkalmat.

De a munkanélküliség veszélye analóg ahhoz a tűzbiztosításhoz is, amely az összes biztosítottnak, vagy ezek túlnyomó százalékának, a tűz következtében beálló vagyonszükségletet kénytelen fedezni. Gazdasági életünket mindig nagyobb mértékben sújtó krízisek, egyszerre, minden átmenet nélkül a munkások százezreit teszik munkanélkülivé. A közelmúltban megejtett számlálás Budapesten cca. 30.000 munkanélküli összeírásával végződött. A veszély nem szórványosan

lép fel tehát, hanem egyszerre sújtja a biztosítottakat és nem a pusztán véletlen munkája, hanem a periodikusan megújuló krízisek következménye.

Világos mindebből, hogy a munkanélküliség mindazokat a kelleket nélkülözi, melyek a racionális veszélybiztosítás sikeres megoldásánál döntő fontossággal bírnak. A munkanélküliséget mindig nagy számok kísérik és így természetesen nagy lesz a biztosítást igénylők száma is, mert akár önkéntes, akár kényszerbiztosításról legyen szó, mindenkinek legfőbb érdeke, hogy a munkanélküliség ellen biztosítva legyen. Ez ismét a biztosítást megnehezítő és gátoló tényező. Míg bármely más biztosítás annál sikeresebben működik, mennél nagyobb” a biztosításban résztvevők száma (rizikó kiegyenlítőds), addig érdekes és figyelemreméltó körülmény, hogy e fontos tényezőt a munkanélküliség biztosításának ellenségei közé kell soroznom. Mert az eddig említett akadályok: a munkanélküliség tartamának önkényes befolyásolása, a veszély hirtelen és általános bekövetkezése, a periodikus előfordulás etc. mind hozzájárulnak az ellenőrzés és általában a szervezés megnehezítéséhez, melyhez tehát még a biztosítottak nagy száma csatlakozik.

Elképzeltető, hogy mily nehéz és költséges dolog nagyobb arányú munkanélküliség idején a biztosítottak ezreinek esetleg száz-ezreinek ellenőrzése. És az eddigiek után az is könnyen megérthető, hogy az ilyen nagy mértékben fellépő munkanélküliség idején ép az ellenőrzés nehézsége miatt, minden egyes munkanélküire nem ügyelhet a biztosítás és mint *Manes* megjegyzi, félős, hogy a munkanélküliek, kik különben is meg vannak rakva a különféle biztosítási díjakkal, olyan esetben is fizetnek, amikor ártatlan munkanélküliségről már nem beszélhetünk és sok esetben a munkások szolgáltatásait hosszabb időre is igénybe veszik, mint ahogy ez a kínáló munkaalakalmak teljes kihasználása esetében szükséges lenne.

Általában véve mondhatjuk, hogy a legnagyobb akadály, a biztosítás szervezésénél merül fel és mint később látni fogjuk, a kisebb államokban, vagy a nagyobb államok egyes kiválasztott részeiben, városaiban, sőt továbbmenve az egyes szakegyletek keretén belül szervezett biztosítás, aránylag még legjobban bevált a munkanélküliség okozta vagyonszükséglet fedezésére.

Bárhogyan gondoljuk is a munkanélküliség biztosításának praktikus megvalósítását, sikert csak akkor remélhetnénk, ha a biztosítást úgy szervezzük, hogy ez az illető hely szokásainak, igényeinek és a biztosítottak szolgáltatásainak tökéletesen megfeleljen. Teljesen mindegy, hogy a biztosítás milyen princípiumokon épül, hogy önkéntes, avagy kényszerbiztosításról van szó, a fő dolog, hogy a fenti körülmények figyelembevétele mellett olyan szervezési formát válasszunk, mely elősegíti a biztosítás működésénél fellépő összes rizikók kiegyenlítését. Minden biztosításnak ez a fő problémája és ennek helyes megoldásától függ az illető biztosítás sikeres működése is. A rizikók kiegyenlítése elérhető bármely biztosításnál; kérdés azonban, hogy vajjon milyen áldozatok árán? Vajjon fedezik-e a biztosítottak szolgáltatásai a szervezési költségeket, a biztosítás üzemeltetését, avagy sem, vajjon gazdaságos lesz-e a rizikók kiegyenlítésére újabb és eddigiektől eltérő szervezési formát válasz-

tani és ha igen, megfelel-e ez majd a kívánalmaknak és összeegyeztethető-e az illető biztosítás természetével.

Az eddig mondottak figyelembevételével arra az eredményre jutottam, hogy a munkanélküliség veszélye nélkülözi mindazon fontosabb kellékeket, melyek minden eredményes veszély-biztosítás organisációjához szükségesek. A fő ok az ellenőrzés nehézségeiben rejlik, melynek leküzdése oly nagy áldozatokkal járna, hogy felmásztatná az egész biztosítás gazdasági értékét. Láttuk, hogy a nagyobb államok munkanélküli biztosítása kivihetetlen; a kisebb területekre szorítkozó és az egyes szakmák szerint organisált biztosítás, lehetővé teszi ugyan az ellenőrzést, de a szervezést mégis a legnagyobb mértékben akadályozza, mert lehetetlenné teszi a rizikók kiegyenlítődéset; ez természetes, mert ez a szervezési forma csak egyes kerületekre szorítkozik és nem az állam összterületére, megakadályozza tehát a biztosításon kívül álló területeken kínáló esetleges munkaalkalom kihasználását, mely nem más, mint a rizikók kiegyenlítődése.

Vegyünk egy másik szervezési formát, mely az egyes szakmákra való tekintet nélkül és az állam összterületének figyelembevételével a biztosítást nagyobb kerületekre osztja. Az ilyen organisáció theoretice megállná a helyét, mert itt megvan a lehetősége annak, hogy a rizikók kiegyenlítődjenek, de a gyakorlatban ez a rendszer is felmondja a szolgálatot. A tapasztalat ugyanis azt, mutatja, hogy a tanulatlan munkásokat sokkal gyakrabban éri a munkanélküliség veszélye, mint a bizonyos szakmában képzett, tanult munkásokat; az is bizonyos, hogy – az általános krízisektől eltekintve – egyes termelési ágak saisonjellege (pl. divatcikkek) gyakran élődézi e szakmában dolgozók munkanélküliségét. Kérdés tehát, hogy az olyan biztosítás, mely az egyes szakmákra való tekintet nélkül, csak területenkint van organisálva, nem válik-e illusórrissá, kérdés, vajjon a kevésbé veszélyeztetett munkások hajlandók lesznek-e azokért is fizetni, kiket hamarabb és gyakrabban érhet a munkanélküliség veszélye.

Mindebből arra kell következtetnünk, hogy egyik szervezési forma sem kielégítő, mert vagy az ellenőrzés nehézségei veszélyeztetik a biztosítást, vagy pedig, ha ellenőrizhető, úgy a rizikó kiegyenlítődése, mely nagyobb államokban még a legkiterjedtebb munkaközvetítés segítségével sem nivellálható. De még ha feltételezzük is azt, hogy a racionális munkaközvetítés megszüntetné az akadályokat, nagyobb munkanélküliség idején, oly apparátust venne igénybe és fentartása oly nagy anyagi áldozatokkal járna, hogy működése már nem lenne gazdaságos.

Fejtegetéseinket legjobban igazolja, a munkanélküli biztosítás mai állása. Az alábbiakban látni fogjuk, hogy a racionális és az összigényeket kielégítő biztosítás hiányzik, még a legelőrehaladottabb gazdasági területeken is és ahol azt hiszik, hogy a veszély gyógyszerét már föltaalálták, a gyakorlati alkalmazásnál az összes rendszer fölmondja a szolgálatot. Szemügyre véve az eddigi kísérleteket, a munkanélküliség biztosítását a következő csoportokba oszthatjuk:

I. *Kötelező biztosítás*: ilyen biztosítás kommunális alapokon legelőször *St. Gallen* sveici kantonban létesült, de két évi fennállás után (1895–1897) a tanult munkások beleegyezésével beszüntették.

Az 1894-ediki törvény fölhatalmazza St. Gallen községeit, hogy bevezesse úgy a férfi-, mint nőmunkások részére a kötelező munkanélküli biztosítást. A biztosítás olyan munkásokat ölel csak fel, kiknek munkabére nem haladja túl az 5 frankot; a munkaadók nem járulnak hozzá a befizetéshez. A törvény értelmében St. Gallen város 1895-ben munkanélküli-pénztárt állított fel. A biztosítás szolgáltatásai sveiciak részére 6, külföldi munkások részére pedig csak 12 hónapi díjfizetés után lép életbe. Tanoncok, kiskorúak és női munkások, kiknek napi bére nem haladja túl a 2 frankot, nem biztosíthatók be. A heti járulékok a következőkép voltak megállapítva: 3 frankig terjedő napi bérnél 15 centim, 4 frankig 20 centim, 5 frankig 30 centim. Munkanélküliség idején a biztosítás szolgáltatásai legfeljebb 60 napig tartanak és a fizetés csak a munkanélküliség ötödik napjától kezdve történik és pedig 1.80 frank, 3 frankig terjedő napi bérnél, 2.10 frank, 4 frankig és 2.90 frank 5 frankig terjedő napi bérnél. Azok a személyek, „kik kizárólag önhibájukból lettek munkanélkülivé”, nem részesülnek e kárpótlásban. A biztosítás nem állott organisált munkaközvetítéssel semmiféle Összeköttetésben és így hiányzott a rizikókiegyenlítőds is. Az intézmény fennállása alatt az államtól 6000, a községtől pedig 22.136 frank pótlékot kapott; a 4517 frank deficitet is a község fizette.

A biztosítottak szolgáltatásaiból a pénztár az első évben 23.504 frankot vett be, a második évben 38.387 frankot. A tagok száma kezdetben 4220, későbbben – kilépés, késedelem, halálozás következtében 3035.

A kényszerbiztosítással *Angliában* is találkozunk, ahol az 1912. július 5 iki törvény szerint a munkanélküliség elleni biztosításra kötelezettek a 16 évnél idősebb munkások; a biztosítás csak egyes iparágakra terjed ki, így biztosításra kötelezettek, az építőipar, gépgyártás, hajógyártás, kocsigyártás, vasöntés és fűrésziparban dolgozó munkások. A biztosítás viselője a nemzeti munkanélküli alap, melynek kiegészítője a nemzeti munkaközvetítő szervezet, a maga 1066 ügynökével, 430 helyi-, 18 kerületi- és központi munkaközvetítőjével. A befizetés heti 5 penny, amelybe úgy a munkás, mint a munkaadó 2½ pennyt fizet. Ehhez adja azután az állam a befizetések évi összegének egyharmadát. Biztosítva van a munkás részére évi 2–15 héten át heti 7 shilling (17 éven aluliak semmit, 17–18 évesek heti 3^x/2 shillinget kapnak) föltéve, hogy:

1. Az utóbbi öt évben a biztosításra kötelezett szakmában legalább évente 26 hetet dolgozott.

2. Nem sztrájk és nem saját hibája folytán lett munkanélkülivé.

3. Nem kap egyenrangú munkát a közvetítőtől. Ha az igény vitássá válik, akkor a hivatalnokok, választott bírák és hivatásos bírók ítélnek, költségmentes eljárás alapján,

II. *Szervezeit önségély nyilvános hozzájárulással, vagy a „genti rendszer”*: *Gent* község 1901-ben először három évre terjedő munkanélküli-alapot szervezett, hogy ezzel a szakegyletek munkanélküli-segélyéhez hozzájáruljon. A hozzájárulás csak abban az esetben történik, ha a munkás évente nem több, mint 50 napon át Munkanélküli és a segély nem haladhatja túl a napi 1 frankot. A község nem ad hozzájárulást fölkelés, kizárás, vagy ezek következtében beálló munkanélküliség esetén, úgyszintén betegség, vagy

fizikai munkaképtelenség esetében sem. Azok a munkások, kik nem tagjai ezen alaphoz tartozó pénztáraknak, takarékpénztárakba teljesíthetik fizetéseiket. A takarékösszeget kamatostul együtt, csak abban az esetben kapják meg, ha munkanélküliekké lesznek, melyhez még hetenkint 6 frankig terjedő pótlék jár. A munkanélküli-alapot 10 tagból álló kommissió kezeli, melyek közül 5 mindig a biztosításban résztvevő munkás-szakegyletekből kerül ki. A takarékbetéti rendszert nem igen használják. Ma a „fonds contre le chomage” a község rendszeres betéteiből áll, melynek nagyságát a község állapítja meg a szükségletek szerint. E munkanélküli-alapot a minden három évben újonnan választott bizottság kezeli, amely bizottsághoz Gént községi tanácsa még 10 tagot választ. Ezek közül 3 tag mindig a községtanács kiküldöttje és legalább 5 munkásból, vagy hivatalnokokból áll, kiket a szakegyletek választanak. A pótlék összegét, a bizottság havonként állapítja meg. A maximum napi 1 frank és legfeljebb 60 napig tarthat. Kizárás, vagy sztrájk esetén, úgyszintén ha fizikai munkaképtelenségről van szó, pótlék nem jár az egyesületeknek. Gént községtanácsa 1904-ben 15.000 frankot, 1905-ben 20.000 frank hitelt bocsájtott a biztosítás rendelkezésére. A munkanélküli-alaphoz 1901-ben 26 egyesület csatlakozott 12.985 taggal, 1905-ben 33 egyesület 11.736 taggal.

Angliában nemcsak kényszerbiztosítással találkozunk, hanem önkéntes munkanélküli-biztosítással is, melyet a munkásegyletek az önszegély alapján organisáltak a genti rendszer alapján. „Ezáltal azt a célt akarják elérni, hogy a tagok csak akkor vállaljanak munkát, ha feltételeik megegyeznek a szakegyletek által előírt feltételekkel. Ez a munkanélküli-segély tehát arra szolgál, hogy a munkásság összéletfenntartási lehetőségein javítson és támogassa a sztrájkpénztárakat. A segélyezett munkanélküliek kötelessége, hogy naponta, vagy legalább minden 2-3 napban bevezessék nevüket az ú. n. munkanélküli-könyvbe és kötelességük továbbá, hogy a „Trade-Union”-ok által kijelölt és a feltételeknek megfelelő munkát elvállalják.”

A munkanélküli-segély ez a módja, különösen a fémiparban, hajógyártásban, nyomdaiparban és a gépiparban van kifejlesztve. Magába foglalja az összes szakszervezeteket, melyek tagjainak alapszabályszerűleg munkanélküli-segélyt nyújtanak. Az 1913. év július 7-én megejtett számlálás szerint 275 ilyen szakegylet csatlakozott ehhez a biztosításhoz 1.1 millió taggal, akik közül 0.5 millió volt biztosításra kötelezett. Ezeknek az egyleteknek az állam a kifizetett segélyek $\frac{1}{6}$ részéig visszafizetéseket eszközöl, amennyiben a heti segély a 12 shillinget meg nem haladja. A szakegyletek részére e címen befizetett járulékok összege tavaly 2.3 millió £. volt, amelyből 1.7 milliót a tagok fizettek és 0.6 milliót az állam adott. Ezzel szemben a kiadás 236.458 £. volt. Igénybevévesi esetek száma, kereken 400.000, a munkanélküliség napjainak száma átlag 16, amelyből átlag 10 napon kaptak az igénybevevők cca. 10 shillinget fejenként. A munkanélküliség átlagos percentszáma 3.5% volt, ami elég alacsonynak mondható.

Franciaországban a genti rendszer alapján, az állam 12 departement és 51 helység vesz részt a biztosításban, amely azonban teljesen primitív állapotban van. A biztosítás hatálya alatt álló tagok

száma 50,000 körül van, a kifizetett segélyek összege 1912-ben 209.564 frank volt, amelyhez az állam, a demartementok és a községek 181.699 frankkal járultak hozzá. Az állami budgetben egyébként 1908 óta 100.000 frank van beállítva a subventionálás céljaira. Ebből támogatja az egyesületeket oly módon, hogy a maximális 2 frank napi segélyhez, a községi pénztáraknál 20%-al, a szakegyleti pénztáraknál 30%-al járul hozzá 60 napi időtartamig. De az egész intézmény 1911-ben és 1912-ben nem merítette ki, csak mintegy felét a költségvetésbe beállított 100.000 franknak. „Képzeltető milyen keveset ér e biztosítás Franciaországban, melynek cca. 10 millió munkása van.”

Belgiumban, a híres genti rendszer őshazájában „csak szegényes csökevényei vannak egy megfelelő munkanélküli biztosításnak”. A szakegyleteket az állam és öt provincia segíti. Az állami segély évi összege 1912-ben kb. 25.000 frank volt, a provinciáké mintegy 50.000 frank. Ezenkívül 61 község cca. 134.000 frank hozzájárulást nyújt a szakegyletek által segélyezett tagoknak, 31 község pedig 12.5 ezer frank hozzájárulást maguknak a szakegyleteknek; a község, a takarékpénztárak biztosítottjainak adott összesen 289 ezer frank hozzájárulást, a községek pedig 393.000 frankot magának a takarékpénztáraknak. Mindezekben az intézményekben az 1 milliónyi ipari munkásságból 103.537 volt 1912-ben biztosítva, akik kb. 241.000 segélynapon át cca. 310.000 frank segélyt élveztek.

Olaszországban 2 város adott szakegyleteknek hozzájárulást, egy városban pedig községi takarékpénztár volt, amelybe 795 tag cca. 12.000 lírát fizetett be. A községi hozzájárulást itt egy 300.000 líras alapnak a kamatai képviselik. Ezenkívül Milánóban egy privát alapítás (Società Umanitaria) ad hozzájárulást a genti rendszer alapján.

Hollandiában 281 szakegylet nyer községi támogatást. Az összes kifizetett segélyek 1912-ben 92,261 hollandi forintba rúgtak, amelyből 42.070 forintot pótoltak a községek 50–60%-os és 50–60 napig tartó hozzájárulás alapján.

Luxemburgban is kapnak az összesen 800 tagot számláló szakegyletek köztámogatást.

Berlin-Schöneberg város hozzájárulást nyújt a szakegyleteknek. Feltétlenül megkívánja, hogy a segélyezett 1 év óta lakott legyen a városban. A várakozási idő legfeljebb 7 nap, a maximális segélyezési időtartam évi 60 nap. A hozzájárulás, a szakegyletek által nyújtott segély 50%-a. A napi legmagasabb segély 1 márka. Ezen az alapon 59 szakegylet kapott hozzájárulást 12.631 márka összegben. Ugyancsak Berlin-Schöneberg hozzájárulást nyújt 987 Márka évi összegben (1912) egy 172 női tagot számláló takarékpénztárnak is.

Bajorországban Erlangen város 1912-ben 1033 márka hozzájárulást adott szakegyleteknek a tanulatlan munkások segélyének pótlására. Csak annak a biztosítottnak segélyét pótolja, aki 3 év óta lakik helyben és 7 napon át munkanélküli. A hozzájárulás 50% és legfeljebb 0,60 márka, tartama 6 hét.

Kaiserlautern havonta állapítja meg a hozzájárulás percentuális arányát, a maximális segély 0,60 márka 60 napon át. Van ezenkívül saját biztosítópénztár is, amely 52 heti befizetés után ad a munkanélküliség 7-dik napjától kezdve, legfeljebb 60 napon át a nem házasoknak 0,80 márkát, a házasoknak 1,20 márka segélyt. A befizetés az I.

osztályban, aszerint, hogy a tag házas, vagy nem házas 20 és 30 pfg., a II. osztályban 32 és 48 pfg., a III. osztályban 48 és 72 pfg., a IV. osztályban 60 és 90 pfg.-et tesz ki. Beíratás 50 pfg. A város hozzájárulása mindkét formához 5000 márka volt 1912-ben.

Württembergben Stuttgart és Feuerbach kölcsönösen vesznek részt a biztosításban, 50%-os hozzájárulást nyújtanak a szakegyleteknek. Ezenkívül takarékbetéteket is subventionálnak, mely két intézmény 1912-1913. félévben 66.022 márkát fizetett ki a munkanélkülieknek, ebből Stuttgart 10.000 márkát, Feuerbach 1000 márkát térít meg.

Schwabisch Gmünd a két év óta ott lakó munkások segélyéből 3.40 márkát, házasoknál 0.50 márkát, de legfeljebb 50% megtérítést nyújt a szakegyleteknek, maximális évi 6 héten át.

Esslingen szintén hozzájárulást nyújt a szakegyleteknek, nagyjából ugyanazon feltételek mellett, mint az előbbi württembergi városok. Az intézmény 1913-ban lépett életbe.

Badenben Freiburg 50%-os megtérítést ad a szakegyleteknek, ha a segélyezett egy éve lakik helyben, 5 nap volt munkanélküli és a segély napi 1 márkánál nem nagyobb. A várakozási idő 40 nap. A kifizetett segélyek összege 1912-ben 10.291 márka volt, amelyből a város 1861 márkát pótol. Ezenkívül a takarékbetétek segélyeit is pótolja a város évi 66 márkával.

Hessenhen Offenbach ad a szakegyleteknek megtérítést minden olyan segélyezés után, aki egy év óta lakik helyben és öt napig volt munka nélkül. Nem házasoknál 0.50 márkát, házasoknál 0.70 márkát és minden gyermek után 0.15 márka a hozzájárulás, évi 78 napon át.

Elsass Lotharingiában, Sfassburg adott a fentiekkel azonos elveken nyugvó alapon 6086 márkát a szakegyleteknek és vele kölcsönösségben volt Schiltigheim, Bischheim és Illkirch-Grafenstaden.

Mühlhausen 0.8 márkát, családoknál 1 márkát pótol az egy év óta helybenlakók segélyezésével. A hozzájárulás összege 1911-ben 2316 márka volt.

III. *Fakultatív, általános munkanélküli biztosítás:*

Bern vezette be a biztosítás e formáját 1893-ban. Igaz ugyan, hogy a község által foglalkoztatott munkásokra nézve kötelező a díjfizetés, de a többi munkásokra nézve nem kötelező a biztosítás. Minden 60 éven aluli sveici és Bernben tartózkodó munkás résztvehet a biztosításban, ha havonként 70 centimest fizet (bélyegek alakjában). A várakozási idő 8 hónap. Segélyt akkor nyújt a biztosítás, ha a munkanélküliség 8 napig tartott; nőtlenek legkevesebb 1.5 frankot kapnak, nők pedig 2 frankot, de csak a téli időszakra és legfeljebb hatvan napon át.

Mindazok, kik nemtörődömség, hanyagság, vagy engedetlenség folytán lettek munkanélkülivé, vagy ha bérvisszály és sztrájk miatt fosztották meg őket a munkától és elegendő ok nélkül visszautasították a kínáló munkát, nem részesülnek munkanélküli segélyben.

Köln városának is nyilvános munkanélküli pénztára van, melynek azok a munkások lehetnek tagjai, akiknek átlag 2.50 márkáig terjedő napikeresetük van és minden szakegylet viszontbiztosíthat nála, amely munkanélküli-segélyt fizet. A biztosítottaknál 13 heti, a viszont-

biztosítottaknál 1 évi helybentartózkodás kívántatik meg. A segélyezés feltétele 52 heti befizetés és 6 napi munkanélküliség. A heti befizetés I–III. veszélyességi osztály szerint különböző. Az I. osztályban 15 és 20 pfg. a II. osztályban 20 és 30 pfg. a III. osztályban 45 és 60 pfg. aszerint, hogy valaki az A) vagy B) tarifa szerint van biztosítva. A 60 évesnél idősebb tagok számára külön, magasabb járulékok vannak. A viszontbiztosítottak heti befizetése 4, 10 és 30 pfg., A segélyigények a következők:

- a) *biztosítottaké:* A) *tarifában:* 1.50 m. az első 20 napban
0.70 m. a további 40 napban.
B) *tarifában:* 2.00 m. az első 20 napban
1.00 m. a további 40 napban.

b) *A viszontbiztosítottaké:* 0.75 márkától 1.50 márkáig, a heti befizetések számától függően, de legfeljebb a napi segély 60-szorosa. A biztosítottak száma 189 volt, akik közül az év folyamán hátralékok miatt 38-at töröltek. A viszontbiztosító egyletek száma 25 volt 11.105 viszontbiztosított taggal. A biztosítottak befizettek összesen 5.124 márkát, a viszontbiztosító egyletek 19.170 márkát. Viszont a pénztár kifizetett a biztosítottaknak 6002 márkát, a viszontbiztosítottaknak 23.798 márkát. Az alap létesítéséhez a város 60.377 márkával járult hozzá.

A *Leipzig-i* pénztárt katolikus és evangélikus munkásegyletek alapították 1905-ben. Nincs semmi különösebb jelentősége, inkább segélyezés, mint biztosító jellege van.

Schwabisch-Gmünd-nek is van önkéntes közpénztára, amelybe a nem házas tagok, az I. osztályban 20, a második osztályban 30, a házasok 35 és 52 pfg.-et fizetnek be hetenkint és 50 pfg. a beiratási díj. Ezzel szemben az, aki 52 heti befizetést teljesített és 7 napon át munkanélkül van, 6 héten át kap, ha nem házas napi 0 50 márkát, ha házas, napi 0.75 márkát. *Schwabisch-Gmünd* mindkét fajta biztosítása belekerül a városnak évi 1000 márkába.

Dortrechtben (Hollandia) is létesült munkanélküli pénztár a berni mintára, de mindezideig még nincs tagja. 1907-ben törvénytervezet jelent meg az állami hozzájárulás tárgyában, de ez nem nyert elintézés.

IV. Törvényileg szabályozott önkéntes biztosítás a genti rendszer alapján:*

Norvégiában törvényileg szabályozott önkéntes biztosítás van érvényben. A biztosítás szerve minden szakegylet, amely tagjának munkanélküli-segélyt ad, ha államilag elismerték munkanélküli-pénztárnak. Az elismertetés feltételei:

1. A szakegyletei elkülönített pénztárkezelés
2. Legalább a bevételek felének a tagok befizetéseiből kell származnia.
3. A segélyezésnek alapszabályszerűleg következőkép kell szabályozva lennie:

a) Nem szabad segélyt adni, ha megfelelő munkaalkalom van nyilvántartva, vagy ha a munkanélküliséget az igénylő saját hibája (sztrájk, kizárás) okozta, nem szabad többszörös biztosítás lehetőségé-

nek fenforogni és nem szabad a munkanélküliség első három napján segílyt nyújtani.

b) A segíly csak félévi tagság és járulékot fizetés után nyújtható, a szakmában szokásos napibér feléig és egy évben legfeljebb 90 napon át.

c) Ha a pénzalap nem elegendő, úgy a segílytélékek leszállítandók. Ilyen feltételek mellett összesen 19 pénztár működik, mintegy 27.000 taggal. A befizetések, az egyes szakegyletek alapszabályai szerint változóak. Nem szervezett munkásokat is kötelesek a biztosításra befogadni, ezeknek azonban nincs szavazati joguk és részükre 10-15%-al magasabb befizetéseket szabhat meg a szakegylet. A kifizetett segílyek évi összegének 73-adát az állam megtéríti a szakegyleteknek, de az így adott hozzájárulás $\frac{2}{3}$ -adát az állam kiveti a segílyezettnek lakhelye szerinti községre. A munkaadók nem járulnak hozzá a munkanélküliség biztosításához. A tagok befizetése az elmúlt évben 186.252 koronát, az állam illetőleg községi hozzájárulás 36.309 koronát, az összes bevétel tehát 222.561 koronát tett ki és ezzel szemben 144.781 koronára rúgtak a segílyek. Vitás esetekben a szakegyletek vezetősége, másodfokban a minisztérium határoz.

Dániában a munkanélküli biztosítás szintén önkéntes és törvényileg szabályozott. Szervei itt is azok a szakegyletek, melyek tagjainak alapszabályszerű munkanélküli-segílyt adnak és itt is az állam ismeri el a szakegyleteket biztosítási szerveknek, föltéve hogy:

1. A szakegylettől elkülönített pénztárkezelésük van.
2. Működését a biztosításban szakmailag, vagy testületileg korlátozza.
3. Legalább 50 tagja van, kik 18 éven felüliek és 60 éven aluliaik.

4. Ha a segílyezés úgy van szabályozva, hogy:

a) Nincs segíly az önhibából bekövetkezett munkanélküliség esetén (sztrájk, kizárás) nincs többszörös biztosítás és nincs igényjogosultság, a munkanélküliség első 6 napjában.

b) A segílyjogosultság csak egy évi tagság és befizetés után áli be, a segíly nem nagyobb a szakmában, vagy a helységben szokásos napszám $\frac{2}{3}$ -ánál, de semmi esetre sem kisebb $\frac{1}{2}$ nem nagyobb 2 koronánál és legalább 70 napra kötelező.

c) A pénztár elégtelensége esetén külön befizetések vannak.

Ilyen feltételek mellett 53 pénztár működik Dániában 111.187 taggal, akik az egyes szakegyleti alapszabályok szerint különböző befizetéseket eszközölnek (1912-ben 4.80-tól 26 koronáig). Az állam kötelező hozzájárulása a befizetések $\frac{1}{3}$ része és a községek fakultatív hozzájárulása a befizetések $\frac{1}{6}$ részéig terjed. Ezen az alapon a tagok befizettek 1912-ben 1.3 millió koronát, az állam adott 0.8 és a községek 0.4 millió koronát. Ezzel szemben a segílyek összege 1.7 millió korona volt. A vitás kérdésekben költségmentesen a szakegyleti vezetőség, másodsorban a választmány, harmadfokban a minisztérium dönt.

Ez a munkanélküliség biztosításának mai állása. De vájjon egyáltalán „biztosításnak” nevezhetők-e ezek a kísérletek? Vájjon feltaláljuk-e a biztosítás mindazon kellékeit, melyről cikkem elején szólottam, ahol különféle, a biztosítást gátoló körülmények figyelembevételével arra az eredményre jutottunk, hogy a munkanélküliség

veszélyének biztosítás útján való elhárítása csak kísérletezés, melyet az igazi, racionális *biztosítástól* óriási akadályok, gátak választanak el. Így munkanélküli biztosításról nem is szólhatunk, legfeljebb csak munkanélküli segélyekről, melyek közül, mint láttuk az ú. n. „genti rendszer” a legelterjedtebb. Eltekintve attól a nagy hibától, hogy ez a rendszer csak a szervezett munkásokat öleli fel, ez is „hozzájárulások” alapon van organisálva, amely tény már maga is elegendő arra, hogy a biztosítás szociális értékét teljesen lerombolja. A biztosítás fogalmát és célját már eleve kizárja a könyöradomány, a szegényápolás. A biztosításnak önmagát kell fenntartania, mely csak a biztosítottak díjfizetései útján lehetséges, mely a biztosítottakat bizonyos joggal ruházza fel, míg a biztosítóra kötelezettségeket ró, amely nem egyéb, mint a veszély következtében beálló vagyonszükséglet fedezése. A biztosításban tehát nem szabad, hogy benfoglaltassék az „ajándék elve”, a hozzájárulás, mely mint Kársai mondja „csak károkat okoz, mely biztos, míg az elért haszon kétes. Meri az ellenszolgáltatás nélküli adomány – bármely szimpatikus formába is legyen öltöztetve – tapasztalat szerint az adományélvezőben is végeredményben inkább szociális kárt okoz, mint hasznot; az adományelfogadót és élvezőt, ilyen igényekre szoktatja és ebben az irányban rontja”.

Az a munkanélküliség, melyet nem az általános krízisek hoznak létre, hanem az egyes gazdasági ágak sajonjellege, még valahogyan kiküszöbölhető; de ez sem biztosítás útján, hanem inkább a munkanyújtás eszközeivel, a közmunkákkal. De a krízisek nyomán fellépő és a gazdasági élet minden egyes részében egyformán jelentkező, szóval az *általános munkanélküliség* kiküszöbölése, mindeztideig megoldatlan probléma és az is marad mindaddig, míg mai kapitalisztikus gazdasági rendszerünk fennál. Mert a többtermelésen nyugvó általános munkanélküliség csak a mai gazdasági rendszer keresetében képzelhető el és mindannyiszor megújul, valahányszor a többtermelést a krízisek követik. A munkanélküliség kiküszöbölése tehát a mai gazdasági rendszer, a kapitalizmus eltörlését jelentené, amely természetesen ép oly lehetetlen, mint maga a munkanélküliség biztosítása, mely problémát csak a jövő társadalmi és gazdasági rendszere fog majd megoldani.

„... Munkásbiztosításunk.”*

Az élet oly komplikált, hogy az abszolút igazságok felé csak engedmények árán közeledhetünk. Minden felfogás, elv, vagy jelszó egyaránt elfogadható indokkal védhető' és támadható. Helyes alkalmazásuk többnyire megalkuvást kíván. A szélsőséges egyoldalú felfogások helyett az arany középút választása ajánlatos...” Egy béketárgyalás ouverturejének hangjait hordozhatják ezek a szavak, amelyet a munkaadók talán legkombattánsabb harci szervezetének igazgatója, Méhely Kálmán már mint az Országos Munkáspénztár legnagyobb helyi szervének és magának az Országos Munkáspénztárnak alelnöke írt meg és bocsájtott útjára. Garbai Sándor– aki a munkásérdekeltség exponense az elnöki székben – a szélsőséges, az egyoldalú felfogások kivülhagyását, az osztályharc elvéből folyó szempontok érvényesítésének az ép, egészséges munkás és a munkaadó közti viszonyra való korlátozását a munkásbiztosító intézmény helyes működésének egyenesen alapföltételül jelölte meg: ha mindakét érdekelttség azoknak az átlátásoknak *a konzekvenciáival* határolná körül a maga reformtÖrekvéseit, amely átlátások a Garbai és Méhely imént idézett mondataiból kihangzanak, akkor talán a törvényhozás és kormányzat tendenciáinak konzervativizmusa ellenére sem volna hiú egy oly reform reménysége, amellyel a magyar szociális biztosítás ügye – post tot discrimina rerum – nyugvópontot ér.

Ennek a reménységnek a szemszögéből figyeljük Méhely Kálmán könyvének a gondolatfölépítését, az elvi rész érdekelt tehát leginkább, a történeti részből pedig azok a részletek, amelyek a szerző vágyakozásaiban élő reformterv megokolásául és kiindulópontjául tekintendők.

*
*   *
*

A könyv belső beosztását is követve, először az elvi részről kell megemlékeznünk. Ebben a részben a szerző az 1907. évi XIX. t.-c. alapszerkezetét alkotó elveket: 1. a kötelező kényszerbiztosítást, 2. az egyesítést és középpontosítást, 3. az egységesítést, 4. a paritást és végül 5. az önkormányzati rendszert teszi bírálata tárgyává.

1. A kötelező kényszerbiztosítás elvével szemben azt vitatja a szerző, hogy a szociális biztosítás területén az építő, alkotó munkának a társadalomból kell kiindulnia s az ügy fejlesztése érdekében az egyes államoknak ezen a területen nem a kezdeményezés, hanem

* Méhely Kálmán: Munkásbiztosításunk. Budapest, 1914. Pátria rt.

a társadalmi iniciativa „okos és hathatós” támogatása lett volna az igazi teendőjük. Ezt az álláspontot vallja és ennek az álláspontnak megerősítésekép, a 39. oldalon, Tisza István grófnak az 1901-iki munkásbiztosítási anketon elhangzott ugyanilyen következtetéseit fejtegetéseire is nyomatékkel irányítja rá a figyelmet. A szociális biztosítás kötelezettségen alapuló rendszerével szemben, az önkéntes biztosítás rendszere mellett, érdekes és fordultatos előadásban tárja elénk érveit a szerző, de könyvéből az olvasó megtudhatja azt is, hogy a szociális biztosítás elvi alapjául „még a szabadságszerető Anglia is” és Belgium „a különböző társadalmi szervezetek oly hasznos és gyümölcsöző versengésének ez a *par excellence* hazája” is a kényszerbiztosítást voltak kénytelenek elfogadni és hogy Olaszországban az önkéntes biztosítás tíz éves munkával és állami támogatással 12,000.000 munkás közül csupán 200.000-et tudott tényleg bevonni a biztosítás körébe. És ahogy nem hallgatja el szerző ezeket a saját konklúzióit nem igazoló jelenségeket, nem hallgatja el a szerző másoknak e jelenségekhez fűződő következtetéseit sem. „Általános biztosítási kényszer nélkül képtelenség volna a mindent magában foglaló, közjogi biztosítás problémáját megoldani. Nálunk homokra építették volna az egész biztosítást. Az önkéntes biztosítás elve minden áldozat és odaadó fáradozás ellenére is a széles néptömegek indolenciájával szemben felmondta a szolgálatot.” Kaufmann titkos tanácsosnak, a németbirodalmi Reichsversicherungsamt elnökének konklúziói ezek és Németország példáján kívül az angol, a belga és az olasz példa is a biztosítási kényszer szükségességét igazolják. A kötelező biztosítás rendszerével szemben egyjegygyammal az önkéntes biztosítás rendszerét tüzi ki Méhely, de minthogy a kényszerbiztosítás elve elleni küzdelmet ma maga is időszerűtlennek látja, ezen a ponton közte és a másik érdekeltég között aktuális ellentét nincsen.

2. Az egyesítés és középpontosítás elvétől azonban már a szerző gyakorlati programja is eltérést javasol. Azt vitatja a szerző, hogy a nyereségrészesedés elve (mely szerint az elért fölöslegek $\frac{2}{3}$ -ad részben a középpontba szállítandók és csak $\frac{1}{3}$ -ad részben használhatók föl a helyi szerv saját céljaira) a helyi szervekből a gazdasági önállóság, s ezzel együtt a felelősség tudatát valósággal kipusztította, a helyi szervek takarékoság híján gazdálkodtak és sokan inkább minden jövedelmüket is elköltötték, semhogy oly fölöslegeket produkáljanak, amelyek a „közös kasszába” vándorolnának. Nyomatékkal mutat rá a szerző arra, hogy a $\frac{2}{3}$ -ad felesleg beszállítására vonatkozó kötelezettség hatása alatt kerületi- és vállalati pénztárak – tisztelet illeti a kivételeket – szinte tervszerűen úgy dolgoztak, hogy fölöslegeik *ne* legyenek, mindent elköltöttek és „az új régime alatt a legtöbb pénztárban a táppénz nem lett nagyobb, és az egy napra eső összeg sem növekedett arányosan, a bevételekhez viszonyítva ...” A középontosítás rendszerét tehát mai terjedelmében Méhely nem kívánja fentartani, s bár a helyi szerveknek „valamilyen nagyobb homogén szövetségekbe vagy központba való tömörülését a közös teendők ellátására maga is szükségesnek látja, oly működésű középpontot akar teremteni, amely a helyi szerveknek szabadon, legjobb belátásuk szerint való gazdálkodását teszi lehetővé akként, hogy azok a középpont részére ne a fölöslegek egy részét,

hanem összegében bevételeik mértékéhez igazodó tagdíjat tartozzanak befizetni.

A helyi szervek pénzügyi önállósága és nagyobb mozgási szabadsága mellett a munkásérdekeltség köréből is sok komoly hang hallatszott ki (1. a Szakszervezeti Értesítő 1911. febr. havi számának vezető cikkét), a kérdés eldöntésekor azonban – nézetünk szerint – nem maradhat figyelmen kívül az a szempont sem, hogy a helyi szervezeteknek a tagdíjaikat természetesen minden más kiadásaik *előtt* kellene a középpontba szállítaniuk, e révén az ellátás egységessége jut veszélybe, s ha a tagdíjak arányszámát a törvény nem megfelelő magasságban állapítaná meg, a kisjövedelmű középpont a középpontilag teljesítendő teendők ellátására és főleg a tagok egészségügyi érdekeit szolgáló intézmények, kórházak, üdülőtelepek, szanatóriumok, gyógyító fürdők létesítésére és fentartására mihamarabb gyöngének, s így alkalmatlannak bizonyulna.

3. Amit mi imént az ellátás egységességének veszélybejutásáról elmondottunk, a szerzőt munkásbiztosítási terve megkoncipiálásában nem aggasztotta, sőt maga idézi Pap Géza min. osztálytanácsos-bírónak azt a véleményét, hogy ha az egységes szervezet helyébe a különálló pénztárak szövetsége lépne, „a körülmények kényszerítő ereje csakhamar a segélyek helyenkénti visszafejlesztésére vezetne” (36. o.). Ám az ő álláspontja szerint „az országszerte egyforma fejlettségi viszonyoktól” különben is nagy messzeségben vagyunk és ő a segélyt a segélyezendők kultúrigényeihez szabná, amelyek tekintetében t. i. az ország különböző vidékeinek színvonala tényleg nagy különbözőségeket mutat. Sajátos és mindig friss vitatkozó modorban argumentál itt is igaza mellett, ám a kérdés megítélésében föltétlenül honorálást kíván a szociális progressziónak az az elve, hogy a fejletlen kultúrigények nevelendők és az államnak az az érdeke, hogy lakosainak igénye és életstandardja a nagy közegészségügyi érdekekhez való alkalmazkodásra törekedjék.

Azt a tényt, hogy a segélyezés intenzitása és mai terjedelmének föntartása, a családtagok gyógyító-ellátása stb. fontos humanitárius és állami érdek, Méhely is hangsúlyozottan állapítja meg és könyve 188. oldalán mutat rá arra, hogy a kis Svájc évi 5 millió frankkal, Németország 63 millió koronával, Anglia pedig 1916-ban már évi 108 millió koronával támogatja a munkásbiztosító intézményt; ha fiskális szempontok miatt az egységesség végül mégis áldozatul esnék, a segélyezések visszafejlődésének meggátlása végett az állami költség hozzájárulásnak igen számottevő módon való fölemelése igazán elengedhetetlen és kikerülhetetlen volna.

Méhely azonban az állami bürokratizmust a munkásbiztosítás ügyére föltétlenül károsnak ítéli és az államnak az állami költség hozzájárulás jelentékeny emelkedése ellenében sem biztosítana nagyobb beleszólást az ügyekbe, az állami felügyelet eddigi módjáról pedig az a véleménye, hogy az azt gyakorló Hivatal „tudásban, gyakorlati érzékben, mozgékony, ambiciózus alkotásvágyban a munkásoktól vezetett Országos Pénztár mellett eltörpül”. (33. o.)

4., 5. Az 1907. évi XIX. t.-c. – Méhely feldolgozása szerint – negyedik és ötödik alapelvéhez, a paritás és önkormányzat kérdéseire jutunk most el, s ezeknek a tárgyalásánál Méhelynek egy oly állásfoglalásával találkozunk, melyben vizsgálatainak egy végső

következtetése exponálódik; ez a végső következtetés a következő jelszó: Munkásoknak a betegsegélyezést, munkaadóknak a balesetbiztosítást. (49. o.)

Ezt a jelszót szerzőnek a betegsegélyezés és balesetbiztosítás egymástól elütő természetűségéről való és könyve 25. oldalán kifejtett fölfogása magyarázza, amely szerint a betegsegélyezési műveletek lebonyolítása, az érdekeltekkel való állandó szoros érintkezést igényel, gondolkodásmódjuknak ismeretét, a velük való életet kívánja s ezzel szemben a balesetbiztosításról az a definíciója, hogy „a balesetbiztosítás ... a balesetek által okozott keresetképtelenségnek arányszáma szerint megállapított állandó tarifákkal dolgozó biztosítás-technikai üzlet.”

A szerzőnek ezekből a definícióiból folyik, hogy a két ágazat egy szervezetben való intézésének rendszerét elvetendőnek látja, a betegsegélyező-pénztárakban a munkásságnak $\frac{2}{3}$ -ad képviselőt biztosít s ezzel szemben a munkaadóknak csak $\frac{1}{3}$ -ad képviselőt tartana fön, viszont a balesetbiztosítás adminisztrációját teljesen a munkaadók részére reklamálja és azt az állapotot, – „hogy a munkaadóknak ezt a saját kölcsönös biztosítását a kedvezményezettek igazgassák” (148. o.) – lehetetlennek és fonáknak látja.

A munkásoknak az ő ítélete szerint csak a járadékok megállapításában van érdekük, amelynek megvédésére a járadékmegállapító bizottságokban adna nekik képviselőt. A paritást azonban a járadék-megállapító eljárásban sem engedné érvényesülni a szerző és a két érdekeltségből tényleg paritásosán választandó bizottságokban a munkaadók kizárólagos vezetése alatt álló Országos Balesetbiztosító Pénztár szakértő főtisztviselője elnökölne.

A járadék-megállapítás mai gyakorlatával szemben a szerzőnek az a kifogása, hogy szerinte a jelentéktelen, kis balesetek kártalanításával, oly túlzás történik, amely miatt a munkások valóban jogos érdekei is károsodnak és mai balesetbiztosításunk deficitjének egyik főokát abban látja, hogy balesetbiztosításunk technikája rossz és adminisztrációja drága, abnormisan drága, másik főokát pedig a kis balesetekkel szemben követett és imént ismertetett kártalanítási gyakorlaton kívül abban, hogy a járadék megszabásában ma nem a munkás átlagos és tényleges évi keresete, hanem az átlagos napi keresetnek 300, nappal kiszámított összege szolgál alapú. Erős színekkel tárja elének azt a pénzügyi helyzetet, amelybe az ily gyakorlat az intézményt belesodorhatja s a járadék-megállapítás oly törvényes szabályozását követeli, mely a megállapításban az összes munkabérek tőkealapját vegye alapú.

Ami az ily járadék-megállapításnak ellene szól, azt szerző maga mondja el, amikor a másik érdekeltségnek arra az érvelésére is rámutat, amely szerint a magyarországi munkabérek alacsony sága mellett, a munkabér tényleges összege alapján kiszámított járadékösszeg, a százalékos keresetképtelenség esetében, lehetetlenül alacsony összegeket adna; nem hallgatja el Méhely azt az ellenérvet sem, hogy nálunk mint ipari evolúciójában még hátramaradott országban a munkástülkinalat állandósága, a csonkult munkás munkaerejének értékét csökkentti es azt minimumra szorítja le, úgy hogy a járadék a járadékosnak sokszor az életfentartás alapját adja.

Amit tehát a szerző a baleseti ágazatban való pénzügyi gazdál-

kodás realitásához fűződő érdekek fontosságáról elmond, az mind tényleg fontos és a respektálást egyenesen megkövetelő szempont, a járadékok pénzügyi alapjának szilárdsága – mint arra Verkauf dr. is rámutat – egyenesen maguknak a járadékosoknak érdekük (Die Regierung im Kampfe gegen die Sozialversicherung 1911), ám ugyanaz a Verkauf dr., az osztrák Reichsrat képviselője, akit Méhely könyvében maga is legelsőbrendű szaktekintélyül ismer el, az előbb hivatkozott kis munkájában nagyon óvja az intéző köröket a balesetbiztosítás pénzügyi helyzetének olyan javításától, amely eszközül főképp a járadékok csökkentését használja fel és az ily reformmunkát írásában „Sanierung auf Kosten der Arbeiterkrüppel”-nek kereszteli el.

Az adminisztráció Méhely felállításában igazán magasnak mutakozó költségei az orvosi vizsgálatoknak – Méhely könyvében javasolt – decentralizációjával, szakértő-orvosi expozitúrák létesítésével bizonyára csökkenthetők lennének, az eljárás – a most már rendelkezésre álló tapasztalatok felhasználásával – bizonyos mértékig szintén egyszerűsíthető és ennek következtében olcsóbbítható lesz; a baleseti elhárítás minden vonalon és minden intenzitással való keresztülvitele – úgy, ahogy azt a szerző is elengedhetlennek látja – a járadékterheket bizonyára nagyon számottevően csökkentenék, ám itt is Verkauffal együtt föl kell vetnünk azt a kérdést: a baleseti megelőzés rendszerének megalkuvást és elnézést nem ismerő kiépítésére, egy kizárólag munkaadóktól igazgatott intézet, kizárólag munkaadóktól függő adminisztrációja elég erős és elég elhatározott lehet-e?

*

*

*

Ilyen és hasonló kérdések tolnak az ember elé, amikor Méhely gyakran érdekes, mindig vitatkozó és mindig vitatkozásra serkentő könyvét olvasgatja. Sok tanulmány s az objektivitásra irányuló sok törekvés teszi érdekessé és eiolvasandóvá a könyvet, amely azonban a szerzője javasolta arany középpútra nem juthatott el.

És csodálkozni való ebben igazán nincsen. Aki végigverekszik és végigirányít egy harcot, az ha történetet akar írni – akkor is irány művet ad.

Zádor Pál.

KRÓNIKA.

A. Niceforo: A vagyontalan osztályok anthropológia c. tanulmányának folytatása lapunk következő számára maradt.

Szociálpolitika. Közélet.

Munkás-pártgyűlések

Belgium.

Húsvét napján tartotta a belga szociáldemokrata-párt évi kongresszusát, amelyen a németországi és franciaországi pártok is képviseltették magukat, ami ismét alkalmat szolgáltatott a nemzetközi megértés ünneplésére, a háborús készülődések és az imperializmus elleni tüntetésre.

A pártvezetőség jelentésének elfogadása után a munkássajtó kérdése jött szóba és itt Wauters szóvá tette a nyomdászoknak az általános sztrájk idején tanúsított magatartását. A nyomdász szervezet a sztrájk idején megtagadta a sztrájkbizottság jelentésének a kinyomtatását, amelyet ezért Lilleben kellett nyomtatni. A kérdést rövid vita után átutalják a szak szervezeti-bizottsághoz.

Azután a községi tanácsosok föderációjának a jelentését tárgyalták és határozati javaslatot fogadtak el, amely felszólítja községi tanácsosok föderációját, hogy a kormányzat kérdését tűzze legközelebbi kongresszusának a napirendjére. Megállapították, hogy az országban 1300 szocialista községi képviselő van, akik közül csak 800 tartozik a föderációhoz.

Második napon a pártszervezeti szabályok módosítását tárgyalták. A harmadik napon pedig a pártalkalmazottak fizetése jött szóba.

A munkásliga nevében Rampelberg javaslatot tesz, hogy egy személynek ne adjanak többféle megbízatást. Ezzel szemben Boulanger védelmébe veszi a pártszervezetek autonóm intézkedési jogát. Tillmanns a pártalkalmazottak fizetési maximumát hatezer frankban kívánja megállapítani. Jaquemotte az alkalmazottak fizetését teszi szóvá. Helyteleníti, hogy egyes párttagoknak évi 12.000, sőt 15.000 frank évi jövedelmük legyen. Ezzel szemben kevesli a képviselők 4000 franknyi fizetését. A kongresszus végre elfogadja Boulanger indítványát, amely szerint ennek a kérdésnek az eldöntését minden esetben az illető pártszervezetekre vagy szakszervezetekre bízzák.

Azután a sajtó kérdésére került a sor. Fölmerült egy szocialista távirati ügynökség felállításának az ideája, valamint a Peuple, a Vorwarts, az Arbeiter Zeitung és a L'Humanité között való telefonösszeköttetés eszméje. Határozati javaslatot fogadtak el, hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda kérjen valamennyi szocialista napilaptól véleményt, hogy miként lehetne az egységes hírszolgálatot, függetlenül a polgári távirati ügynökségektől megszervezni. Egy másik határozati javaslat azt

követeli, hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda nemzetközi konfliktusok esetén baseli mintára azonnal hívjon össze rendkívüli nemzetközi értekezletet.

Még Vandervele tett jelentést az antialkoholista mozgalomról és ezzel a kongresszus véget ért.

Hollandia.

A hollandiai szocialdemokrata-párt április 13–15-ig tartotta XX. évi kongresszusát, amelynek első napjait a politika foglalta le. A többi napokon pedig a mezőgazdasági munkásoknak a kérdése és a mezőgazdasági kisüzemek törvényes védelme volt napirenden. A hollandiai szocialdemokrácia már esztendőök óta vitatkozik afölött, hogy elvi szempontból ellenezzon e minden állami beavatkozást vagy alkalmazkodjék a mezőgazdasági munkások kívánalmához. A régebbi kormányok egyike annakidején törvényjavaslatot terjesztett elő, amely a mezőgazdasági munkásokat a községek közvetítésével földhöz juttatja. Ez a föld azonban csak a saját szükségletek ellátására elég, de piaci termelésre nem nyújt módot. A földeket a munkások olcsó bérletek útján kapják meg. A pártvezetőség és az agrárbizottság együttes határozati javaslata kijelenti, hogy a pártgyűlés hozzájárul a mezőgazdasági munkások bérletügyének a törvényes szabályozásához, de eleve is tiltakozik az ellen, hogy ezzel megbénítsák a mezőgazdasági munkások mozgási szabadságát. A határozati javaslatot a kongresszus egyhangúlag elfogadta. A pártszervezeti szabályok módosítása után hosszabb vita keletkezett a négyesületek szövetségének a létesítése körül. Többen azt kívánták, hogy a szövetséget szüntessék meg, mert súrlódásoktól féltek a szövetség és a párt között. Troelstra felszólalása után a kongresszus kimondta, hogy a szövetség tovább is fönállhat, de nyomatékosan hang-

súlyozza, hogy a szövetség általános érdekű pártügyekkel nem foglalkozhatik.

Végül elfogadtak még két határozati javaslatot. Az egyik határozati javaslat az agkori járadékról szóló törvényre vonatkozik, a másik pedig az iskolakérdés tanulmán3'ozására bizottság kiküldését követeli.

Anglia.

Az angol független munkáspárt (szocialdemokrata-párt) húsvét napján tartotta évi kongresszusát Bradfordban. Ez volt a 21-ik kongresszusa, amelyen az alapító régiek közül Kair Hardie már csak nagyon kevesedmagával volt jelen.

A megnyitást a suffragettek botrányba fullasztották. A rendet csak úgy lehetett helyreállítani, hogy egymásután karhatalommal távolították el a kellemetlenkedő vendégeket.

A tulajdonképpeni ünnepeket húsvét vasárnapján tartották. Dél előtt 10 órakor nemzetközi értekezlet volt. Ezen az értekezleten csak a külföldi testvérpártok képviselői szólaltak föl. Az elnöklő Mac Donald fölszólítására mindegyik a saját hazájának politikai helyzetét és egyúttal a szocialdemokrácia küzdelmét vázolta. A beszédek után a küldöttek kérdéseket intéztek a külföldi képviselőkhez. Ez az érdeke s újítás nagyszerűen vált be, mert a küldötteknek a kérdéseikre kapott feleletek révén alkalmuk volt többoldalról megismerni a külföldi pártok helyzetét, politikai munkásságát és irányát.

Délután díszgyűlés volt, amelyen a suffragettek és férfihívek verekedést rendeztek, amely az esti banketten megisméltódott. Másnap a parlamenti frakció jelentése fölött volt heves vita. A szónokok kifogásolták a liberális párttal való együttműködést. Szemrehányást tettek, hogy a frakció bent a parlamentben nem követ határozott szocialista po-

Litikát. Azzal a párttal – hangoztatták ismét más oldalról – amely a mi legegyszerűbb követeléseinket is sutba dobja, amely lelöveti a sztrájkoló munkásokat, amely a véreskező orosz cárral is hajlandó szövetséget kötni és amely a háborúra uszítók készséges szolgája, ezzel a párttal a munkáspárt semmiféle paktumot nem köthet. A parlament az a tribün, ahonnan az egész ország népéhez szólhatunk. A munkáspárt parlamenti képviselői következetesen megfelelnek erről.

Az ellentáborban levők ezzel szemben azt vitatták, hogy az elhangzott kritika a konzervatívoktól ered. A konzervatívok beszélnek be a munkáspárt tagjainak, hogy parlamenti képviselők elárulták őket és hogy eladták magukat a liberálisoknak. A liberálisok megint azt vetik szemére a munkáspártnak, hogy reakciós politikát űz. A párttagoknak elsősorban a saját képviselőik szavára kell hallgatniuk. A parlamenti politikát nem lehet a népgyűlések mintájára vezetni. A parlamenti frakciót minden cselekedetében szocialista szempontok vezetik. Ezt az eddig elért eredmények is bizonyítják.

Végül a kongresszus nagy többséggel elfogadta azt az indítványt, amely felszólítja a munkáspárt parlamenti frakcióját, hogy cselekedeteiben ne vezéreltesse magát a liberális-párt érdekeitől. Ez a pártnak balfeló való nagy eltolódását jelenti, mert az ilyen értelmű indítványt eddig mindig leszavazták.

A Nemzetközi Iroda által kezdeményezett egyesülést a British Socialist Party-val elvileg helyesnek mondták ki, valójában azonban éles vita után kiderült, hogy az egyesülés nem jöhet létre.

Elfogadtak még határozatokat a militarizmus, a katonaságnak politikai célokra való felhasználása és az osztálybíráskodás ellen.

Olaszország.

A sokáig készült és végül is abba maradt vasutassztrájk propagandájának a székhelyén, Anconában tartotta az olasz szocialista-párt ezidei kongresszusát, amely az első volt a nagy parlamenti választási győzelem után és közvetlenül megelőzi a néhány hét múlva megtartandó községi választásokat.

A kongresszus az intranzingencia jegyében állott mindvégig. Majdnem egyhangúlag elfogadták Cuotti nápolyi küldöttnek azt a határozati javaslatát, amely a forradalmi módszer helyességét magasztalja és minden kormánytámogatást, még azt is, amely a passzív magatartásban nyilvánul, eltilt a parlamenti frakciónak.

És hogy a párttisztaság elvének a Reggio d'Emiliában 1913-ban hozott határozatok mintájára drákóilag szerezzenek érvényt: nagy és szenvedélyes vita után, amelyben sokan kikelték a gondolatszabadság ellen való kényszer miatt, végül elfogadták a határozati javaslatot, amely szerint a szabadkőműveseket kizárják a párt kebeléből. Mire Raimondi és Léda azonnal bejelentik a pártból való kilépésüket. Raimondival a párt egy újonnan megválasztott, de a trón beszéd fölötti vitában óriási sikereket aratott képviselő tagját és legszebb reményekre jogosító vezető szellemét veszíti el. Sokan ki is fakadtak, hogy Mussolini az „Avanti” szerkesztője féltékenységből éppen 'ellene forszírozta az egész szabadkőműves kérdést.

Ugyanabból az intranzingens forrásból fakadt a másik határozati javaslat is, amely a községi választásoknál való kooperációra vonatkozik. Itt is a különállás felfogása győzött a kongresszuson, de ez is igen sok elvtársat fog súlyos dilemma elé állítani, amire Musolini azt mondta, hogy nem baj, ha ilyesmi miatt elveszítünk tagokat, hiszen a

halál is sok elvtársat elragad közülünk, a párt mégis megmarad.

Elfogadott azután a kongresszus egy programmot a jövő községi választásokra. Ennek legfontosabb pontjai: küzdelem a községi autonómiába való állani beavatkozás ellen; a községi üzemek előmozdítása; községi sütödék, mézárszékek felállítása; fogyasztási szövetkezetek támogatása és lehetőleg községesítése; a lakbérek erélyes ellenőrzése; községi munkáslakások építése; munkaközvetítők felállítása szervezett munkások számára stb.

Végül határozati javaslatot fogadtak el a védvámok és a fegyverkezés ellen és a választójognak a nőkre való ki*erjesztés, valamint a lajstrom- és aránylagos választási rendszer mellett.

A franciaországi választások.

Mindinkább kezdenek kibontakozni az április 26-iki franciaországi választások eredményei. Ezen eredmények sok pontban eltérnek azoktól a várakozásoktól, amelyeket az egyes politikai árnyalatok ehhez a kampányhoz fűznek. Eleinte ugyanis a konzervatívok és a mérsékelték abban a meggyőződésben voltak, hogy az ország nagy többsége helyesli a hároméves katonai szolgálatról szóló törvényt. Azok a számok azonban, melyeket állításuk bizonyítására felhoztak, sehogy sem igazolják ezt a föltevést. A három évi szolgálat barátai és ellenségei közötti számbeli különbség ugyanis az egész országban csak félmillió szavazatkülönbséget tesz ki. Ehhez járul, hogy sok helyütt ez a törvény nem is volt döntő jelentőségű, hanem több választókerületben a szavazók nagyobb súlyt helyeztek más kérdésekre, különösen az adóreformra, a választóreformra stb., nem is szólva a sok helyütt döntő jelentőségű lokális és személyi kérdésekről. Ily körülmények között 12

millió választónál egy félmillió szavázat nem jelent olyan majoritást, hogy különös ujjongásra adna okot. Még ennél is ijesztőbben hatott azonban a reakcióra az a körülmény, hogy az utóválasztásoknál a balszárny összes frakciói szocialisták, radikálisok és radikál szocialisták együtt veszik fel ellenük a küzdelmet. Kétségtelenül kiderült ugyanis, hogyha az eddigi viszonyok fenmaradnának, megint csak a reakciós törekvések látnák azok hasznát; megint csak megakadályoznák komoly reformok megvalósulását és azáltal előidézett általános pangásban, a parlament meddő tehetetlenségében megint csak a reakció számára nyílnék alkalom saját külön érdekeinek ápolására és megerősítésére. Hozzájárul az ellenzéki erők egyesítéséhez az a nyilvánvalóvá lett tény is, hogy a jobboldal összes árnyalatai között, kezdve a monarchistákon és klerikálisokon egész a Barthou–Briand-féle szövetségig, hallgatag megállapodás jött létre egymás kölcsönös támogatására vonatkozólag. Kétségtelen bizonyítéka érnek az, hogy az utóbb nevezett federáció egyes választókerületekben nyíltan támogatott kifejezetten reakciós jelölteket, akik aztán ezért ellen szolgálatokat tej ékítettek Briandéknak. Nyilvánvaló volt, hogy ez az egyezés a pótválasztásokra is ki fog terjedni. Közelfekvő volt tehát a baloldali árnyalatok vezetői számára az a kísérlet, hogy a döntő ütközetre hasonlóan tömörüljenek ők is. Az erre irányuló törekvés annyival is könnyebben valósulhatott meg, minthogy programmbeli különbség alig volt közöttük, sőt az igazán radikális csoport választási programja a legtöbb pontban teljesen azonos a szocialistákéival. Vagyis csak arról volt szó, hogy személyi és lokális ellentéteket hátrítanak el és a szövetséget bizonyos pártfegyelmi intézkedésekkel

biztosítsák. Ez azért történt, hogy a két párt azon jelöltje, amelyik az első választás alkalmával a legtöbb szavazatot nyerte el, a pót-választás alkalmával a két párt közös jelöltje, kivel szemben minden ellenzéki jelöltnek vissza kell lépnie. Ilyenformán az lett a megállapodás, hogy a választókerületek egy részében a szocialisták is a radikális jelöltre szavaznak, egy más részében pedig a radikálisok a szocialista jelöltre. Érdekes, hogy ennek a taktikának leghevesebb pártolói a szocialisták voltak. Náluk azonban ez a szempont már hónapokkal ezelőtt alakult ki, azon felismerésük eredményeként, hogy a parlamenti zavarok azon időtájt kezdődtek, amikor a szocialisták elváltak a republikánus többségtől. Persze erre a lépésre akkor az amsterdami nemzetközi szocialista kongresszus határozata kényszerítette őket, amely megtiltotta a szocialistáknak, hogy polgári kormányban részt vegyenek, vagy azt támogassák.

Bármennyire eltérők is a jobb- és baloldali árnyalatok a franciaországi választások eredményeinek és várható következményeinek megítélésében, egy pontban mindannyian megegyeznek, abban t. i., hogy az utóbbi időben a szétforgácsoltág, a zavar, az egyenetlenség és az ellentmondások hihetetlenül magas fokot értek el. Különösen a választóreform hívei azok, akik ezt a körülményt kiemelik, az állítva, hogy ekkora zavar lehetetlenné vált volna, ha a választójogi reform megvalósult volna, ha nagy választókerületeik volnának, aránylagos választó rendszerrel, ha megint politikai elvek, nem pedig személyi momentumok alapján választanák a képviselőket.

Ezt az oly jelentős program-pontot azonban taktikai okokból és a pót-választások tartamára, maguk a választóreform leglelkesebb

hívei, a szocialisták is szögre akasztották, beleegyezve abba, hogy a közös minimálprogramban, melyet a pót-választási harc céljaira feldolgoztak, ne essék szó választójogról és csak a következő pontokat tartalmazza: a katonai terhek könnyítése, jövedelmi adó és küzdelem a klerikalizmus ellen. Ezek a követelmények lehetővé teszik, hogy oly radikálisok, akik eddig ellenezték a választóreformot, a szocialista jelöltre szavazzanak. Persze nagy kérdés, hogy ez az ellenzéki koalíció, mely oly hirtelenül és oly feltűnően választási célokra szervezkedett, elég erős lesz-e ahhoz, hogy a parlamentben is érvényesítsen egy progresszív és szociális politikát a reakciós és klerikális törekvésekkel szemben.

Mexikó.

Az Egyesült-Államok és Mexikó konfliktusában eddig a legfigyelemreméltóbb jelenség az a dilettantizmus és határozatlanság, amely az Unió kormánya részéről kifejezésre jut és ami nemcsak egészen szokatlan demonstrációkra adott alkalmat az Egyesült-Államok polgárai részéről hazájuk diplomáciai manőverezésével szemben, hanem egyúttal erősen megrendítette az uralmon lévő demokrata párt pozícióját, amely pártot és annak látható fejét, Wilson elnököt teszi meg a közvélemény bűnbakul azért, ami tulajdonképpen Amerika egész külpolitikai beállításának eredendő hibája. A mexikói események kétségtelenül kissé éles világításba helyezték az Egyesült-Államok külpolitikai tehetetlenségét és sajnálatos, hogy ez éppen olyan kiváló férfiúnak a kormányzata alatt történt, aki működésének már első évében a vámtarifa revíziójával és a bankreformmal az ország belpolitikáját oly üdvös irányba terelte. A helyzet egyébként nemcsak ebből a szempontból, hanem még sokkal

inkább Mexikó belső viszonyainak szempontjából rendkívül érdekes. Emlékeztet, hogy az összeütközés azzal vette kezdetét, hogy nem messze az amerikai határtól Villa, a mexikói lázadók egyik vezére agyonlőtt egy Benton nevű angolt. Washington erre rögtön nagy nyomtatékkal kijelentette, hogy példás igazságot és elégtételt fog szolgáltatni a megsértett Angliának. A mexikói lázadók azonban vonakodtak a kiküldött angol-amerikai vizsgáló-bizottságot a hullához bocsátani és a lázadók semmi hajlandóságot sem mutattak az elégtétel megadására. Mindenekelőtt az amerikai kormány illetékességét vonták kétségbe, kijelentvén, hogy csak magának Angliának áll jogában, hogy állampolgárai érdekében közbelépjen. A lázadók fővezérének, Carranzának ezt a határozott kijelentését parlamentáris formák között az angol külügyminiszter is megerősítette, midőn kijelentette, hogy Anglia ragaszkodik azon jogához, hogy maga szerezzon magának elégtételt, amikor csak erre alkalom kínálkozik.

Ez a kettős blamázs, mely Wilson külpolitikáját érte, igen kényes helyzetbehozta az Egyesült-Államok elnökét, az Unió presztízsének megőrzése érdekében vélt eljárni már akkor, amikor Huertának, Mexikó ezidőszerinti elnökének kormányzói jogait nem volt hajlandó elismerni. Úgy vélte, hogy ezzel a megtagadással szigorú leckét adott a többi délamerikai köztársaságnak is abban a tekintetben, hogy a hatalmas északi állam nem vállal közösséget a latin Amerika kis országainak azzal a gyakorlatával, mely a kormányváltozásokat mindig csak véres forradalmak útján képes megvalósítani. Ebből az illúziójából Wilson időközben két kis köztársaság gyógyította ki: Peru és Haiti, melyeknek új elnökeit azonban, dacára az ezek kormányát megelőző véres

eseményeknek, kénytelen volt elismerni, egyszerűen azért, mert nem kockáztathatta azokat az erkölcsi eredményeket, amelyeket országa az utóbbi években Közép- és Dél-Amerikában elért és így saját elméletét lerontva, két ép oly megrázó véres forradalom útján uralomra jutott köztársasági elnököt volt kénytelen elismerni, mint amilyen Huerta is volt, akinek elismerését megtagadta.

A fatális helyzettel szemben egy ideig várakozási álláspontra helyezkedett az északamerikai kormány, később azonban, főleg a közvélemény nyomása alatt, kénytelen volt háborús előkészületeket tenni. Amerikai tudósítók jelentései szerint ezek a háborús előkészületek sokkal komolyabbak, mintsem Európában képzelik, mert már az első napokban is nagyobb veszteségek érték Veracruzban az Egyesült-Államok flottáját, mint az egész spanyol háború folyamán.

Közben három délamerikai köztársaság is vállalkozott arra, hogy egyezséget hozzon létre Mexikó és az Unió között, ami persze nem sikerült, mert az egész konfliktus menthetetlenül össze van bogozva Huerta elnök elismerésének kérdésével, amely kérdésben most már Wilson sem engedhet, Huerta^ viszont ragaszkodik uralmához. Ugyáltszik, hogy Mexikó belső forradalma, mely számos véres elnökváltáson keresztül és más-más vezérek alatt már évek óta tart, szintén megoldást fog nyerni az északamerikai konfliktus által, melylyel szemben ők állítólag neutrálisuk, de számos jel arra vall, hogy a legutóbbi napokban csendes egyetértés jött létre a lázadók és az amerikai kormány között. Jelen stádiumában tehát az Egyesült-Államoknak Mexikó elleni hadjárata lényegileg nem egyéb, mint a lázadónak Wilsonék részéről való felhasználása Huerta ellen. Bizonyítják

ezt egy benfentes amerikainak az a nyilatkozata is, mely szerint a kormánynak az a célja, hogy Veracruz és Tampicot bevéve, az ország belsejébe vivő forgalmat a vasúti csomópontok megszállása által megszüntesse, a többit aztán elvégezhetik Carranza és Villa. A forradalmároknál persze lényeges szerepet játszik a pénzkérdés is, tekintve, hogy az általuk vert pénz az utóbbi napokban lényegesen elértéktelenedett, olyannyira, hogy legutóbb egy dollár értéke nyolc centre szállott le aranyban. Az arannyal való fizetést kötelezővé tették az összes ki- és beviteli vám-tételeknél, valamint a vasúti szállítási díjaknál is Torreon és Juarez között. Ez a mostani helyzet Mexikóban, hogy az Unió hatalmi és főleg gyarmatpolitikai érdekei hogyan fognak mindebből kikerülni, azt csak a következő hetek eseményei dönthetik el.

Berlini erkölcsök.

Az amerikai nagystílűségnek és a német nyárspolgáriasságnak az a keveréke, amely a köztudatban mint Berlin városa szerepel, az utóbbi időben mind több és több reklámot csinál magának úgynevezett erkölcstelen-ségével. Ugyanazt az eljárást követik itt Berlin „diszkreditálói”, mint a kiadók a pornográfoknak kikiáltott könyvekkel, amelyek kelendőségét azzal akarják biztosítani, hogy a könyv borítékjára ráírják, hogy másutt kitiltották, lefoglalták, elkobozták és stb. stb. Hol a ben-szülött berlini nők laza erkölceit veszi szárnyára a világsajtó, hol Amerikának Berlinben időző leány-zóit és asszonyait féltik jól elhelyezett cikkekében a nagy német metropolisz züllesztő befolyásától. Most végre oly komoly stádiumba lépett a berlini erkölcsiség problémája, hogy már annak megvédéséről is gondoskodni kellett, amit néhány héttel ezelőtt Maximilián Har-

den egy előadásában el is végzett. Persze nem lehet tudni, mennyire veszélyezteteti aztán az ilyen védelem magának a városnak idegenforgalmi érdekeit. A Frankfurter Zeitung egy berlini munkatársa erre nézve kissé tréfásan, de az igazsághoz nagyon közel járva megjegyzi, hogy elég egy embernek kijelentenie, hogy nem is olyan nagy a veszély Berlinben, hogy csakhamar megjelenjék egy szak-férfit, előadva saját mérései alapján, mily mélyen vannak a borbély-üzletekben közszemlére tett babák kivágvá és hogy mi mindent kínáltak már fel neki képes levelezőlapok, avagy brosrúrák gyűjtőnév alatt és hogy mely feliratokat fedezett fel a városnak több mint száz oly helyén, amely helyeket egyébként csak kevesen szoktak tudományszomból ki-látogatni.

Sajnos, ez az egész kérdés nemcsak a humoristának és nemcsak Berlin város gazdasági érdekeit szíven viselő idegenforgalom-emelőnek okoz gondokat és fejtörést, hanem a komoly szociálpolitikusnak is. Azzal az esettel állunk itt szemben, amikor egy kicsinyes szexuál-ethikai szempontoktól elvakult társadalmi réteg nem tud elhelyezkedni abban a szférában, amely elkerülhetetlenül együtt jár a nagyvárosi gazdasági fejlődéssel. A berlini büszke az ő városának rohamos fejlődésére, ipari haladására, de ezen tág keretek között is fen akarja tartani, vagy úgy tesz, mintha fen akarná tartani a száz év előtti Berlin kis bürokratikus erkölcsrendészeti szempontjait. És a porosz bürokráciának ebben a kiegyenlítetlenségében találja magyarázatát mind az a sok aprólékos és bosszantó intézkedés, mely hovatovább komoly társadalmi mániává fog fajulni, melyet akkor már alig lehet gyógyítani, hacsak addig egy fejlettebb közvélemény preventív gyógymódja nem hárítja el a bajt.

Amerika munkásmozgalmáról.

Az Egyesült Államok munkásviszonyait az utóbbi években az érdeklődők nagy serege tanulmányozta. Tudósok, szociálpolitikusok, filantrópok versenyeztek a dolgozó Amerika fölfedezésében és egy-egy ilyen felfedező ulat nyomon követett egy-egy vaskos munka, sok ténnyel, hasznos ismereteket közlő adatokkal, de vajmi sok helytelen konklúzióval és elhamarkodott javaslatokkal is. Örömmel kell tehát üdvözölni, hogy az európai szervezett munkások is kezdik kiküldeni az ő képviselőiket, hogy így a legilletékesebb és a legérdekeltebb tényezők nyerjenek bepillantást Amerika rejtelmes munkásvilágába és ők állapítsák meg, hogy mi az, ami az amerikai munkásintitúciókból minálunk is követésre méltó és praktikatábilis, mi az, ami csak amerikai talajban verhet gyökeret és mi az végül, ami egyáltalán utópisztikus és megvalósíthatatlan Amerika munkásnépének törekvéseiből.

1912 tavaszán az európai szakszervezetek vezérlőbizottságának elnöke, Légien, három havi agitációs útra indult az Egyesült Államokba az Unió szocialista pártjának és az Amerikai Munkásszövetségnek meghívására. Ennek az útnak szociálpolitikai tanulságait szűri le most megjelent kis munkájában. Különösen érdekes része a munkának az, amelyik az amerikai szakszervezetek specialitásaival foglalkozik. Leírja a szakszervezeti taggyűlések egész rituáléját, amely a középkori céhrendszer fénykorára emlékezteti az embert. Így pl. az egyik kádárszervezet házirendje a következőket írja elő: „A külső ajtón földgömböt kell alkalmazni, rajta a C. I. U. betűkkel, ami azt jelenti, hogy egy kádárszövetség tart ülést. A belső ajtón alkalmazott jel egy nyitott kompasz legyen, melyben egy körző van és e szavak vannak belevésve:

„Összegyülekeztünk, hogy fejlesszük szakmánkat”. A szervezet gyűléseire csak az a tag bocsátható be, aki a jelszóval igazolni tudja magát, amely jelszót a legtöbb szervezetben titokként őrziknek.

Behatóan tárgyalja Légien a Munkásszövetségben tömörülő szakszervezetek elvi nyilatkozatait és alkotmányát. Ezek sok lényeges pontban különböznek. Így a szivar-munkások szervezete határozottan visszautasít minden pártpolitikát és csak egy általános munkáspolitikai alapelveit fogadja el, míg pl. a sörfőzők szövetségének kifejezetten szocialisztikus elvi nyilatkozata van. Ez az elvi nyilatkozat abban kulminál, hogy a munkásnép felszabadítása csak úgy valósítható meg, ha gazdasági és politikai mozgalma karöltve halad. Szerző sajnos csak tényként konstatálja, anélkül, hogy behatóbban kritizálná is azt a körülményt, hogy a mintegy két millió munkást felölelő Amerikai Munkásszövetségben a legkülönbözőbb politikai és gazdasági elveken álló szervezetek működnek egymás mellett. Holott eléggé kihívja a kritikát nemcsak az elmélet szempontjából, hanem az Amerikai Munkásszövetség számos praktikus ténye alapján is az, hogy a szocialisztikus Nyugati Bányászszövetség mellett megfér a „Krisztus Hadereje” nevezetű katolikus szervezet, melynek célja, hogy egyesítse a társadalom összes osztályainak legitim érdekeit és egyúttal megküzdjön az osztálygyűlölet tanaival és azokkal a törekvésekkel, melyek arra irányúinak, hogy „a vallást egy tisztán személyes üggyé degradálják”. Ennek a keresztény szakszervezetnek, mely a katolikus egyházat úgy tekinti, mint a civilizáció urát és bíróját, csak hithű katolikusok lehetnek a tagjai, dísztagok azonban mások is lehetnek. A fő-különbséget német és amerikai szakszervezkedés között egyrészt a tagfelvétel tekintetében

látja a szerző, amely az amerikai szakszervezeteknél minden képzelhető módon meg van nehezítve, másodsorban pedig abban a tényben, hogy az amerikai szervezetben az egyes tag sokkal kevésbé lép akcióba, mint Németországban. Amit Németországban a műhelyek bizalmi férfiai intéznek, az Amerikában a szervezet alkalmazott tisztviselőjének, az üzletvivőnek (business agent) a dolga, akinek egész más a helyzete a szakszervezeti tagokkal és a vállalkozókkal szemben, mint Németországban a helyi szervezetek hivatalnokainak. Ez az állapot azonban nagy hátránya az amerikai mozgalomnak, főleg azért, mert az önkényuralomnak és a megvesztegethetőségnek nagy lehetőségek nyújtja és sajnos ez a lehelőség nem egy esetben vált valósággá.

Ismerteti szerző a „Label” intézményét és jelentőségét is, megemlítve, hogy az Amerikai Munkásszövetségnek van egy külön label-alosztálya, melynek kiterjedt működésére nézve elég megemlíteni, hogy a dohánymunkások szövetsége egy maga 408,925.000 label-jegyet hozott forgalomba, a pékeké és cukrászoké pedig 555,439.000-et.

Láthatjuk, hogy szerző sok érzékkel tárgyalja mindazt, ami az amerikai szakszervezeti mozgalomban karakterisztikus, bár határozott hiánya a munkának, hogy hallgatással mellőzi a forradalmi ipari szervezetek munkásságát és általában a nagy reményekre jogosító amerikai szindikalizmust és még nagyobb kár, hogy a féltékenység menő rezerváltsággal tartózkodik minden kritikai észrevételtől.

Szociális elemek az orvostudományban.

Levene, new-yorki orvos érdekes fejtegetéseket közöl a „Neue Zeit” hasábjain arról a fejlődésről, amelyet az orvostudomány az utóbbi évek-

ben feltüntetett. Megállapítja, hogy ez a fejlődés mind több és több szociális tényező bevonását jelenti az orvostudományba. Elsősorban is azokban a gazdaságossági szempontokban jut ez kifejezésre, amelyeket a tudomány épp úgy kénytelen követni, akárcsak az ipar. Itt is, ott is az eljárás technikája a legmagasabbfokú teljesítőképesség és a legmesszebbmenő haladás biztosítására törekszik. Mint az ipari életben, úgy a kísérleti tudományokban is mindnagobb tért hódít a specializálódás. Egy pontban azonban az orvostudomány szervezete oly hiányt is tüntet föl, amelyet az ipar terén már régen észrevettek és szanaláltak: a konkurrenciát, vagyis az energiák hiábavaló sokszorosítását az ipar terén már sikerült elhárítani a vállalkozók szervezkedése, trustok létesítése által. A laboratóriumban ez az elv még nem valósult meg; pedig szinte megmérhetetlen a hordereje azoknak a zavaroknak, amelyeket ugyanannak a munkának különböző helyeken, különböző országokban vagy éppen az egész világon történő megismétlései okoznak és annak az energiapazarlásnak, amelyeket csak jelentenek. Ezeken a bajokon segíteni szintén csak egy erős szervezet lesz képes, amely a hivatás etikájának törvényein fog felépülni.

Az orvostudomány terén eszközölt legújabb kutatások kimutatták, hogy a beteg legészszerűbb, legeredményesebb és legolcsóbb kezelése nem a lakásán, hanem csakis erre a célra berendezett kórházakban történhetik. Amint a gyár vált az ipari termelés

egységévé, úgy válik a kórház is mindinkább a gyakorlati orvostudomány egy sokoldalúlag kiképződött szerszámjává. Minden évben újabb és újabb tényezők kerülnek napvilágra, melyek a betegeknek kórházi ápolását és ellátását előnyösebbé teszik. Ezen tény illusztrálására Levene a következő példát hozza föl: A legutolsó évben új eredményekre jutottak a fertőző betegségek természetére nézve. Megállapítást nyert, hogy valamely betegséget okozó mikroorganizmusok nem szükségképpen egyenlők. Lehetséges, hogy ugyanahhoz a csoporthoz tartoznak, azonban faj tekintetében eltérők lehetnek egymástól. Valamely oltóanyag, vagy szérum, amely az egyik kórokozó kezelésénél bevált, nem okvetlenül hat hasonló eredménnyel egy másiknak a leküzdésénél. Ezért sok esetben előnyös lehet, ha a kezelőorvos saját maga állít elő oltóanyagot, vagy éppen szérumot oly mikroorganizmusokból, melyeket magának a betegnek szervezetéből vett. Természetes már most, hogy egy jól berendezett kórházban az orvos mindent kéznél talál, amire csak ezen speciális terapeutikus gyógyszer előállításához szükséges és épp ezért ott képes a kezelést a legcélszerűbben és legbiztosabban végezni. Így fokozódnak évről évre azok az előnyök, amelyeket a kórházi kezelés nyújt. Es tényleg ma már a legkülönbözőbb speciális kezelési módszerekkel találkozunk, különösen a sebészet és szülészet terén.

Ezzel a fejlődéssel egyidejűleg az orvosi laboratórium is nagyszabású

munkaeszközévé vált az orvosi kutatásnak, mint ahogy a kórház nagy és centralizált munkaeszközévé vált az orvosi gyakorlatnak. Ámde az ily óriási méretű szerszámok, melyek felhalmozott erőfelfejtést képviselnek és megsokszorozott teljesítőképességet tesznek lehetővé, az orvostudományban épp oly kevésbé jelentenek mindig csak előnyöket, mint az iparban. Legalább is a mai társadalmi rend mellett nem abszolút zavartalanok az ilyen nagyüzemek áldásai, legyenek azok ipariak vagy tudományosok. A legnagyobb árnyoldala valamely új gépezetnek – úgymond Levene – annak nagyságában rejlik, mellyel együtt jár annak költséges volta. Manapság a munkás nem tulajdonosa a munkaeszköznek és ugyanolyan helyzetben van az orvos is. Olyan orvos, aki ilyen nagyszabású kórház kizárólagos tulajdonosa volna, ma már alig van, számuk mindegyre fogy és csak a sors néhány kedveltje élvez ma már ilyen privilégiumot. Egy másik árnyoldala a nagyüzemnek a kedvező alkalmak egyenlőtlen elosztásában rejlik. Az a siker, amelyre egy orvos számíthat, munkájának minősége, ügyessége és éleslátása teljesen attól függ, vajjon bejuthat-e valamely laboratóriumba vagy kórházba. Ez a körülmény pedig korántsem függ az érdemtől, hanem a véletlentől: a születésnek, vagy a szociális összeköttetések véletlenétől, elég gyakran az emberismeret és ügyesség különös adományától és még a legjobb esetben az egyetemi tanulmányokat betetőző vizsgálatok véletlenétől. Ennek a

rendszernek alapul fekvő elv természetesen sem nem igazságos, sem nem célszerű, mert hiszen épp az, akit a természet a legkevésbé részesített előnyökben, legnagyobb hasznát látná a másokkal való együttműködésnek, így azonban arra kényszerüi, hogy minden támasz nélkül egymaga vegye fel a küzdőimet. Mindennek pedig a nagyközönség, vagy helyesebben a nagy tömegek vallják kárát.

Társadalmi szervezkedés.

Ilyen címen füzet jelent meg *Szirtes* Artúr tollából, aki „A szociális jog elmélete” és „A kollektív munkaszerződés” című előbbi munkáiban is már úgy mutatkozott be, mint szervezeti problémák hivatott irodalmi képviselője. Tizenkét rövid fejezetben tárgyalja itt a társadalmi organizáció jogelméleti elveit, sok érzékkel skicírozva a mélyebb kiművelést érdemlő nagy szervezeti kérdéseket. A szempont, amely mindezen a fejtegetéseken végigvonul, kitetszik az első fejezetnek következő soraiból: „A szocializálódás, a szociálpolitika, a tőke és a munka harcának egyre növekvő eredménye. A tőkés, az úgynevezett munkaadók mind többet kénytelenek a harcban túlhatalmukból engedni. Igaz, hogy a tények súlya alatt maguk is szervezkedni kezdenek, azonban a munkaadók szervezkedése nem megy egykönnyen. Először, mert nincs meg bennük az osztálytudatos szabadságküzdelem eszméje, mely a munkásokat tömörülésükben és szervezeti gazdaságküzdelmükben lelke-

síti; másodsor, mert épen ezért nehezen tudnak beletörődni abba, hogy a szabad verseny előnyeiről egymás között bármily tekintetben is lemondjanak ... A munkásosztály szervezkedésében, tömörülésében rejlő egyre növekvő nagy erő és az egymással féltékenykedő és egymással véresen versengő tőkés munkadók idegenkedése a szociális szervezkedés gondolatától, ez a két eredő a gazdasági és állami törvényhozásnak új irányát eredményezte. Ez az irány az aktuális szociálpolitika: mindama szabályok foglalatja, melyeket a munkásosztály közvetve, vagy közvetlenül a szervezkedésében megnyilatkozó hatalom folytán a tőkés munkaadóktól és ezek államaitól ki tudott és ki tud kényszeríteni.”

Ez a szociális irányzat, mely erőteljesen benyomult a törvényhozába is, a szerző szerint átmeneti fejlődési fokot jelent a gazdasági individualizmus és egy modern kollektívizmus között. Az előbbit az uralkodó osztályok akarata tartja fenn, az utóbbit a tömegakarát készíti elő. A szociális törvényhozás nyilvánulásai tehát eredményei és pontos visszatükrözötői a társadalmi csoportok küzdelmének. Ez a szociális irányzat hozta magával a nagyobbarányú szervezkedést is, amely a gazdasági élet számos terén, mint a létért folytatott küzdelem egy új, csoportos formája jelentkezik.

A modern kollektívizmus, amely felé ez a mozgalom halad, gazdasági és demokratikus, ethikailag pe-

dig abban különbözik a szabad verseny individualizmusától, hogy felszabadítja a magasabbrendű szükségletek kielégítésére fordítható energiákat. Ez a felszabadulás teszi lehetővé, hogy a szociális kollektívizmus kora lényegileg az ethikai individualizmus kora legyen. Az ezen felismerés alapján fejlődő új szervezeti formák között szerző kiemeli a *szindikalizmust*, mely annál fogva, hogy a szakszervezeteket politikai jellegűktől meg akarja szabadítani, nagyban elősegíti a munkásszervezeteket a szociális kollektívista fejlődés útján. Nagyon jól alkalmazottak e helyütt L. Lévinek e szavai: „A szindikalizmusnak a jövőre vonatkozó programja az ipari társadalom körvonalait tárja elének, melynek alapja az ipari szervezet s amelynek alosztályai az ily szervezeteket szövetségei és szövetségek szövetségei.”

Nézetünk szerint a szindikalizmusra vonatkozó fejtegetése egyike szerző azon tételeinek, melyek különösen megérdemlik a kimélyítést, nemcsak általános közgazdasági és szociálpolitikai, hanem szoros szervezeti jogi tekintetben is. Lehetetlen nem helyeselni a szerzőnek erre vonatkozó következő szavait: „Alapos a remény, hogy a jól megértett szindikalista programban megtisztult szakszervezetek fogják megérlelni azt a szervezeti jogot, mely a modern kollektívizmus szervezeteinek architektónikus alaptípusa lesz. Az új formákat tehát ettől az iránytól – a független társadalmi szervezkedés önsegélyétől – és nem az állami törvényhozá-

sok fokozódó szociálizálódásától kell várnunk. Ez az irány természetesen át fogja a társadalmi szervezkedésekkel szemben az új államhatalom képét és tevékenységét is alakítani. A szindikalizmus csak út, melyen a fejlődésnek át kell haladnia, hogy az államhatalom a szociális kollektívizmus jegyében álló társadalmi szervezkedés szolgálatába kerüljön.”

A szociális kollektívizmus ezen rendszerének „ideológiájával” foglalkozik ezután a szerző: ethikájával és jogi felfogásával. Míg a gazdasági individualizmus korának szabadság- és egyenlőség-ideálja csak az egyének paralizálásához, rabigába hajtásához, a tehetetlen tömegek megteremtéséhez és szerencsés rablólovagok uzsoragárdálkodásához vezetett a szerző szerint, addig a szociális kollektívizmus korszakában a szabadság és egyenlőség hamisítatlanul nyilvánulhatnak, mert itt az ethikai szabadság a cél s a hozzávezető út a gazdasági egyenlőség, míg amott az ethikai egyenlőség volt a cél s a gazdasági szabadság az eszköz.

A kívánatos új fejlődési *formákat* is arra a két momentumra alapítja szerző, hogy egyrészt a szociális kollektívizmusnak az egyéniség felszabadulása szerves feltétele és hogy másrészt a szociális kollektívizmus gazdasági megkötöttségének közvetett és tulajdonképeni célja az egyéniség felszabadítása.

Az erre vivő technikai feltételeknek; a közös érdekű csoportok összeállításának és az ehhez szükséges jogi szervezeti szabályok kiépítésének, továbbá az ethikai feltétel-

nek: az egyéniség felszabadulásának, nevelésének és szabad cselekvési lehetőségeinek egyidejűleg és párhuzamosan kell fejlődniök.

Azt az átalakulást, amelyen a jog megy keresztül, így szemlélteti a szerző: míg a gazdasági individualizmus szabad versenyének korszakában jog és erőszak karöltve haladnak, ha a naiv közhit szerint ellentétes fogalmakként szerepelnek is, addig a szociális kollektívizmus korszakában a jog valósággal a naiv hitnek megfelelő reális tartalmat nyeri. „Ebben a korszakban a jognak az erőszakkal tényleg szembe kell helyezkednie és az 'erőszakot, cselt, ravaszsgót a társadalmi csoportok jogi szabályainak kiépítéséből teljesen ki kéli zárnia. A társadalmi csoportok kollektíve alkotják meg cselekvési szabályaikat, a gazdasági megélhetés feltételeinek és lehetőségének jogi biztosítékait, lehetetlen, hogy e szabályok és biztosítékok kiépítésénél egyesek a többiek rovására működhessenek közre, vagyis lehetetlen, hogy az erőszak érvényesülhessen.”

A jog ezen változott szerepe kihat magára a *jogtudományra* is, amelynek legfőbb problémája az lesz, hogy vajjon az egyéni és a kollektív akarat egymáshoz való viszonya megfelel-e az igazi szociális kollektívizmus követelményeinek. Az itt felmerülő kérdések ezek: mennyiben és mily tereken van meg a valóban szabad elhatározás lehetősége és mily tényleges hatásai vannak ez elhatározásnak? Mely határokon és tereken van megkötvé a szabad egyéni akarat,

elhatározás és cselekvés lehetősége? Megfelel-e ez a szabadság, illetve megkööttség a szociális kollektívizmus és ethikai individualizmus létfeltételeinek és követelményeinek? Az új jogtudomány, mely ilyenformán főként praktikus szempontokat követ, feltételezi a törvényhozás technikájának megváltozását is, feltételezi elsősorban az új parlamentarizmust.

Nagy súlyt fektet szerző az intellektuellek szervezkedésére, egyrészt mert általában a társadalmi szervezkedés intenzitásának fokozódását várja tőle, másrészt azért, mert az intellektuellek érdekeinek kellő védelme által számos értékes erő volna megnyerhető a köz számára.

A szervezetjogi alapfogalmakról és a szocializmus meg a szociális kollektívizmusról szóló fejtegetésekkel záródik ez az olvasásra és propagálásra méltó kis füzet, mely Rényi Károly kiadásában jelent meg. Ára 1 korona.

Törvényjavaslat Belgiumban a magánhivatalnokok szolgálati szerződéséről.

A belga kormány törvényjavaslatot terjesztett be a parlament elé, melynek az a célja, hogy a magántisztviselők jogi helyzetének bizonytalanságát megszüntesse és azok szolgálati szerződését szabályozza. Ez a szabályozás sok tekintetben a munkások szolgálati szerződéséről szóló törvény intézkedéseinek analógiájára történik. A törvényjavaslat intenciói s érint annak intézkedései a magánalkalmazottak minden fájára kiterjednek, tehát könyvelőkre, elárúsítókra, gyors- és gépírókra, technikusokra, rajzolókra

és kereskedelmi utazókra is. Nemcsak a szorosán vett kereskedelmi alkalmazottakra vonatkoznak a javaslat rendelkezései, hanem az ipar és mezőgazdaság terén alkalmazott személyekre is. Nem tartoznak azonban rendelkezései alá a részvénytársaságok vezérigazgatói és azok az alkalmazottak, akiknek évi fizetése 6000 frankot meghalad.

A szolgálati szerződésnek a javaslat első szakasza szerint magában kell foglalnia a munka tárgyára és nemére, valamint helyére, az alkalmaztatás időtartamára és a fizetés nagyságára vonatkozó megállapodásokat. Semmis a megállapodás akkor, ha az a szerződő fél nyomorának, tapasztalatlanságának végy könnyelműségének kiaknázásával olyan feltételeket ír elő, melyek feltűnő ellentétben állanak az illető helyen szokásban lévő feltételekkel, vagy a munkateljesítmények értékével. Az ily szerződés azonban csak az annak megkötésétől számított egy éven belül támadható meg, különben jogérvényességet nyer.

A törvény második szakasza a szerződő felek kötelességeit állapítja meg. A szokásos feltételeken és megállapodásokon kívül ez a szakasz magában foglalja a versenytalomra vonatkozó intézkedéseket is. Ily tilalmak azonban csak olyan alkalmazottakra nézve állapíthatók meg, kiknek évi jövedelme meghaladja a 2400 frankot. Egyébként az az intenciója a javaslatnak, hogy a versenytalom kimondása ne nehezítse meg fölöslegesen és aránytalan módon az alkalmazott előhaladását. Ez a szakasz intézkedik a szabadságidőkre nézve is.

A harmadik szakasz a szolgálati szerződés megszűnésének szabályait állapítja meg. Rendszerint három-öt napos felmondás előzi meg a szerződéses viszony felbomlását, mely idő az alkalmaztatás első évében, vagy oly alkalmazottaknál,

kiknek évi fizetése nem több 1200 franknál, egy hónapra leszállítható. A javaslat indokolása kifejezetten hangsúlyozza, hogy kizárólag a szolgálati szerződés magánjogi oldalát akarja szabályozni s ezért nem tartalmaz semmi olyan szociálpolitikai intézkedést, mely a munkahelyiségek higiénikus berendezésére, női munkára és hasonlókra vonatkoznak.

Banktisztviselők félmillió ellenállási alapja. A Németországban és Ausztriában lefolyt legutóbbi pénzügyi közgyűlések során oly epizódok merültek föl, amelyek a banktisztviselők erőteljes szervezkedéséről tettek tanúbizonyságot. Különösen impozáns módon alakul ki az osztrák pénzügyi szervezetek tisztviselőinek birodalmi szervezete, a „Reichsvereine der Bank- und Sparcassenbeamten Oesterreichs”, amelynek Ausztria valamennyi tartományában fiókszervezete van és amely egyre nagyobb területeket hódít a banktisztviselők társadalmában. Ez a nagy szervezet rövid pár évvel ezelőtt ellenállási alapot létesített abból a célból, hogy az esetleges konfliktusok alkalmával meg tudja védelmezni az érdekeikben veszélyeztetett tisztviselőket. Az egyesület hivatalos lapja rendszeresen közli az ellenállási alapra befolyt önkéntes adományokat és az imént megjelent lap *azzal a nagy szenzációval szolgál, hogy az ellenállási alap immár 551.434 koronára szaporodott.* Ez az összeg kétségtelenül igen tekintélyes alap, amely alkalmas arra, hogy erős fegyverül szolgáljon az existenciájukban fenyegetett tisztviselők védelmében. Tekintettel pedig arra, hogy ez az alap állandóan tetemesen gyarapodik (a legutolsó hónap alatt mintegy 62.000 korona folyt be), kiállítás van arra, hogy az osztrák pénzügyi tisztviselők nem nagyon távoli időben egymillió koronás ellenállási alapot tudnak majd fölmu-

tatni. Csak a teljesség okáért említjük föl, hogy az adományozók sorában ott találjuk azoknak a Magyarországon működő pénzüzeteknek tisztviselőit is, amelyeknek anyaintézetük Bécsben van. A budapesti pénzüzeti tisztviselőknél azonban külön ily alapjuk van, amely a múlt év végén mintegy 8000 koronára rúgott.

Daylight Saving Bill. A kereskedelmi kamarák és testületek párisi nemzetközi kongresszusának *egy* igen érdekes pontja lesz az, amelyet az összes német kereskedelmi és érdekképviseletei nevében a Handelstag fog a kongresszus napirendjére tűzni és előadóival megokolni. Ez a napirendi kérdés az angol „Daylight Saving Bill” meghonosítását célozza, ami tulajdonképpen nem egyéb, mint a *nappali világosság mellett eltöltött munkaidőnek meghosszabítása*. Az említett angol törvény értelmében ugyanis az angol kereskedelmi életben az őszi, téli és kora tavaszi hónapokban, nevezetesen abban az időszakban, amidőn az esti alkonyat korán beáll, a kereskedelmi üzemekben a munkaidőt reggel egy órával korábban kezdik és délután korábban fejezik be. A törvény szerint a kérdéses időszakot megelőző éjjel az összes órákat egy órával előreigazítják és ha letelik az időszak, tehát a tavasz küszöbén a rendes óraidőt visszaállítják. A nappali munkaidő jobb kihasználását célzó ezen törvénynek nagy előnye nem csak abban nyilvánul meg, hogy a kereskedelmi üzemekben alkalmazott és működő egyéneknek – tehát maguknak a kereskedőknek is – egészségét jobban szolgálja a természetes világítás és hogy az egyórai mesterséges világítás költségeinek megtakarítása az üzemi költségek lényeges apasztásával jár, hanem, hogy a kereskedelem emberei mindannyian korábban szaba-

dúlhatnak foglalatosságukból és így több időt szentelhetnek családi és társadalmi kötelezettségeik teljesítésének. A Handelstag javaslata oda irányul, hogy a kontinentális államok szintén csatlakozzanak a szóban lévő angol rendhez, amelynek megvalósítása alig jár nehézségekkel. A Handelstag egyébiránt ugyanez alkalommal állást kívánu foglalni a huszonnégórás időszámítás életbeléptetése mellett amelyvel egyes államok már eddig is kitűnő tapasztalatokat szereztek.

Nagy tüntetőgyűlés a szociális reformpolitika mellett.

A német „Gesellschaft für sociale Reform” hatalmas tüntetőgyűlést rendezett Berlin legnagyobb gyűléshelyiségében május hó tizedikén, amelyen a birodalmi munkásbiztosítási hivatal, továbbá a porosz kereskedelmi minisztérium kiküldöttei, továbbá gróf Posadowszky, Dernburg és sok nagyméretű politikus vett részt. Az elnöki széket *Berlepsch* nyug. miniszter foglalta el, aki megnyitó beszédében rámutatott a független existenciák számának állandó csökkenésére. Fontos – mondotta – életképes középosztály fentartása és erőteljes parasztság növekedése. Azonban sehol sem olyan égetően szükségesek a szociális reformok, mint az alkalmazotknál és a munkásoknál, akiknek gazdasági függősége egyúttal személyes szabadságuk megszorítását is jelenti. Utána Dr. *Francke* szólott a szociálpolitika folytatásának szükségességéről és hevesen megtámadta a szociálpolitikában azt a vesztéglést, melyet a „termelő osztályok kartellje” követel, mert ezek szerint a munkások, akik agyukkal és kezükkel dolgoznak, nem tartoznak a termelő osztályokhoz. Nagy hatás között beszélt Gróf *Posadowszky Wehner*. Sokan azt következtetik – mondotta – hogy a szociálpolitikai reformok a polgári államra

nézve nem hasznosak. Mások a pénzügyi áldozatok miatt ellenségei a szociális reformoknak. De ezek az ellenzők sem mernék tagadni, hogy a német szociális reformok egyúttal a német közgazdaság óriási fellendülését eredményezték. *Schmoller* tanár is felszólalt. 50 év előtt majdnem egyedül képviselte a szociálpolitikát a német tudományos irodalomban, mondotta. Lassanként azonban Bismarck is közeledett felé, aki 1875-ben még így szólt hozzá: „Kedves *Schmoller*, én is katedraszocialista vagyok, de

nincs hozzá időm és alkalmam”. A nyolcvanas években következett a szociálpolitika felvirágzása és a 90-es években maga a császár állott élére. A nagy szociális reformok hatása évszázadokra terjed. Nem a törvények és a külső berendezések fontosak, hanem magának az embernek az átalakulása. De ehhez nemzedékek szükségesek. Dr. Bernhard Dernburg a lakáskérdésről szólt. Csak az az állam lehet külsőleg erős – mondotta, amely belsőleg is erős. A nagygyűlés lelkes tüntetés között ért véget.

Kartellek. Trustök.

Dr. Jacobi Andor.

Midőn e szemlében a versenyszabályozó tőke-koncentráció (kartellek, trösztök, monopóliumok) számára állandó rovatot nyitunk, néhány általános megjegyzés keretében meg akarjuk pendíteni azokat a főbb szempontokat, amelyekből e jelenségeket tekintjük.

Mi e koncentrációkat elfogulatlanul fogjuk regisztrálni és vizsgálódás tárgyává tenni. Azaz: úgy tekintjük őket, mint a kapitalisztikus gazdasági rend szükségképi alakulásait. Leomolván a hűbéri, kézműiparos és céhes középkor rendje, a minden korlát nélkül való szabad verseny a társadalom gazdasági desintegrálására volt vezető. Ezzel szemben a társadalmi szövetben megindultak oly folyamatok, amelyek autonóm, nem felsőségi, hanem tisztán társadalmi alapon a versenyt bizonyos fékező rendszerbe igyekeztek belekényszeríteni. A társadalom szervezkedik, azaz számtalan nagyon laza kapcsolatban álló egyedhalmazából bizonyos célok köré csoportosuló egyszövetségek lépnek, amelyek az ellenérdekűekkel való harcban így vélik fenmaradásukat és győzelmüket biztosítani. Így lépnek az iparszabadság korszakában a céhek

helyébe, amelyeket már a jogrendszer védett, a kartellek, amelyeket még nem véd, tilt vagy ignorál a jogrendszer, de amelyek a gazdasági igazság erejével teljesek. Mert részei a *társadalmi szervezkedésnek*, ami épp oly *természeti* jelenség, mint a fény, hő, villamosság. A kartellek és trösztök nem egyebek, mint egy *természeti* erő – a társulékonyosság – felhasználása a gazdasági érdek szolgálatában. A kartellek és a hasonló alakulatok ki fogják kényszeríteni a jogrendszer általi elősmertetésüket, természetesen a közérdeknek megfelelő formában.

Minden természeti erő, ha ellenállás nincs, féktelenül dúl. Ezért a gazdasági szervezkedésnek itt tárgyalt alakjai az önérdek ösereje által hajtva, féktelenségre hajlamosak, amelyet csak az ellenérdekűek szervezkedése korlátozhat. E korlátozásra szükség van és ahol ily ellenerő hiányzik, ott *közbe kell lépni a közérdek, a közönség.*

Felfogásunk távol áll minden érzélgősségtől. Számunkra nincsenek jó és rossz kartellek.

Azonban ehelyett mind gyakrabban tapasztaljuk, hogy az állam, ahelyett, hogy nagy erejét a gyengébb, a szervezetlenebb, mert sok esetben szervezhetlenebb elemek

támogatására használná, azt a különben is hatalmas tőkecsoportok támogatására használja fel. Így lesz az állam a plutokrácia eszköze, sőt egyenesen a plutokrácia (bankkrácia, mammonarchia.) Ez demokratikus szempontból aggályos. Emiatt is folyik a harag Észak-amerikában. A vámpolitika (gabona, vasvámok), az adópolitika (szeszipar) számos példát nyújtanak. Hogy a magyar állam bíróságai érvénytelenek, mert a jó erkölcsökhöz ütközöknék mondják a kizsákmányoló kartellt, viszont a magyar állam tagja a vaskartellnek, egyenes támadás a gazdasági köz-erkölcs ellen. A magyar állam közvetlenül is a tőkekoncentráció szolgálatába áll, egyenesen elősegíti azt és a szabad verseny kiküszöbölését, így igyekezett a cukoripar kényszerkontingentálását keresztülvinni 1913-ban, míg a brüsszeli cukorkonferencia azt meg nem akadályozta. Azóta ezt kerülő úton segíti elő.

Különös figyelemmel leszünk tehát az állam és a tőke és ipari koncentráció közötti viszonyokra. *Ez ma az európai gazdasági fejlődésnek bizonyára legeslegesrendű problémája.*

És így figyelemmel fogjuk kísérni a kartellek: azaz a tőke szervezkedése és a munkások szervezkedése közötti harcot, ép így a szervezkedések kihatását a legnehezebben szervezhető elemre: a kereskedelemre és a nemzetközi viszonylatokra.

Felfogásunk távol áll minden érzélgősségtől. Mi azt valljuk: minden gazdasági tényező annyit igyekszik a nemzetvagyon és jövedelemből – tehát a mások vagyonából és jövedelméből is magához vonni, amennyit bír. Nincsenek tehát kizsákmányoló és ártatlan kartellek, trösztök stb., hanem sikeres és nem sikeres koncentrációk, kartellek stb. Nem lehet meg-

kívanni az ipartól és a tőkétől, hogy a gazdasági és a való élettől oly távoleső aszkézissal ne vegye igénybe a szervezkedés és tőketűlerő előnyeit, a publicisztikának és a tudománynak csak az a feladata, hogy keresse a módokat, mint lehetne az összes rétegek érdekeit megóvni, szabályozás, nyilvánosság *ellenszervezkedés* útján. Nem erkölcsileg felháborodni, hanem megérteni kell a kartelleket. Nem hiszem, hogy az erkölcsileg felháborodottak hasonló esetben tartózkodnának a helyzet előnyeinek kihasználásától.

A modern gazdasági élet e szükségszerű termékeit magukban véve épp oly jogosultaknak tartjuk, mint bármely más gazdasági alakulatot. Csak az lehet a kérdés, hogyan functionáljanak azok a lehető legkisebb zavarával az *egyetemes* érdekeknek. Meg fogjuk kísérni ez újabb csoportjelenségeknek egy magasabb szintézisét. E szemlében tehát egyformán visszhangra fognak lenni az ipar- és tőkefejlődés jogosult érdekei, a fogyasztó és érdekelt közönség szempontjai és az egyéni szabadság, de egyúttal az állami és demokratikus érdekek is figyelemmel fognak kísértetni.

Nincs sivárabb valami, mint nap-nap után olvasni a merőben tudománytalan jankiáltásokat a kartellek ellen, amelyeknek nivótlanságánál csak a bennük kifejezésre jutó tehetetlenség nagyobb. De épp oly émelygős a mostanában divatba jött imádása a tőkehatalomnak, a nagy számoknak, amely újabb molochimádat, a koncentrációk feltétlen dicséretében, az amerikai trösztök és az európai nagybankok számoszlopaiban való dúskálásban nyilvánul. A társadalom a nagy tőkekoncentrációk által van hipnotizálva. A tudományos közvéleményfeladata a mammuthorganizációk ragyogása mellett tisztán látni a probléma gyökereit.

A magyar koncentráció terén a közelmúlt legjelentősebb mozzanata az ipari szeszgyárak kartellje. Azok az erők, amelyek ez alakulást létrehozták, a három legnagyobb magyar credit mobilier, a Hitelbank, Kereskedelmi Bank és Magyar Bank, előzőleg elérték a termelés körülhatárolását egy törvény, az 1913. évi XXIV. cikk által, amely további ipari szeszfeldék engedélyezését megtiltja. Itt, mint sok más téren, az állam áll a kartellirozó törekvések szolgálatába. A kérdéses törvény, amelyet a szeszmonopolium előfutárjának is tekintenek, egyszermind a szesziparban már ma elhelyezkedve levő tőkének nyugodt működését teszi lehetővé. Most már érthető a szeszrészvények nagy áremelkedése huzamos időn át. Tőzsde és törvényhozás között az *elkényeztetett* iparágak dédelgetése a legjobb összekötő híd. E híd élénk forgalmat mutat. Arról jön tudósítás, hogy Ausztriában hasonló törvényt fognak hozni. Ez a szeszipar bezárását jelentené outsiders elöl az egész monarchiában. A kartell egy különben is nagy sikerekre viszszeatekintő, hatalmas iparág további megerősödésének eszköze és egyben a banktőkével és a cukoriparral való összefüggése révén – a melasz kérdésben – a leghatalmasabb alakulatok egyike a magyar közgazdasági életben. A kartellált termelés a magyar szeszprodukciónak oroszlánrésze. El kell ismerni, hogy a szeszipar az egész szárazföldön erős koncentrációban van és a magyar ipar e pontra való szervezkedése természetes kö-

vetkezménye volt a már beállott koncentrációs folyamatoknak. A banktőke benyomulása a szesziparba és e révén több vállalat összetétele a vállalatok kapacitását emelte, s-zá mutat kisebbitette és így a kartellirozás gazdasági előfeltételei megvoltak. A magyar szeszipar múltjában különben is a kartell többször jelentkezett.

E kartell arra is van hivatva, hogy a pénzügyi kormányzat agrárius hajlamaival szemben, amely a szesztermelést a mezőgazdaság számára óhajtja minél nagyobb mérvben megszerezni – mint azt a pénzügyminiszter legutóbb kijelentette – megvédje az ipar és banktőkék érdekeit. E küzdelem szociálpolitikai érdekessége bizonyára nem tagadható. A kartell ugyanis nem csupán a fogyasztó irányában támadó, hanem az államhatalom irányában védő szervezett, különösen tekintettel a szeszmonopólium várható bevezetésére. (Meváltás, esetleg üzemi társaság.)

A német petróleummonopólium.

Az európai szárazföld államai nagy hajlamosságot mutatnak bizonyos iparágak *kényszer szervezésére*. Ez a nagytőke és az állam közötti viszonynak markáns jellemvonása. Az állam a nagytőke koncentrációs műveleteihez kölcsönzi a maga hatalmát. Ez specifikus continenális vonás. Szemlélnék bevezető cikkelyében megemlékeztünk arról, mit tesz ez irányban a magyar állam. A nagytőke rendszeren a házi ipar védelmének jelszavával fordul az államhoz, így fordultak az osztrák kormányhoz az osztrák nagybankok és bankházak, amikor a petróleumipar terén a Vacuum Oil Company, a

Standard Oilnak e (magyar székhelyű) alapítója, szorongatta őket. Az oroszok kényszer szervezetet alkottak cukoriparuk, a romának petróleumiparuk, az olaszok a sicíliai kénipar, a németek kálitermelésük számára. Mindezen szervezetek a részletekben nagy eltéréseket mutatnak, egy alapvonásban azonban megegyeznek, hogy a létező ipari hatalmi viszonyok konzerválására szolgálnak, a termelés kontingentálása révén. Egyszersmind nemzeti ajándékokat jelentenek a kontingenssel megajándékozottak számára. Mindez specifikusan szárazföldi alakulat, az angol-amerikai élet ezt nem ösmeri. A nagyipar ha ott monopóliumot alkot magának, azt a saját emberiségéből teszi. Nálunk az állam monopóliumot alkot a nagytőke számára.* Így jogosult fináncoligarchiáról beszélni, mint azt újabb francia kutatók (Lipis, Delaisir) – bár más viszonylatokban – tesszik. Ettől eltekintve, bizonyos iparágak állami beakémszerítése egy szervezetbe és így a szabad verseny állami kiiktatása kétségtelenül jelentékeny lépés a gazdasági élet controlálása, organizálása felé. (Hogy a kollektívizmus felé is, mint a socialisták egy része hiszi, nem itt tárgyalandó.)

Ilyen lépést készül tenni a német törvényhozás. A birodalmi kormány a birodalmi gyűlés elé javaslatot terjesztett a *petróleummonopóliumról*. Nem kisebb dologról van szó, mint arról, hogy a német piac petróleum-szükségletét egy monopolisztikus törvényalkotta szerv lássa el. A javaslat főbb pontjai a következők:

Az 1. §. értelmében és világitásra szolgáló ásványolajok behozatala és előállítására és az

azokkal való nagybani kereskedés, a birodalmat illetik. A birodalom azonban ezt egy üzemi részvénytársaságnak engedi át. Ez engedély legfőleg 30 évre szólhat.

Ebből látni, hogy a birodalomé a monopólium, de annak kihasználása a nagytőkére bízatik. Meg kell azonban adni, hogy az egyetemes érdekeket a javaslat majdnem mintaszerűen óvja meg. Ugyanis az üzemi társaság alkata a következő: A részvénytőke névre és bemutatóra szóló részvényekre oszlik. Contemplálva van 60 millió márka részvénytőke, ebből 10 millió márka lesz névre szóló, 50 millió pedig bemutatóra. A 10 millió névre szóló részvény ugyanannyi szavazattal rendelkezik, mint az ötször annyi bemutatóra szóló. A névre szóló részvények a Reichsbanknál lesznek letéteméoyezve és a birodalmi kormány beleegyezése nélkül át nem ruházhatók, tehát az üzemi részvénytársaságon ezek a részvények fognak uralkodni. A felügyelőbizottság és annak elnöke megválasztása, valamint az igazgatóság kirendelése a kancellár jóváhagyásához van kötve.

A tiszta nyereség felosztása a következőkép történik: 10 százalék egy tartalékalap létesítésére fordítatik, míg ez az alaptőke felét el nem éri. A többlet a társulat és a birodalmi kincstár között oszlik meg, úgy, hogy a kincstár a társulat részesedésének négyszeresét kapja. A társulat és a kincstár nyeresége a következő korlátozások alá esik: A közönséges világítóolaj 1 literének eladási ára az évi átlagban 20 fillérben állapítatik meg. Ennél az árnál a társulat jogosult $\frac{1}{2}$ fillért minden liternél nyereségkép calculálni. Ez esetben a kincstárt illeti az az összeg, amely az alaptőke 5%-án felül marad.

Ha azonban az eladási ár 20 filléren felül emelkedik, akkor a

* Lásd szerző cikkét »Trösztgazdálkodás Amerikában és nálunk« a Pesti Napló 1911. december 31-iki és Kartellek és monopóliumok című cikkét a Világ 1910 szept. 18-iki számában.

birodalom részesedése eszik, ellenben a társaság minden tizedfillér után, amellyel az ár emelkedik, egy százalékkal kevesebb hasznot számíthat, minden esetben azonban tőkét 4%-al kamatoztathatja.

Ha azonban az eladási ár a 20 filléres határon alul marad, a társaság jogosult minden tizedfillér után, amellyel az ár csökken, $2\frac{1}{4}$ %-kal több nyereséget számítani. A társaság nyeresége azonban nem haladhatja meg a kincstár és társulat között megosztandó nyereség egy ötödét.

A német javaslat tehát olyan egyedárúságot provideál, amelynek nem az árak emelése, hanem az árak csökkentése az érdeke. Figyelemreméltó jelenség, a német, imperialisztikus, katonai állam mily élénk szociális érzékkel bír, újabb bizonyítókául a jelen sorok hója ama meggyőződésének, hogy minél imperialisztikusabb valamely állam, annál szociálisabb, mert imperializmushoz katona és pénz kell, e kettőt pedig csak a széles néprétegek javát szolgáló szociális politikával lehet megszerezni.

E kérdésnek további fejtegetése elvezetne bennünket a főproblémától. A fentiekből látható, hogy a közfogyasztás tárgyát képező egy igen fontos árucikkben, a kőolajban, Németország monopóliumot készít elő, amely a nyersanyag beszerzését, gyártását és elárúsítását öleli föl. A monopólium egy magánvállalkozásra bízatik ugyan, azonban egyrészt a birodalmi kincstár részesedése, másrészt a fogyasztó érdekének megóvása azonban rendkívül elmésen van megtervezve. Lesz-e ebből a javaslatból törvény, azt ma annál kevésbé tudni, mert a birodalmi gyűlés élete befejezéséhez közeledik, de más okból sem. Köztudomású ugyanis, hogy a birodalmi kormány e tervet, amelynek célja függetleníteni a német piac kőolajszükségletének ellátását az

amerikai Standard Oil-trust kényétől, a kőolajiparban érdekelt nagy bankok együttes közreműködésével óhajtotta megoldani. Azonban a két legelső sorban érdekelt intézet: a Disconto Gesellschaft és Deutsche Bank nem tudott a vállalat primátusa fölött megegyezni, mire az első visszavonult és így a Deutsche Bank egyedül tett ajánlatot, hogy átveszi a névre szóló és lezárolandó 10 millió márka névértékű részvényt, az 50 millió névértékű bemutatóra szóló részvényt pedig ügyfelei körében helyezi el.

Annál a nagy befolyásnál fogva, amely így a Deutsche Bank számára biztosítanak, a végeredmény az lenne, hogy a német kőolaj behozatal, finomítás és kereskedelem a Deutsche Bank monopóliumává lenne. Így a Standard Oil egyeduralmának veszélye megszűnnék, hogy egy belföldi pénzügyi uralma keletkezzék. A Deutsche Bank eddig is praeponderans állást foglalt el a kőolajtermelésben és eladásban román és orosz összeköttetései révén. Nobel, a párisi Rotschild-ház és a Deutsche Bank együtt kontrollálják az Európai Pttroleum Uniót (Epu), amely Közép- és Nyugat-Európát ellátja és hollandi testvérvállalatuk révén ellátják Ázsiát is. Egyideig a Standard Oilal barátságban voltak, azonban a barátságos viszony fölbomlott. A harc Németországban a monopólium gondolatához vezetett. Az európai tőke és az amerikai trösztök közötti harcban az előbbi gyakran fordul a kormányokhoz, a honi ipar pártolásának jelszava alatt. Érdekes, hogy az amerikaiak, akik otthon harcban állanak trösztjeikkel, külföldön védik azokat. Így a berlini amerikai nagykövet állítólag utasítást kapott, hogy a német kormánytól szóljon föl a monopólium kérdésében, amely bevallottan egy amerikai vállalat ellen irányul, úgy mint annak idején a bécsi amerikai nagykövet erőlyesen szállt síkra a

Standard Oilnak magyar részvénytársaság mezébe öltöztetett fiókjával szemben.

Az északamerikai trösztök megrendszabályozásának kérdése, úgy látszik, csöndesebb mederbe jutott. A régi elnök alatt heves pörök jelezték az északamerikai demokrácia féltékenységét a trösztök túlhatalma ellen; a jelenlegi elnök törvényhozási úton akarja őket szabályozni. A trösztök tehát elérik, hogy őket elismerjék, mert szabályozni, annyi mint elösmerni. Mint tudjuk, az 1890-ből való Sherman-törvény olykép akart ellenük küzdeni, hogy törvénytelennek jelentett ki minden monopóliumot és minden, a kereskedelem szabadsága ellen intézett összeesküvést. Ennek fogalmát akarja egy, az amerikai kongresszus elé terjesztett törvényjavaslat bővebben körülírni. E javaslat célja a Sherman-akta kiegészítése. A Sherman-akta főleg a magánmonopóliumokat óhajtván büntetni, a javaslat azok fogalmi körét kiterjeszti, kimondván, hogy monopóliumra törekvés az is, ha valaki vevők között a célból állít föl különbözőségeket az árban, hogy ezzel akár az eladó, akár a vevő versenytársát károsítsa vagy tönkretegyje, különösen kiemelve, hogy bányáknak nincs joguk fizetéképes vevőket önkényesen visszautasítani. E rendelkezés célja nyilván a nagy kőszénbányákkal bíró vegyes montanisztikus vállalatokat megakadályozni abban, hogy versenytársaikat a tüzelőanyagtól megfosszák. Ugyancsak monopolisztikus kísérletnek minősül, ha az eladó termelő külön engedményt nyújt arra az esetre, ha a vevő kötelezi magát, hogy a versenytől nem vásárol. Ez a német készipar büntető rabattja, igen használatos eszköz a vevőkör megtartására és a kizárólagosság elérésére. Egy másik javaslat a kereskedelem

szabadsága elleni támadást, amelyet a Sherman-akta büntet, az eszközök szabatosításával akarja körülhatárolni és a büntető sanctiót olykép állítja föl, hogy a társulatok részéről való áthágás esetén a vezetőket egyénileg is büntetni rendeli pénzbüntetéssel és fogházzal. Egy harmadik javaslat megtiltja, hogy valamely vasúti kocsí-, gőzmozdony-, sín- vagy acélgyár, kőszénbánya vagy kőszénkereskedő, bank- vagy takarékpénztár vállalat vezetője vagy tisztviselője más vasút vagy más államközi közforgalmat szolgáló vállalatnál vezetői vagy tisztviselői állást foglaljon el. Megtiltja továbbá, hogy bárki is két oly bank vagy takarékpénztár vezetője vagy hivatalnok legyen, amely az új bank-törvény értelmében működik, és hogy magánbankár és a bank-törvény alá nem eső bank vezetője megválasszassék a bank-törvény alá eső bank vezetőségébe. A tilalom áthágását pénzbüntetéssel és fogházzal bünteti, egyben kimondja, hogy ha két társulatnak, amely ugyanazon vállalkozási nemben dolgozik, ugyanazon igazgatója van, ez magában véve megállapítja a Sherman-akta megsértését.

Ez a javaslat egyenesen szembe-támadja a a modern ipari és pénzügyi élet legfőbb jelenségét: a csoport (concern) viszonyt. Mint tudjuk, éppen az a legfőbb eszköze a vállalatok fölötti uralomnak, hogy a fővállalat igazgatósága kerül a különböző vállalatok vezetőségébe és be-küldi oda hivatalnokait; de egyszerűsmind a vezetőség számára bőséges jövedelemforrás. Ezt tiltja e javaslat és ha az életben ez megvalósulhatna, kétségtelenül vége volna a modern nagyipari és pénzügyi technikának.

Ezt kiegészíteni van hivatva egy javaslat, amely eltiltaná a Holding Companykat, azaz oly társulatokat, amelyeknek célja más vállalatok részvényeit megvásárolni és e rész-

vényekkel azok fölött uralkodni. (Európai finanszírozó társulatok.)

Végül egy javaslat felállít egy államközi kereskedelmi bizottságot. E bizottság rendeltetése felügyelet az államközi kereskedelemmel foglalkozó társulatok fölött, vizsgálatok megtartása a tekintetben, vajjon nem sértették-e meg a trösztellenes törvényeket és felügyelet arra, vajjon a bíróságok e tárgybeli intézkedései végrehajtottak-e, végül az elnök, a kongresszus és a nyilvánosság-informálása trösztügyekben. A bizottság bírói hatalommal volna fölruházva és megvalósítaná a trösztök állandó felügyeletét. A legalább 25 millió korona tőkével dolgozó *concernek* tagjai évenként kötelesek számadataikat bemutatni és részletes jelentést tenni.

Mint látjuk, erőteljes kísérlet történik itt a nagyipari és pénzügyi

concentrációk eddigi brillians technikájának megnehezítésére. Keresztülmennek-e ezek a javaslatok, nagyon kétséges. De bármily szigorúak a törvények, az emberi elme mindig fog találni módot keresztülbújni szövedékeiken. Annyi tény, hogy a jól értesült nagy cégek máris kiléptették képviselőiket az egyes vállalatokból. Azonban ennek elvi jelentőséget tulajdonítani nem lehet; mert helyettük bizonyára kevésbé exponált egyéneket ültettek be. A csoportviszony, a vállalatok fölötti uralom, a control, mint gazdasági tény, ezután is meglesz, csak jobban lesz elrejtve. A mammothvállalatok ellen így hiába küzdenek. Létrejönnek, mert a termelési rendben bírják előfeltételeiket. Túlkapásaikat főleg az *adópolitika* van hivatva ellensúlyozni. Ezt más alkalommal bővebben kifejtenénk.

Társadalmi biztosítás.

Rovatvezető: **Dr. Kertész Sámuel** az O. M. B. P. s. titkára.

Munkásbiztosítás a parlamentben. Az 1914-15. évi költségvetési törvény tárgyalása során sok szó esett a munkásbiztosításról. Leginkább természetesen a kereskedelemügyi tárcánál foglalkoztak e kérdéssel. E tárca előadója, *báró Papp Géza* nem itéli el mereven a munkásbiztosító pénztár ténykedéseit, mert „vannak ott tapasztalt férfiak, akik tudásuk legjavát vizszik bele az intézetbe”. Ezeknek a férfiaknak a tanácsával közmegegyezésre meg lehet oldani a kérdést.

Kálmán Gusztáv még a törvényrevízió előtt is szükségesnek tartja, hogy a járulékhátralékok további szaporodása megakadályozására tegyen a miniszter valamit.

Gratz Gusztáv: T. Ház! (Halljuk! Halljuk!) Bármennyire csábítana az alkalom, hogy a magam részéről rátérjek azokra az igen

jelentős problémákat érintő és rendkívül érdekes fejtegetésekre, melyekkel az igen t. előttem szóló képviselőtársam a kereskedelmi költségvetés egyes tételeit kísérte, mégis a t. ház elnézését kérem, ha ezt nem teszem meg és ha jelen felszólalásomban egy kérdésre akarom koncentrálni magamat: egy oly kérdésre, melyre az igen t. előadó úr és később *Kálmán Gusztáv* igen 1. képviselőtársam is alludált, amelynek azonban, azt hiszem, beható megvitatása itt szükséges éppen most, amikor ebben a kérdésben igen komoly reformmunkálatok folynak. Értem ezalatt a munkásbiztosítás kérdését (Helyeslés) és a munkásbiztosítás ügyének reformját. (Helyeslés.)

Nem árulok el titkot, – azt hiszem, hogy nincs az országban már senki sem, aki ne tudná azt – hogy ezen intézmény jelenlegi működése mindenütt elégedetlenséget vált ki. Előre akarom bocsátani azonban azt is, hogy ez az elégedetlenség korántsem fakad antiszo-

ciális okokból. Senki sem akarja, hogy akkor, amikor ennek az intézménynek nélkülözhetetlenül szükséges reformját keresztülvisszük, ennek az intézménynek szociális és humánus értéke csorbát szenvedjen. Tisztán csak arról van szó, hogy az a ki nem elégitő működés, amelyet az intézmény eddig kifejtett, helyes mederbe tereltessek, olyan mederbe, hogy az egész intézmény a maga feladatait jobban és helyesebben tudja megoldani. Hat évi tapasztalat áll most rendelkezésünkre és ezen hat évi tapasztalatok alapján meg tudjuk már állapítani a bajoknak forrását, vissza tudunk menni a bajok gyökerére és én azt hiszem, nagyon is elérkezett az ideje annak, hogy ezeknek a tapasztalatoknak felhasználásával az intézmény reformját lehetőleg sürgősen kézbe vegyük.

A munkásbiztosítás bajainál, épp úgy mint minden más gazdasági vagy társadalmi téren létező bajoknál, az első feladat mindenesetre az, hogy megállapítsuk a betegség szimptomáit és megállapítsuk azután azokat az okokat, amelyek ezeket a betegségi szimptomákat előidézték.

Méltóztassanak megengedni, hogy én is röviden foglalkozzam ezeknek a bajoknak a mibenlétével. A bajok egyfelől pénzügyi téren mutatkoznak, másfelől az adminisztráció terén. Pénzügyi téren mutatkoznak abban, hogy az intézmény állandóan nagy deficittel küzd, úgy, hogy talán nem túlzás, ha széltében azt mondják, hogyha gyökeres reform hamarosan közbe nem jön, az intézmény csőd elé fog kerülni. Adminisztratív téren pedig a bajok abban a nehézségben rejlenek, amellyel ez az egész intézmény feladatait megoldja és abban a szertelen bürokratizmusban, amely lehetlenné teszi azt a kereskedelmi szellemű vezetést, amely különösen ilyen természetű intézménynél felültelesen szükséges volna.

Ami a pénzügyi bajokat illeti, csak néhány adatot vagyok bátor a t. ház szíves figyelmébe ajánlani. Az egyik nagy baja az intézménynek az órási deficit. Az országos pénztár legutolsó évi jelentése körülbelül 800.000 K deficitet mutat ki, de ebben a számításban igen tetemes járulékhátralékok az aktívák közé vannak felvéve, holott ezek valóságban aktíváknak nem vehetők. Az 1912. év végén összesen 10 millióra rúgtak a hátralékok, amelyek aktíváknak voltak elkönnyelve. Nem lehet pontosan kiszámítani, de azt hiszem, nem túlzott számítás, ha azt mondom, hogy ennek a 10 millió hátraléknak körülbelül a fele nem lesz sohasem behajtható. (Úgy van!) Ha ennek az összegnek a fele behajthatatlan, akkor arra az eredményre jövünk, hogy a deficit nem 800.000 K-ra rúg, hanem legalább 5 és fél millió, sőt talán 6 millió koronára is.

Egy másik szimptomája a nagy bajoknak, amelyek az intézmény kebelében léteznek, az óriási hátralékok, amelyek azután részben a deficitet is előidézték. 1912-ben összesen 10 millió betegsegélyezési díjhátralék van kimutatva. Már most vegyük figyelembe, hogy az intézmény összes aktívái 29 millió koronára rúgnak, ebből azonban két egyenként 5 milliós tételt, amelyek tulajdonképpen nem képeznek pénztári vagyont, tudniillik a felszámolt pénztárak vagyontömegét és a munkások baleset díjhátralékait levonásba kell hozni. Ha a 29 millió aktívából ezt a 10 milliót levonásba helyezük, marad 19 millió aktívá, amelyből 10 millió, tehát összesen 53% hátralékot képez.

A harmadik nagy baj, amely különösen egy biztosítási intézménynél súlyos következményekre vezethet, a tartalékképzésnek teljes lehetlensége. Egyedül a betegsegélyezési ágban a pénztár 1,240.000

korona tartalékot mutat ki, amelyből azonban csak 30.000 korona van biztosan elhelyezve. A balesetbiztosítás felosztó és kirovó ágában 6-8 millió korona tartaléknak kellene lenni, de ebből semmi sincs elhelyezve és nem állapítható meg egész pontosan, hogy ezzel az összeggel tulajdonképpen mi lett. Felmerült az a gyanú is, hogy ez betegsegélyzési célokra lett elkölthetve, de hogy ez az állítás megállja-e a helyét, annak megítélése csak akkor lesz lehetséges, hogyha az Országos Pénztár könyvelése balesetbiztosítás és betegsegélyezés szerint elválasztva fog keresztülvitetni, amely elválasztás csak az utolsó hetekben lett fogamatba véve. A felosztó, kirovó ágban további baj azután az, hogy a tartalék jelenleg egyáltalán nem is dotálható, mert az 1911-iki adatokat véve alapul, 514.3 millió korona a számbavehető munkabér, a teher pedig 5,370.000 koronára, tehát több mint 1%-ra rúgott, pedig a tartalék csak akkor dotálható, ha a terhek kevesebbet tesznek ki, mint a számbavehető munkabérek 1%-a. Nem sokkal jobb a helyzet a balesetbiztosítás másik ágában: a tőkefedezési ágában. Itt 4,100.000 korona tartaléknak kellene lenni, amiből tényleg csak 900.000 korona van elhelyezve. A balesetbiztosítás harmadik ágában, a fixdíjak ágában a hátralékok 53%-ra rúgnak.

Egy további szimptomája a bajoknak, amelyek a munkásbiztosító intézet keretén belül fennállanak, az, hogy táppénzre és gyógyellátásra mindig kevesebb és kevesebb összeg jut az intézmény összes kiadásaiból, ellenben mindig nagyobb és nagyobb összeg esik a tulajdonképpeni adminisztrációs költségekre, az orvosoknak és tisztviselőknek fizetésére, (Úgy van! Úgy van!) Legyen szabad ezt né-

hány adattal megvilágítanom. (Halljuk! Halljuk!)

Az összes szoros értelemben vett segélyezési kiadások 1908-ban az intézmény kiadásainak 68%-ára rúgtak, 1912-ben már csak 59.6%-ára. Csak táppénzre és gyógyellátásra, tehát a két legfontosabb segélyezési kiadásra esett 1908-ban 55%-a az összes kiadásoknak, 1912-ben 46.4%-a. Ellenben az orvosok és tisztviselők fizetésére és a kezelési költségekre esett 1908-ban 22-10%, 1912-ben már 38%-a az összes kiadásoknak. Olyan eltolódása állott be a kiadásoknak azon kiadások rovására és hátrányára, amelyeknek érdekében ez az intézmény tulajdonképpen létesült, hogy már csak ez az egy szempont is feltétlenül szükségessé tenné a mélyreható reformot.

A bajoknak egy további szimptomája a balesetbiztosítási költségeknek abnormis és aránytalan emelkedése. A német balesetbiztosítás működése példát mutat rá, hogy a balesetbiztosítási költségek normális viszonyok mellett állandóan emelkednek ugyan évről-évre, — ez a balesetbiztosítás lényegében rejlik — de az emelkedés évről-évre csökkenő tendenciát mutat. Nálunk ellenben ez a tendencia nem állapítható meg. Az intézmény működésének második évében Németországban a balesetbiztosítási költségek 55%-os emelést mutatnak, Magyarországon ellenben 280%-os emelést. Az intézmény működésének harmadik évében az emelkedés Németországban 39%-ot tett ki, Magyarországon ellenben 25%-ot; a negyedik évben Németországban továbbra is csökkent az emelkedés, t. i. már csak 26%-ot mutat, Magyarországon ellenben hirtelenül felszökik 100%-ra. Az ötödik évben Németországban az emelkedés 13%, Magyarországon 25%. Ezer korona számbavehető munkabérösszegre esett a balesetbiztosítási intézmény

működésének ötödik évében költségben – a tartalékalap dotációja nélkül – Németországban 6 korona 22 fillér, Magyarországon 13 korona a tartalék dotációjával együtt, mert hiszen a tartalék dotálását huzamosabb ideig elkerülni nem lesz lehetséges, Németországban 10 korona 43 fillér, Magyarországon 22 korona 14 fillér.

A kártalanítási költség egyedül kitett Németországban 5 korona 60 fillért, nálunk 7 korona 57 fillért, tehát mi jóval továbbmegyünk a kártalanításokban, dacára annak, hogy mi a törvény szerint a keresetképeseknek csak 60%-át kártalanítjuk, Németországban pedig 66%-ot. Az adminisztrációs költségből 1000 korona számbavehető munkabérre Németországban esett 1 korona 16 fillér, Magyarországon 3 korona 18 fillér.

Ezekután meg kell állapítanunk, hogy ez az intézmény, amely pénzügyi feladatait ilyen kevéssé kielégítő módon tudja megoldani, vajjon hol mutatja fel azon hibákat, melyekből ezen pénzügyi bajok folynak.

Nem akarok túlságosan részletekbe menni, nem akarok utalni arra, hogy jelenleg egyáltalában nincs mód, hogy valamely pénztár, amely hibájából, vagy hibáján kívül deficitbe jutóit, önmagán segítsen. Nem akarok utalni arra sem, hogy a törvénynek a behajtásra vonatkozó intézkedései elégtelenek. Azt hiszem, e két kérdés rendezésével némileg lehetne a szimptomákon változtatni, azonban a bajok gyökere tulajdonképpen nem itt van és ennek következtében ilyen intézkedésekkel egyedül nem is tudnók szanálni a munkásbiztosító intézménynek nagy bajait.

A főbajt, t. ház én abban a pénzügyi centralizációban, helyesebben mondva, a rizikóviselés centralizációjában látom, amelyet munkásbiztosítótörvényünk megállapít. Mint

méltóztatnak tudni, az egyes kerületi pénztárak nálunk ugyan megállapítják a járulékokat, megállapítják a kiadásokat, amelyeket ők a munkások terhére folyósítanak, de semmi rizikót nem viselnek. Az országos pénztár az egyedüli, amely a rizikót viseli. A járulékmegállapításnak és a rizikónak ez az egymástól való teljes elválasztása vonja azután maga után azt, hogy a takarékoságból tulajdonképpen egyik pénztárnak sincs semmi haszna, a költségeiből pedig egyiknek sincs kára és a következmény az, hogy minden pénztár igyekszik a maga jövedelmét lehetőleg saját tagjai számára kiadni, mert ha nem adja ki, akkor az általa megtakarított összegnek legnagyobb része mire fog fordítani? más rosszabbul gazdálkodó pénztár deficitjének fedezésére, amiben pedig annak az illető pénztárnak semmiféle érdeke nincs. Ez a haszonnélküli takarékoság és ez a rizikó nélküli költségek az intézménynek a főbaja és ez vontatta maga után azt, hogy míg a törvény konstrukciója szerint az országos pénztárnak egy nagy, hatalmas központi intézménnyé kellett volna válnia, amely központi intézmény magába gyűjti és azután nagy, szociális alkotások létrehozására fordítja az egyes kerületi pénztárak által megtakarított jövedelemfölségeket, ahelyett ez az országos pénztár egy nagy deficitgyűjtőteleppé vált, amelybe minden egyes kerületi pénztár egyszerűen beutalja a maga deficitjét, az országos pénztár pedig hovatovább nem tudja, hogy miből fedezze ezeket a különböző kerületi pénztárakban előállt hiányokat.

Méltóztassauk már most megengedni, t. ház, hogy rátérjek ennek az intézménynek adminisztratív bajaira is, mert hiszen kétségen felül áll hogy ilyen bajok is vannak. Ezek a bajok főleg az egész intézmény nehéz funkcionálásában és a

bürokratizmus túltengésében rejlenek. Azt hiszem, ennek egyik nagy oka nem annyira maga az autonómia, amely ezen intézmény keretén belül meg van valósítva, mint inkább ennek az autonómiának hibás konstrukciója. Az autonómia a munkásbiztosítási intézményen belül úgy van megvalósítva, hogy ott valóságos parlamentáris testületeket alkottak, amelyek azután a parlamentáris testületeknek minden hibáját felmutatják anélkül, hogy azoknak előnyeivel is rendelkeznének. Mindenekelőtt túlnagyok a testületek, amelyek az intézmény működésének irányítására befolyást gyakorolnak. Teljesen lehetetlen, hogy kényes természetű költségmegállapítások egy több mint 700 tagból álló közgyűlésen vitattassanak meg, (Igaz! Úgy van!) amely közgyűlés minden évben egyszer jön össze, amelynek semmiféle tradíciói nincsenek még az ügyekhez való hozzászólás formáját illetőleg sem, ahol tehát csak állandó zűrzavar uralkodik, amelynek senki sem tud fölébe helyezkedni.

További nagy baj, hogy ezek a túlnagy testületek nemcsak ellenőrző hivatást gyakorolnak, hanem egyszersmind adminisztrálnak is, közigazgatási funkciókat is végeznek, olyan természetű funkciókat, amelyeket talán a tagok számánál fogva sem lehet ilyen nagy testületekben elvégezni. Azonkívül, mivel a hatáskörök sincsenek a törvényben eléggé világosan elkülönítve, hozzájárul ehhez még az is, hogy beleszólnak olyan kérdésekbe is, amely kérdések a törvény értelmében sem tartoznak hozzájuk, hiszen – hogy egyebet ne mondjak – előfordul például az is, hogy beleszólnak abba, hogy az országos pénztár hivatalnoki beosztása ilyen vagy olyan legyen-e.

Egy további nagy baja az adminisztrációnak az az igen komplikált függőségi és felelőségi appa-

rátus, amelyet a munkásbiztosítási törvény megkonstruált. Teljesen különböző faktoroktól függnék azok, akik ennek az intézménynek vezetésére befolyást gyakorolnak.

Függnék először is a munkaadóktól és nézniök kell a munkaadók felfogására, holott köztudomású, hogy rendszeren a munkaadók sincsenek egészen egy véleményen; nézniök kell azután a munkások akaratára, mert azoknak sem ronthatják el a kedvüket, s azután mint harmadik vagy negyedik faktor ott áll előttük az állami munkásbiztosító hivatal, úgy, hogy ebben a komplikált felelőségi rendszerben ők tulajdonképpen már csak abban keresik a feladatukat, hogy ezen különböző felelőségek alól hogy tudjanak a legsimábban kibújni, de erőteljes kereskedelmi vezetés ennél a rendszernél nem is képzelhető. Azt hiszem, hogyha felvetjük azt a kérdést, hogy bármely intézmény, különösen bármely biztosítási intézmény tudna-e egészségesen funkcionálni, ha minden legaprólékosabb adminisztratív kérdést előbb egy 9-10 tagból álló elnökségben, azután egy 60 tagból álló igazgatóságban kellene letárgyalni, jóformán a teljes nyilvánosság előtt, a válasz csak tagadó lehet.

Egy további oka az adminisztratív bajoknak, a törvény rendkívül komplikált volta és az a körülmény, hogy a törvény számos intézkedése igen sokféle magyarázatot tűr meg. Olyan nagy az a jobbizonytalanság, amely ebből fakad és amelyet ellenmondó bírói ítéletek még csak fokoznak, hogy ma tulajdonképpen alig van a munkásbiztosításnak olyan kérdése, amely kontroverz ne volna. Természetes, hogy ily körülmények között nem kerülhető el az a nehézkesség, amely ezen intézmény funkciójában mutatkozik.

Utoljára hagytam, ami úgyhiszem, szintén hozzájárul az intézmény ad-

minisztratív bajaihoz; azt a körülményt, hogy a betegsegélyezés és a balesetbiztosítás egy egységes intézmény keretébe van összevonva, holott ezek lényegükben különböznek egymástól. Annál is inkább áll ez, minthogy ez az egységes intézmény úgy van konstruálva, hogy a betegsegélyezés és a balesetbiztosítás külön-külön munkáskategóriákra terjed ki.

Az adminisztratív bajok azután természetesen fokozzák a pénzügyi bajokat is, mert hiszen költségessé teszik az adminisztrációt, a pénzügyi bajok viszont fokozzák az adminisztratív bajokat, mert nagy munkatöbbletet okoznak. Azt hiszem, hogyha nem sikerül olyan reformot megkonstruálni, amely ezeket a bajokat azok gyökerén ragadja meg és ott igyekszik a bajok gyógyszereit is megtalálni, akkor ennek az intézménynek a működése soha kielégítő nem lesz.

Ami a reformot illeti, amely – úgy tudom – most már munkában van, azt hiszem, dacára ezen igen mélyreható bajoknak, amelyek kétségenkívül radikális reformot kívánnak, talán nem volna célszerű az egész intézményt mintegy újonnan felépíteni, tabula rasat csinálni és egészen más alapokon egészen újszerű valamit konstruálni. Azt hiszem, hogy az intézménynek ilyen teljesen újonnan való felépítése megint csak új experimentumokkal járna és azt a tanpénzt, amelyet elég drágán kellett megfizetnünk ezen intézmény működésénél, valószínűleg még egyszer meg kellene fizetnünk. Ha kíméljük az intézmény egységes gyökereit, de különben igen radikális reformmal megszabadítjuk azt mindattól, ami ma az intézmény működését lehetetlenné teszi, akkor sokkal biztosabban és olcsóbban fogunk célt érni.

Ami a reformot illeti, azt hiszem a legelső követelmény, amelyet e tekintetben fel kell állítani: a be-

teggélyezésnek és a balesetnek egymástól való teljes elválasztása. (Helyeslés.) A betegsegélyezés és a balesetbiztosítás lényegében különbözik egymástól. A biztosítottak köre egyiknél is, másiknál is más-képpen van megállapítva. Az egyik humánus kiadás, míg a másik tutajdonképpen üzemi terhet képez. A betegsegélyezés bizonyos helyi okok befolyása alatt áll, mert hiszen a betegek száma, amelyek a betegsegélyezési intézményt megterhelik, rendszeren az illető vidék vagy város higiénikus viszonyaitól függ, míg a balesetbiztosítás költségei szoros összefüggésben állanak az egyes üzemek berendezésével és azzal, hogy az egyes üzemek kellő óvszabályokkal vagy higiénikus módon vannak-e berendezve. Az egyik közös teherviselés útján, a munkások és munkaadók együttes járulékaiból lesz fentartva, a másik kizárólag a munkaadók hozzájárulásaiból. Az intézmények ezen különbözőségei, amelyek felsorolását még folytatni lehetne – hiszen egészen különböző természetű mindkét biztosítási ág – olyan nagy, hogy lehetetlennek tartom azt a feladatot, hogy ezt a két biztosítási ágat egy azonos intézmény keretében lehessen megvalósítani. És tényleg, külföldi példák is azt mutatják, hogy ezt meg sem kísérelték sehol, hanem ezt a két kérdést mindig külön-külön szabályozták, a kiindulási pont mindenütt az volt, hogy a betegsegélyezés és a balesetbiztosítás intézményei egymástól elválasztandók.

Méltóztassék megengedni, hogy röviden utaljak azokra, amik nézetem szerint a reformban figyelembe és tekintetbe veendőek volnának abból a célból, hogy mindenekelőtt a betegsegélyezési intézmény az igényeknek megfelelően működhes-sék. Azt hiszem, t. ház – és ez abból következik, amit a pénzügyi bajok legfőbb okának tüntettem fel,

értem tudniillik a pénzügyi igazgatás és a rizikó, centralizációját – hogy a kerületi pénztárak régebben is fennállott pénzügyi autonómiája feltétlenül ismét helyreállítandó. Sehol sem létezik az, hogy a járulékok megállapítása és a rizikó viselése úgy legyen elválasztva egymástól, mint minálunk. Németország, amelynek legtöbb tapasztalata van ezen a téren, csak néhány évvel ezelőtt szabályozta újból a maga biztosítási intézményét, amikor a Reichsversicherungsordnungot megteremtette, de nem is gondolt arra, hogy ezt az intézményt úgy konstruálja meg, hogy egyes pénztárak a rizikóviselésből teljesen kiengedjenek. De minálunk is látunk példát e rendszer helytelenségének megítélésére.

A budapesti kerületi pénztár pl. a régebbi rendszer alapján, amikor maga viselte a rizikót saját kiadásai után, egészen jól tudott boldogulni, amióta azonban az országos pénztár viseli a rizikót, azóta tulajdonképpen nem adja félmillió deficiten alól. És ez a félmillió deficit is tulajdonképpen igen optimista számítás, mert ennek a pénztárnak költségvetésében is természetesen az aktíváknak igen jelentékeny része behajthatatlan hátralékokban van elhelyezve. Ha a kerületi pénztárak pénzügyi autonómiájukat visszakapják: ha tehát ők maguk bizonyos érdekeltséggel fognak bírni a tekintetben, hogy túlságosan ne fokozzák a kiadásait; ha bizonyos hásszal fog- reájuk nézve is jární az, ha megtakarításokat érhetnek el és ha ezeket a megtakarításokat esetleg arra fordíthatják, hogy a saját tagjaikra kivetett járulékok kulcsát leszállíthassák, abban az esetben pedig, ha bajba jutnak, azzal segíthetnek önmagukon, hogy a járulékok kulcsát felemelhetik; akkor azt hiszem, hogy a pénzügyi bajoknak legnagyobb része önként el fog esni és nem lesz szükség külön

intézkedésekre a behajtás elősegítésére.

Egy második szükséges dolog, bizonyos, a mi munkásbiztosító törvényünkben nem egészen észszerűen megállapított munkásbiztosítási terheknek csökkentése, illetve az egyes pénztárak teljesítőképességével való összhangba hozatala. A mi törvényünk, szintén ellentétben az összes európai államokban létező munkásbiztosítási törvényekkel, azt az intézkedést is magában foglalja, amely szociális szempontból kétségtelenül igen szép és elismerésre méltó, amelynek pénzügyi alapjai azonban az intézmény keretén belül nincsenek megteremtve, hogy az esetben, ha valamely betegség 3 napnál tovább tart, már a betegség első három napjára is bizonyos ellátási összeget állapít meg, ami azután odavezet, hogy három napnál rövidebb megbetegedések tulajdonképpen elő sem fordulnak, mert minden megbetegedett munkás igyekszik betegségét a negyedik napra is kitolni, amikor az első három napra járó ellátást is megkapja.

Ennek a külön intézkedésnek költsége – amely, mint mondom, semmiféle európai törvényhozásban nem található fel-évi két millióra rúg. Egyetlen esetet tudok, hogy ha jól tudom, a berlini Orts-Krankenkasse egyszer, amikor körülbelül 600.000 márka tartalékot gyűjtött a feleslegeiből, kísérletet akart tenni arra nézve, hogy vájjon nem tudna-e az elő három napra is ellátást biztosítani a munkásainak. Az eredmény az volt, hogy rövid néhány hónap alatt a tartalékja teljesen elfogyott és kénytelen volt visszatérni a régi rendszerre és az első három napra nézve a Carrenzzeitot ismét helyreállította.

Egy másik észszerűtlen költsékezés, amely a mi pénztárainkban folyik furdőre való küldés, amely nálunk mint rendes és kötelező segélyezési mód van megállapítva. Szá-

mok mutatják, hogy 1908-ban az összkiadások 1.6%-a esett ilyen fürdőzési költségekre, 1912-ben már 3.1% tehát megegyezik annyi. Azt hiszem, hogy ez a törvénynek egy téves interpretálásán alapul. A törvény tényleg ott, ahol felsorolja azokat a gyógyszerközöket, amelyeket a biztosítottak igénybe vehetnek, felsorolja a fürdőt is. De azt hiszem, hogy fürdő alatt itt érteni kell egy kád vizet, nem pedig Ab-báziát vagy Karlsbadot. (Igaz! Úgy van!) Nem akarom teljesen kizárni azt, hogy azok a biztosítottak bizonyos különösen indokolt esetekben esetleg fürdőre is küldhetők legyenek, de ennek nem szabad általánosan kötelező segélyezési módnak lennie, hanem összhangba kell azt hozni a pénztárak pénzügyi helyzetével és képességével. Amely pénztár ezt az előnyt biztosítani tudja azt tagjainak, az továbbra is megteheti, de mint kötelező segélyezési módot – tekintet nélkül arra, hogy ezáltal deficitek keletkezhetnek – ezt elfogadnunk nem lehet. (Helyeslés.)

Utóvégre a magánember is úgy van ezzel, hogy amennyiben bírja, akkor megy fürdőre és ha nem bírja, akkor olcsóbb gyógyszerközöket igyekszik igénybe venni. Lehetne talán a segélyezésnek ezt a módját bizonyos tagsági időtartamhoz kötni, vagy pedig bizonyos központi fórumra lehetne bízni, de azt hiszem, hogyha a rizikót a kerületi pénztár viselné, nem volna szükség erről különösen gondoskodni, mert a pénztáraknak volna érdekükben, hogy visszaélések ne történjenek.

Egy harmadik pont, amelyben túlmegy ami törvényünk a külföldi munkásbiztosító intézmények segélyezésének mértékén, az, hogy nálunk a gyógyászati segédeszközök értékhatára nincs megállapítva. A törvény szerint 20 hétig kell ellátni a biztosítottakat gyógyászati segéd-

eszközökkel. Természetes, hogy bizonyos gyógyászati segédeszközök, pl. mülábak, nem adhatók csak 20 hétre, hanem azokat állandóan is megtartják. Itt sem akarnék arra az álláspontra helyezkedni, hogy egyáltalában lehetetlené kell tennie a bizonyos értékhatáron felüli gyógyászati segédeszközök nyújtását. Németország ugyanígy tesz és például egy igen előkelő pénztár, a lipcsei Orts-Krankenkasse 20 márka értékhatárhoz köti „a gyógyászati segédeszközök megadhatását.

De itt is arra az álláspontra lehet helyezkedni, hogy ha valamely pénztár nagyobb összeget képes e célra fordítani, ennek útját nem kell elzárni, de mint kötelező segélyezéssel ezzel a pénztárt csak akkor lehetne megterhelni, ha a pénzügyi konstrukciója megfelelő; ha úgy van az egész intézmény felépítve, hogy megbírja a terheket, ami nálunk nem történt meg.

További eltérés a mi törvényünk és a külföldi törvények intézkedései közt – ami szociális tekintetben nagyon szép, de kellő pénzügyi számítás nélkül van bevezetve – családtagok ellátásában való bőkezűség. Nálunk az a gyakorlat, hogy a családi háztartásban élők, tehát nemcsak a feleség és a gyermek, de az anyós és a rokon is igényt tartanak az ellátásra, anélkül, hogy járulékot fizetnének, tehát igényt tartanak például a fürdőre küldésre is, úgy hogy van némi igazság abban, amit az intézmény egyik igen kiváló ismerője mondott egy vele folytatott polémia során, hogy ha a pénztár valamely befolyásos tagja az anyósával összevessz, intézkedik, hogy fürdőre küldjék a pénztár költségén, (Derültség.)

Végül pedig baja munkásbiztosító intézményünknek a törvény kereteit folytonosan tágító juciakatura. Ennek oka az, hogy a mi munkásbiztosító intézményünknel, szintén

ellentétben az összes külföldi törvények idevonatkozó határozmányai-val, a bíraskodást a felső fokban is laikus többség gyakorolja. Németországban a felső fokban hét bíró közt csak kettő a laikus, nálunk azonban a felső fokban, amely végérvényesen dönt az igényekre vonatkozó vitás kérdésekben, szintén laikus többség van, aminek következtében az utolsó években olyan praxis fejlődött ki, amely az igényeket igen fokozta és igen megszeménelleg állapította meg. Ez a kiterjesztő magyarázat oda, vezetett, hogy a betegsegélyezési intézmény ma már részben a munkanélküliség elleni biztosítás feladatait is felöleli. Hiszen a statisztikai adatok mutatják, hogy mindig, mikor egy hanyatló konjunktúrában a munkanélküliség rendkívül nagy, akkor a betegsegélyző pénztár kiadásai is rendkívüli mértékben fokozódnak.

Az említett észszerűtlen terhek csökkentésén kívül, azt hiszem, szükséges lesz bizonyos kisebb kerületi pénztáraknak, melyek önmagukban nem tudnak megállni, összeolvasztása más szomszédos pénztárakkal. A jelenlegi 97 pénztár, mely az országban létezik, határozottan túlsók és az hiszem, 25-30 pénztárt bátran be lehetne olvasztani a velük szomszédos pénztárakba.

Amit azonban igen fontosnak tartok, az az, hogy a kerületi pénztárakon kívül álló vállalati pénztárak megalkotása lehetőleg megkönnyíttessék. E tekintetben teljesen osztom azokat a nézeteket, melyeket Borbély Lajos igen tisztelt képviselőtársam más helyen és más alkalommal felhozott erre vonatkozólag. A tapasztalatok mutatják, hogy a vállalati pénztárak, melyek maguk viselik az adminisztratív költségeket, tehát ezzel nem terhelik meg ezen egész intézményt, igen jól tudnak működni, hogy bővebb ellátást tudnak adni munkásaiknak, ami

mellé még az a szociálpolitikai szempontból sem megvetendő előny járul, hogy ez esetben a munkaadó a saját munkásaival dolgozik, együtt igyekezik ezt a kérdést megoldani, anélkül, hogy itt valami kívülálló harmadik faktor közbevetné magát. Jelenleg a vállalati pénztárak felállításának lehetősége ahhoz van kötve, hogy legalább 300 munkást foglalkoztassanak.

Nem tudom, hogy kevesebb munkással az ilyen vállalati pénztár megállhatna-e, – vannak tapasztalatok arra, hogy kevesebb munkás mellett nem tudja észszerűen és olcsón megoldani ezen feladatokat. De legalább meg lehetne könnyíteni, azt, hogy több egymáshoz közelfekvő vagy egymással rokon vállalat szövetkezzék azon célra, hogy közösen vállalati pénztárt létesítsenek ezen feladatok megoldására, amire ma a törvény ebben a formában módot nem nyújt.

Ha ezek a reformok megvannak, akkor azt hiszem, hogy nem fog nagy szerepet játszani az a kérdés, hogy a mai autonómia a betegsegélyezés terén változatlanul paritásos alapon fennmaradhat-e. Én a magam részéről kívánatosnak tartanám, hogy a betegsegélyezés intézményén belül a kerületi pénztárakban ez a paritásos képviselőlet, tekintettel arra, hogy munkaadók és munkások paritásosán, egyforma összegben járulnak a költségekhez is, fentartassék, ami azonban okvetlenül szükséges az az, hogy azok a pseudo-parlamentáris testületek, melyek ma vezetik ezen intézményt, kisebb bizottságokkal pótoltsanak, hogy a hatáskörök jobban elválasztassanak és körülírassanak, mint a jelenlegi törvényben és hogy egyáltalán ezen autonóm testületekre inkább bizonyos ellenőrző, mint tulajdonképpeni adminisztratív funkciók bízassanak.

Ami azt a kérdést illeti, hogy azon esetben, ha a kerületi pénz-

tárak visszakapják pénzügyi autonómiájukat, mi legyen azzal az óriási intézménnyel, mely ma Országos Pénztár néven működik, azt hiszem, hogy valami olyan szervezetre, mely a különböző pénztárakat összefoglalja, mindig szükség lesz és hogy ebből a célból tehát a kerületi pénztáraknak valami szövetségbe úgyis kell lépniök egymással, akár kényszer-alapon, mint ez Ausztriában történik, akár önkéntes szövetség útján, amint azt Németország megvalósította.

Az összes pénztáraknak ez a szövetsége azután viselheti az Országos Pénztár elnevezést is; a fontos csak az, hogy ez a központi intézmény ne vállalhasson semmi rizikót, hanem tisztán csak bizonyos, az összes pénztárakkal közös feladatoknak kezelésére gyakoroljon befolyást, amilyenek pl. közös szanatóriumnak, közös betegápolási intézményeknek fentartása, sőt esetleg ide lehetne utalni az olyan rendkívüli segélyezéseket, minők a fürdőkbe való küldések stb.

Azt hiszem, hogy ha ezen az alapon a betegsegélyezési intézmény reformját keresztülviesszük, eléggé mélyreható lesz a reform, de azért az intézmény egészséges alapjai mégis meg lesznek kímélve és ezeken az alapokon aztán lehet egészséges intézményt is létrehozni.

Másként áll a dolog az önállóan szervezendő balesetbiztosítás terén. Ezen a téren szintén mélyreható reformok szükségesek. Az én nézetem szerint ezt a feladatot azzal az igen komoly helyről felmerült eszmével, hogy az egész balesetbiztosítás, egyenesen a magánbiztosító intézetekre bizassék, hogy t. i. a munkaadó az ő munkáit egyszerűen magánbiztosító intézeteknél biztosítsa, nem lehet helyesen megoldani, mert azon előnyöket, amelyeket a törvény a munkásoknak kötelezően biztosít, semmiféle magánbiztosító intézet nem fogja olyan

áron elláthatni, mint az erre a célra szervezett külön intézmény. Én tehát azt gondolom, hogy a legcélszerűbb lesz, ha ebben a kérdésben az érdekeltek autonómiájával igyekszünk megoldani a balesetbiztosítás kérdését; az érdekeltek alkossanak egységes intézetet, amely azután a kockázat viselésére szakmák vagy hely szerinti csoportokat is alkothatja.

Lényegében véve ez ugyanaz a rendszer volna, amelyet Németországban találunk a Berufsgenossenschaftok képében. Az autonómia azonban kétségtelenül csupán azoknak szervezete legyen, akik ezt %,?. intézményt fentartják, tehát miután a költségekhez csak munkaadók járulnak hozzá, a balesetbiztosítási adminisztrációt is egyedül a munkaadókra kellene bízni, természetesen a kellő állami ellenőrzés mellett. Teljesen fonák dolog bármely intézményben az, ha olyanok döntenek a költségek, a járadékok megállapítása kérdésében, akik semmiféle kockázatot nem viselnek, akik a költségekhez hozzá nem járulnak. Azt hiszem egy magánbiztosító intézmény részvényeit senki sem vásárolná, ha ez az intézet a biztosítottakra bízna azt, hogy ők állapítsák meg, mennyit fognak biztosítási összegben kapni.

A munkások közreműködését emellett teljesen kizárni nem kell. A munkások közreműködése biztosítandó a balesetbiztosítás keretében ott, ahol arra szükség van, még pedig elsősorban a bíraskodásban, ahol az első fokban megmaradhat a mai bíraskodás, a felső fokban pedig a munkások mint ülnökök szerepelhetnek, de természetesen hivatalos bírói többség mellett. A paritásnak teljességgel nincs helye az adminisztrációban, egyetlen kivétellel: a balesetelhárító rendszabályok megállapításánál, ahol a munkások hasznos tanácsokkal tudnak szolgálni.

Ha ehhez még hozzávesszük,

hogy a jelenleg divó utólagos kirovások helyett bizonyos megközelítő előleges kirovás volna törvényesen biztosítandó, hogy így a munkaadók azokat a nagy terheket, amelyek a balesetbiztosításból rájuk haramiának, belekalkulálhassák a maguk üzleti költségeikbe, még pedig idejekorán; ha továbbá gondoskodunk arról, hogy a balesetbiztosítás terén is a túlmegítélésben mutatkozó fonák gyakorlat, amely az utóbbi időben kifejlődött, bizonyos ésszerű korlátok közé szoríttassék: azt hiszem, a balesetbiztosítási intézmény főbb bajai szánálva volnának. Ami ezeket a túlmegítéléseket illeti, teljesen lehetetlen megállapítás például az, hogy a baleseti járadékok megállapításánál a munkabérek 300-al való szorzatát veszik alapul, holott vannak olyan iparágak, amelyeknél nem 300 munkanap van egy esztendőben, hanem csak 140, 150, 200. Ebben a tekintetben a mai törvényünk tovább megy mint a külföldi intézmények. Minthogy pedig az utóbbi időben az úgynevezett ipari betegségek is a baleseti kártalanítások alá esnek, tulajdonképpen ez az intézmény is tovább fejlődött s nem az többé, aminek lennie kellene, tudniülk balesetbiztosítás, hanem ma már a rokkantsági biztosítás feladatainak egy nagy körét is kénytelen viselni és vállalni.

Ezzel be is fejezem fejtegetéseimet erről a meglehetősen száraz, de azt hiszem, rendkívül fontos kérdésről, (Úgy van! Úgy van!) amelyben a vélemények tisztázásához némileg a magam részéről is hozzá akartam járulni. Azt hiszem, hogy igen messzemenő reformra van szükség, hogy rendkívül sokat kell nyesni a mai intézményen, de szeretném, ha a reform azt, ami egészséges az intézményben, megtartsa és ahol egészséges alapot talál a továbbfejlesztésre, ezeket lehetőleg megőrizze. (Helyeslés.)

Nagy és nehéz ez a feladat és ennek megvalósításánál egy német közmondás jut mindig eszembe: „Greif nie hinein in's Wespennest, doch wenn du greifst, so greife fest.” En azt hiszem, minél erősebben nyúlunk bele ebbe a kérdésbe és minél sürgősebben és minél gyorsabban tudjuk megteremteni ezt a reformot, annál könnyebben fog menni az az átalakulás, amely ezen a téren nélkülözhetetlen.

A munka nem is olyan nehéz, hogy azt évekre ki kellene tolni és én azt hiszem, hogy az igen tisztelt miniszter úr ezt a reformot nem is akarja olyan nagyon kitolni. A mostani állapot, amikor mindenki tudja, hogy a reform jön, teljesen megzsidbasztja az összes munkaerőket, akik ezen a téren működnek. Mindenki izgalomban van, mindenki ideges, az egyes munkákat, amelyek a pénztár fejlesztésére szükségesek volnának, nem végzik a kellő buzgósággal, miután tudják, hogy a közeledő reform talán teljesen tárgytalanná és lehetlenné teszi azt a munkát, úgy hogy ma magának az intézménynek, a munkásbiztosításnak érdekében nélkülözhetetlenül szükséges, hogy ez a reform mielőbb alkotassák meg.

Miután teljes bizalommal vagyok az irányban, hogy az igen tisztelt miniszter úr az ő nagy gyakorlati érzékével ebben a kérdésben is meg fogja találni azt a középutat, amely az iparnak ezen a téren fennálló jogos óhajait és kívánságait össze tudja egyeztetni azokkal a magasabb szociálpolitikai szempontokkal, amelyeket ezen intézményen belül figyelmen kívül hagyni nem szabad: miután meg vagyok győződve arról, hogy azzal az erős kézzel fog hozzájárulni ehhez a kérdéshez is, amelynek oly sokszor tanújelét adta az ő

reszortjához tartozó más kérdésekben: a költségvetést elfogadom.

Báró Harkányi János e felszólalásokra a következőkben válaszolt:

A munkásbiztosítási ügy mai rendezésével senki sincs megelégedve. Hogy az elégedetlenség milyen mérvet öltött, ennek tanúságául legyen szabad megemlítenem, hogy alig múlik el nap, hogy egyes törvényhatóságoktól, városoktól ipari és kereskedelmi kamaráktól, magánosoktól ne érkezzenek beadványok, amelyek a törvényjavaslat sürgős revízióját kérik. Deputációkról, melyek az utóbbi időkben felkerestek, nem is szólok. Ezzel a kérdéssel különben Gratz Gusztáv t. képviselőtársam igen kimerítően és alaposan foglalkozott mai nagyérdékű beszédében.

Legyen szabad ma csak annyit mondanom, hogy az ügy rendezését nem fogom elodáztatni és lehetőleg még az év folyamán megfelelő törvényjavaslatot terjesztek a ház elé. E törvényjavaslat elveire ezúttal már az idő előrehaladottságára való tekintettel sem akarok kitérni.

A kereskedelemügyi tárca részletes tárgyalása során a *Munkásbiztosítás* rovata így fogadtatott el: Állami munkásbiztosítási hivatali kiadások 696.000 K., Az országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító pénztár igazgatási költségei 1.430.000 K., bevétel 10.000 K.

A földművelésügyi tárca költségvetésének tárgyalása során Szilassy Zoltán a gazdasági munkások biztosításával foglalkozott s főlegemlítette, hogy az Országos Gazdasági Munkás és Cseléd-Segélypénztár nem tudja az eddigi arányban felvenni a jelentkezőket, mert az intézet nem tudja a többletet pótolni sem az államszélségből, sem a gyűjtött tartalékokból. Kifogásolta, hogy az ipari munkások biztosítását ellátó intézményt az állam csak azért, mert a helytelen gazdálkodás következtében válságba jutott túlságosan dotálja és

a gazdasági munkások intézményét, amely takarékos gazdálkodással nagyon szép eredményeket mutatott fel, csak 200.000 koronával segítyezi az állam. Kívánta, hogy a gazdasági pénztár államszélsége az eddiginél jelentékenyebb összegre emeltessék és pedig az elsősorban azért, hogy az öregségi nyugdíjbiztosítás a kiscgazdák részére menél nagyobb mértékben lenne biztosítható.

Juriga Nándor a gazdasági munkások kötelező biztosítását sürgette.

A pénzügyi tárca tárgyalása során Teleszky János pénzügyminiszter is kitért a munkásbiztosításra, mondván, hogy az 1907. XIX. t.-c.-nek a módosításával kapcsolatosan vagy e törvénytől elkülönítve lesz megfontolandó a bányász munkások biztosítása. Helytelenítette felszólalásában ezt a tendenciát, amely a bányatársulások intézményének megszüntetését és a bányászoknak az ipari munkásokkal egy kategóriába vonását célozza. Szerinte a bányatársulada feltétlenül fentartandó és fejlesztendő a kor kívánalmainak megfelelően azon a módon, amint annak szüksége be fog állani akkor, ha különösen az ipari munkások biztosításának kérdésével foglalkozva látni fogjuk, hogy ezen a téren minő intézkedések szükségesek.

A Ferenc József kereskedelmi kórház új igazgatósága a kórház tagjainak érdekében már is sok üdvös újítást létesített. Így május hónapban a női betegek osztályát nyitotta meg s ugyancsak e hóban rendszeresítették az esti orvosi rendeléseket. Ezenkívül a megvalósítás előrehaladott stádiumában van a lipótvárosi rendelő-intézet felállítása. A rendes évi közgyűlést az igazgatóság június hóban kívánja megtartani.

A kisipar munkásbiztosítási programja. Az ipartestületek országos szövetsége legutóbbi köz-

gyűlésén a kisipar munkásbiztosítási kívánságai tekintetében az elnökség határozati javaslatot terjesztett elő, amely szerint kéri a kereskedelemügyi minisztert tegye lehetővé, hogy ott, ahol erre a viszonyok alkalmasak, állíttassanak vissza az ipartestületi autonóm betegsegítő pénztárak, ahol pedig ez nem volna lehetséges, ott az adminisztrációnak megfelelő részletei utaltassanak át az ipartestület hatáskörébe és tegye lehetővé, hogy a betegség és baleset esetére való biztosítás jótéteményében az erre rászorult iparosok is részesülhessenek.

A nyíregyházai ipartestület a munkásbiztosítási törvény revíziója, illetve az ipartestületi pénztárak újból leendő fölállítása kérdésében adott be határozati javaslatot, amely szerint a közgyűlés kimondja, hogy az 1907. évi XIX. t.-c. életbelépte előtt főnállott ipartestületi betegsegítő pénztárak újbóli fölállítását elsőrangú ipari kérdésnek, úgy a munkáltatók, mint a munkások érdekében szükségesnek tartja.

A javaslatot el is fogadták és küldöttséggel terjesztetik a kormány elé az ipartestületi betegsegítés visszaállítására való kívánságukat.

Az országos pénztár újabb fűrdőszerződésai. A pénztári betegtagok fűrdősegélyezése ismét javult, mert az országos pénztár a tagok központi fűrdőbe utalásának biztosítása révén az eddig kötött szerződéseket újjakkal is gyarapíthatta. A csúzos bántalmakban szenvedő pénztári betegek ellátására szerződést kötött az országos pénztár napi és fejenkénti 5 K. 40 fillér ellátási ár ellenében Görgénytőakna sósfűrdővel, a légszóbajokban és gyógyítható tuberkulózisban szenvedő tagok ellátására napi és fejenkénti 5 K. 60 fillér ellátási ár ellenében Savanyúkút fűrdővel.

Az állami munkásbiztosító hiva-

tal a felmerült panaszok beigazolódása alapján nem hagyta jóvá Bártfa fűrdővel és a női tagok ellátására Cirkvenicai szanatóriummal kötött szerződéseket. Ezeket pótlendő az országos pénztár már is gondoskodott és a női tagok ellátására szerződést kötött napi és fejenkénti 6 K. 5 fillér ellátási ár ellenében egy kraljevicai (portoréi) tengerparti szanatórium tulajdonosával.

A budapesti kávéházüzemek balesetbiztosítási járulékaiknak elengedése.

Az országos munkásbetegsegélyző- és balesetbiztosító pénztár igazgatósága a budapesti kávéházüzemek balesetbiztosítási kötelezettségét az 1907. XIX. t. c. 2. §-ának 26. pontja alapján kimondotta, elemi erővel hajtott gépeknek minősítvén a használatban levő szellőztető (ventillátor) készülékeket. Ezt a határozatot több érdekelt kávé megfelebbezte s a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1912. évi december hó 9-én kelt 14.494/912. sz. határozatával *jóváhagyta az országos pénztár határozatát*. 1912. december hó 9-ig tehát kétes volt a kávéházüzemek balesetbiztosítási kötelezettsége. A budapesti kávéipartársulat most azt kérte az országos pénztártól, hogy arra az időre, amíg az ilyen üzemek biztosítási kötelezettségének kérdése kétes volt, az illető üzemekre kirótt balesetbiztosítási járulékokat hozza törlésbe a pénztár. Dacára annak, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal előbb említett s a biztosítási kötelezettséget megállapító határozata visszamenő hatállyal bír, az országos pénztár méltányossági szempontból teljesíthetőnek találta a budapesti kávéipartársulat kérelmét s kimondotta, hogy a budapesti kávéházüzemekre kirótt járulék, amely üzemekre a balesetbiztosítási kötelezettség csak az elemi erővel hajtott szellőztető-készülékek használata alapján mon-

datott ki, az 1907. évi július 1-től 1912. évi december 31-ig terjedő időszakra vonatkozólag töröltessék.

A szociális biztosítás nemzetközi kongresszusa szeptember 21 – 24-én lesz Parisban. A kongresszus napirendjére a következő tárgyakat tűzték ki: a szűkebb értelemben vett szociális biztosítás kérdései, nevezetesen a finansziális szempontok az egyes államokban; a szociális biztosítás nemzetközi egységesítése; a biztosítás kiterjesztése az önálló kisemberekre és a biztosítottak családjára; gyermeknevelési biztosítás; a társadalmi egészségügy preventív jelentősége.

Az új kereskedelemügyi államtitkár a munkásbiztosításról.

Vargha Gyula új kereskedelemügyi államtitkár képviselői program-heszedében a munkásbiztosításról a következőképpen nyilatkozott: Az előmunkálatok folynak és a kereskedelemügyi miniszter úr minden illetékes tényező véleményét meghallgatja, hogy amennyire csak lehetséges, minden méltányos igény kielégítést nyerjen. A munkásoknak betegség és baleset elleni biztosítása egyike a legszebb, legnemesebb intézményeknek, amelyeket az újabb kor szociálpolitikai kérdések iránt fogékony szelleme teremtett. Határozottan humanisztikus intézmény és elsődrendű közérdek, hogy a maga hamisítatlan tisztaságában főtartassék és ne alacsonyíttassék az osztályharcok kisszerű eszközévé. Osztályellentéteket csak mesterségesen lehet belevinni ebbe a humanisztikus intézménybe. A reformmal a nehézkes, bürokratikus szervezetet mindenestre egyszerűsíteni kell; a munkások fillérei és a munkaadók áldozatai folyjanak minél teljesebb mértékben arra a célra, amelyre rendeltetve vannak. Most a munkaadók szinte elviselhetetlennek vallják a vállalkra nehezdedő terhet, az

egész intézmény mégis pénzügyi bajokkal küzd.

A baleseti munkaadók folyószámlája április hó 31-én a következő. A munkaadók hátraléka (1907–12 járulék és előleg, 1913. évi előleg, 1914. évi előleg, továbbá késedelmi kamatok címén) összesen 6,915.996 K. Erre április hó folyamán összesen 261.267 K befizetés történt s így a munkaadók tartozása április végén 6,654.729 K.

A munkásbiztosító pénztári tisztviselők kérelmeit a tisztviselők egyesületének Komáromban tartott kongresszusa foglalta össze s a következő főbb pontokba foglalva terjesztette az országos pénztár elé.

1. Hagyja jóvá az országos pénztár a tisztviselők véglegesítése ügyében hozott kerületi pénztári határozatokat.

2. Intézkedjék a III. osztályú kezelőtisztí állások megszüntetése iránt.

3. Sürgősen hívja össze a nyugdíjintézet szerveit.

4. Tisztviselőkre vonatkozó szabályzatok megalkotásánál hallgassa meg az országos pénztár a tisztviselők egyesületét is.

E kívánásokat az országos pénztár így intézte el:

1. A kerületi pénztárak alkalmazottak szolgálati viszonyát az 1907. évi XIX. t.-c. 130. §-a értelmében az Állami Munkásbiztosítási Hivatal jóváhagyását igénylő szolgálati és fegyelmi szabályzat szabályozza. Minthogy ezen szabályzatok ezideig jóváhagyva nincsenek, a kerületi pénztári alkalmazottak véglegesítési ügye most még el nem bírálható.

2. Az alkalmazottak drágasági pótlék ügyére, valamint a III. osztályú kezelőtisztviselői állásoknak II. osztályú kezelőtisztviselői állásokká való átszervezésére vonatkozó határozatokat az igazgatóság a rendelkezésre álló pénzügyi fede-

zet mérvéhez képest esetenként bírálja el.

3. A nyugdíjintézeti szabályzat ügyében a teherbírás és a segélyszolgáltatás mérvének megállapítása céljából az Állami Hivatal és az Országos Pénztár közös bizottsága szakértők bevonásával most folytat tárgyalásokat.

4. Az igazgatóság nem zárkozhatik el az elől, hogy a tisztviselők egyesülete a pénztári tisztviselők közös érdekeit szolgáló ügyekben kívánalmait előterjeszthesse.

Pénztári önkormányzatok feloszlátása. Újabb 4 kerületi pénztár autonómiáját oszlatta fel az állami munkásbiztosítási hivatal és pedig a dési, a szolnoki, a beregszászi és a pozsonyi pénztárét. Az első 3 helyen említett pénztárnál az önkormányzatban előfordult folytonos egyenetlenségek vezettek

a feloszlathoz, a pozsonyi kerületi pénztárnál azonban azt az indokot állapította meg a feloszlátás alapjául, hogy „a pénztár jelenlegi igazgatósága és felügyelő-bizottsága a munkások segélyezésére szolgáló és a törvény szerint más célra igénybe nem vehető pénztári jövedelemmel olyan könnyelműen, meg nem engedhető módon törvényellenesen gazdálkodott, hogy ennek az igazgatóságnak vezetése alatt a pénztárt a biztosított tagok érdekében meghagyni nem lehetett”. Az országos pénztár a felfüggesztéssel szemben tiltakozását fejezte ki, mert az állami hivatal az illető pénztárak ideiglenes vezetését nem saját közegeire, hanem közigazgatási tisztviselőkre bízta s mert a felfüggesztéssel egyidejűleg nem intézkedett az önkormányzatnak a legrövidebb időn belül való összehívása iránt.